

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัว
ศึกษาเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำ
ด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

อุม่าพันธ์ ตั้งกิจวางกูร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

พ.ศ. 2554

**Restorative Justice and Domestic Violence comparison with Protection of
Person under Domestic Violence Act B.E. 2550**

UMAPAN TUNGKAJIWANGKURA

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws
Department of Law
Graduate School, Dhurakij Pundit University**

2011

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงมาได้โดยได้รับความกรุณาและความอนุเคราะห์เป็นอย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ประชาน วัฒนวานิชย์ ที่กรุณาได้รับเป็นท่านอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้ผู้เขียน โดยท่านอาจารย์ได้ให้คำปรึกษาและคำแนะนำในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้มาโดยตลอด ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ผู้เขียนกราบขอบพระคุณ ท่านอาจารย์ ดร. พีรพันธุ์ พาลุสุข ที่กรุณาได้รับเป็นประธานกรรมการ ท่านอาจารย์หม่อมหลวง ไกรฤกษ์ เกษมสันต์ ท่านอาจารย์ สุวิทย์ พรพานิช ที่กรุณาได้รับเป็นกรรมการในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ โดยได้ชี้แนะและให้ความคิดเห็นต่างๆ เพื่อปรับปรุงวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ผู้เขียน กราบขอบพระคุณ ครอบครัวตลอดจนเพื่อนๆ และเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ที่คอยให้กำลังใจและความช่วยเหลือมาโดยตลอด

ท้ายสุดนี้หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีคุณค่าและประโยชน์ต่อการศึกษากฎหมาย ผู้เขียนขอขอบความดีทั้งหมดแก่ผู้มีพระคุณ ท่านอาจารย์ ของผู้เขียนทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้มาให้ อนึ่งหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

อุมาพันธ์ ตั้งคจิวงกูร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๖
กิตติกรรมประกาศ.....	๖
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	8
1.3 สมมติฐานของการศึกษา.....	9
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	9
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	10
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
2. แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของความรุนแรงในครอบครัว	
   กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองความรุนแรง.....	11
2.1 ความรุนแรงในครอบครัว.....	11
2.1.1 การนิยามด้านสังคมจิตวิทยา.....	13
2.1.2 การนิยามด้านกฎหมาย.....	14
2.1.2.1 การนิยามของกลไกและกฎหมายระหว่างประเทศ.....	14
2.2 สภาพปัญหาและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว.....	16
2.2.1 สภาพปัญหาโดยทั่วไปในปัจจุบัน.....	16
2.2.2 ลักษณะการกระทำความรุนแรงในครอบครัว.....	18
2.2.3 สาเหตุความรุนแรงในครอบครัว.....	20
2.2.3.1 สาเหตุด้านตัวบุคคล.....	20
2.2.3.2 สาเหตุด้านครอบครัว.....	21
2.2.3.3 สาเหตุด้านสังคม.....	22
2.2.3.4 สาเหตุด้านความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอำนาจ.....	22

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.2.4 ผลกระทบความรุนแรงในครอบครัว.....	23
2.2.4.1 ผลต่อสตรีที่ถูกทำร้าย.....	23
2.2.4.2 ผลกระทบต่อครอบครัว.....	23
2.2.4.3 ผลกระทบต่อสังคม.....	23
2.3 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	24
2.3.1 กระบวนทัศน์ของความยุติธรรม.....	24
2.3.1.1 กระบวนทัศน์แบบแก้แค้นทดแทน.....	24
2.3.1.2 กระบวนทัศน์ของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	25
2.3.2 แนวคิดในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเยียวยา ความรุนแรงในครอบครัว.....	33
2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองความรุนแรง ในครอบครัวในประเทศไทย.....	40
2.4.1 กฎหมายรัฐธรรมนูญ.....	40
2.4.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2552.....	41
2.5 ระเบียบวิธีปฏิบัติผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาการดำเนินการแก่ผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัวแทนการลงโทษ และเงื่อนไขการขอความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้อง พ.ศ. 2550.....	46
3. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และกฎหมายว่าด้วยความรุนแรงในครอบครัวในต่างประเทศ.....	49
3.1 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาความรุนแรงในต่างประเทศ.....	49
3.1.1 ประเทศอังกฤษ.....	49
3.1.1.1 พระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว ค.ศ. 1996 (Family Law Act 1996).....	51
3.1.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา (มลรัฐนิวยอร์ก).....	56

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.1.2.1 พระราชบัญญัติศาลครอบครัว (New York Family Court Act 1962).....	57
3.1.2.2 การออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพชั่วคราว.....	59
3.1.2.3 การละเมิดคำสั่งศาล.....	61
3.1.3 ประเทศออสเตรเลีย.....	63
3.1.3.1 คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ (Protective order).....	63
3.1.3.2 คำสั่งขับไล่ (ouster order).....	64
3.1.3.3 การฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครอง.....	65
3.1.4 ประเทศฝรั่งเศส.....	67
3.1.4.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส.....	67
4. วิเคราะห์ กฎหมายที่ใช้บังคับในประเทศไทย	
และบทวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ.....	70
4.1 บทวิเคราะห์ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเยียวยาความรุนแรง ในครอบครัว ศึกษาเปรียบเทียบตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550.....	70
4.1.1 วิเคราะห์สาระสำคัญในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ด้วยความรุนแรง พ.ศ. 2550 เปรียบเทียบกับหลัก เรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์.....	72
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	86
5.1 บทสรุป.....	86
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	88
บรรณานุกรม.....	90
ภาคผนวก.....	94

หัวข้อวิทยานิพนธ์	กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัว ศึกษาเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความ
รุนแรง	ในครอบครัว พ.ศ. 2550
ชื่อผู้เขียน	อูมาพันธ์ ตั้งจิวางกูร
อาจารย์ที่ปรึกษา	รศ.ประชาน วัฒนวนาณิช
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2553

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เนื่องจากในปัจจุบันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของสังคมไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและทวีความรุนแรงมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากตามข่าวสารต่างๆ และปริมาณคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวที่ขึ้นสู่ศาล ซึ่งมาตรการทางกฎหมายของไทยในปัจจุบันที่มีการบังคับใช้ในคดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว คือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 โดยมาตรการตามพระราชบัญญัตินี้มีลักษณะผ่อนคลายเป็นที่ยอมรับมากกว่าการใช้มาตรการทางอาญาปกติเนื่องจากเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัตินี้มุ่งเน้นในการแก้ไขเยียวยาให้ครอบครัวกลับมาคืนดีมากกว่าที่จะเน้นการลงโทษ มาตรการตามพระราชบัญญัติจึงมีรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า มาตรการตามพระราชบัญญัตินี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวคิดในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งเน้นในเรื่องของการฟื้นฟู เยียวยา มากกว่าเน้นการลงโทษเช่นเดียวกัน ผู้เขียนจึงทำการศึกษาเปรียบเทียบโดยนำหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาศึกษาเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ว่ามีความแตกต่าง ความสอดคล้องในประเด็นใดบ้างและมีข้อควรปรับปรุงพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมากน้อยแค่ไหน เพียงใด โดยวิธีการในการศึกษา ผู้เขียนจะศึกษารวบรวมข้อมูลจาก เอกสาร บทความทางวิชาการ รายงานวิจัยต่างๆ หนังสือ วิทยานิพนธ์ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับแนวคิดในเรื่องปัญหาความรุนแรงในครอบครัว มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวและหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้ในเรื่องความรุนแรงในครอบครัว โดยจะศึกษาของไทยเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ อาทิเช่น ประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ซึ่งผลของการศึกษาพบว่า มาตรการตามพระราชบัญญัติ ดังกล่าว นั้นยังมีข้อที่ควรต้องปรับปรุง อาทิเช่น ไม่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนถึง รูปแบบ วิธีการในการขอมความไว้ การนำการไต่ถามมาใช้ได้ในขั้นตอนใดบ้าง ดังนั้น ผู้เขียน จึงนำระบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาปรับปรุง แก้ไข มาตรการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ให้มีรายละเอียดที่ชัดเจน เป็นระบบ และมีความสอดคล้องกับหลักทฤษฎีดังกล่าว ให้มากขึ้น อาทิเช่น ให้นำหลักในเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ในเรื่องของการขอมความ แนวคิดในเรื่องดุลพินิจของอัยการที่สามารถจัดให้มีการไต่ถามได้ เป็นต้น เพื่อให้มีการพัฒนา มาตรการตามพระราชบัญญัติดังกล่าวให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

Thesis Title Restorative Justice and Domestic Violence comparison with Protection of Person under Domestic Violence Act B.E. 2550

Author: Umapan Tungkajiwangkura

Advisor: Associate Professor Prathan Wattanawanich,

Department: Law

Academic year 2010

ABSTRACT

To compare the process of restorative justice with Domestic Violence Victims Protection Act, 2550 BE. Due to a continuously increase of current problem in domestic violence in the Thai society, the problem exacerbates and is becoming more severe. This is evidenced by news on domestic violence cases and the amount of family violence in court. Thai's current legal measures in cases related to domestic violence is the Domestic Violence Victims Protection Act, 2550 BE. However, such legal measures are rather loose and flexible, comparing to other criminal measures. It is because the purpose of this Act focuses on the remedy to reconcile the family rather than focusing on a punishment. The Act, therefore, has a model and procedures that differ from other criminal proceedings in general. From the author's perspective, the Act appears to be similar to the concept of restorative justice, which focuses on the restoration remedies rather than emphasizing on punishment as well. Therefore, a comparison between the principles of restorative justice with the Domestic Violence Victims Protection Act is carried out in order to investigate differences and similarities between the two as well as acknowledge what issues should be improved. Data are collected from literature reviews, documentations, journals, texts, thesis, and internet on domestic violence problem, family legal measures and restorative justice from Thailand compared with international, such as the United Kingdom and the United States. It shows that the Domestic Violence Victims Protection Act, 2550 BE requires improvements because it does not clearly identify format, a way to settle down the case and when to conciliate. Therefore, the author has modified formats and systems, in detail, of the measures of this restorative justice to the Domestic Violence Victims Protection Act, 2550 BE, accordingly. The modifications include the use of main subject of family meeting in a matter of compromise and attorney's consideration to conciliate, for instance, in order to optimize its effectiveness in solving domestic violence issues.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันพื้นฐานที่สุดในสังคมมนุษย์ โดยถือเป็นสถาบันที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นสถาบันที่บ่มเพาะทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความรู้สึกนึกคิดต่างๆ ให้แก่บุคคลในครอบครัวก่อนที่จะก้าวไปสู่สังคมภายนอก ดังนั้นหากในครอบครัวใดมีความรักใคร่กลมเกลียว มีความปรองดองเป็นหนึ่งเดียวกัน สมาชิกภายในครอบครัวก็ย่อมมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความรู้สึกนึกคิดในทางที่ดี อันจะส่งผลต่อสภาพสังคมโดยรวมต่อไป

อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน สภาพสังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงไป มีอาชญากรรมต่างๆ เกิดในสังคมมากขึ้น สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากสภาพภายในครอบครัวมีความก้าวร้าวรุนแรงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นลักษณะของความรุนแรงในครอบครัว (domestic violence) ซึ่งความหมายของความรุนแรงในครอบครัว โดยทั่วไปแล้ว ความรุนแรงหมายถึงการที่ฝ่ายหนึ่งใช้กำลังอำนาจเข้าทำร้ายอีกฝ่ายหนึ่งอันมีผลกระทบต่อร่างกายเป็นสำคัญ แต่ความรุนแรงในครอบครัวไม่ได้มีความหมายเพียงแค่นั้น แต่รวมถึงการทำร้ายกันทางจิตใจ และอารมณ์ (physically and psychologically) ของอีกฝ่ายหนึ่งด้วย¹

จึงอาจกล่าวได้ว่า ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง ความรุนแรงที่มีลักษณะเฉพาะที่เกิดการทำร้ายร่างกาย การทำร้ายทางเพศและจิตใจแบบต่างๆ ระหว่างสมาชิกที่มีความสัมพันธ์กันครอบครัวเดียวกัน ได้แก่ สามี ภรรยา บุตร ญาติผู้ใหญ่ เป็นต้น²

สาเหตุของการเกิดความรุนแรงในครอบครัว จะเกิดจากแนวทัศนคติดั้งเดิมของสังคมไทยที่มีความเชื่อว่า ในครอบครัวนั้น ชายผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว มีอำนาจเหนือบุคคลในครอบครัวทั้งหมด มีความไม่เสมอภาคในครอบครัวเกิดขึ้น รวมทั้งลักษณะของสภาพสังคมต่างๆ ที่ทำให้เกิดความเครียด เช่น ปัญหาในเรื่องเศรษฐกิจ การติดสุรา สารเสพติด หรือ การพนัน เป็นส่วนเสริมให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวได้ง่าย ดังจะเห็นได้จาก ความรุนแรงในครอบครัว (domestic

¹ จิตฤดี วีระเวสส์. (2550, กันยายน). “ความรุนแรงภายในครอบครัว.” วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, 1, 9. หน้า 87.

² จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2552). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2552, จาก <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php/>

violence) ในรูปแบบต่างๆ เช่น ในรูปของการทำร้ายร่างกายระหว่าง บิดามารดากับบุตร หรือการทำร้ายร่างกายระหว่างสามี ภรรยา โดยความรุนแรงในลักษณะนี้มีลักษณะเป็นความรุนแรงที่สังคมมักไม่ค่อยให้ความสนใจอันเนื่องมาจาก แนวคิดทัศนคติของผู้คนในสังคมส่วนใหญ่ที่มองว่า เป็นเรื่องภายในครอบครัว บุคคลภายนอกไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว รวมทั้งพนักงานเจ้าหน้าที่ ก็ไม่ค่อยให้ความสนใจกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว อันเนื่องมาจาก การที่พนักงานเจ้าหน้าที่มองว่า เรื่องเหล่านี้เป็นเพียงเรื่องเล็กน้อยภายในครอบครัว ไม่ควรเป็นคดีความแต่อย่างใด จึงมักจะมีการเกลี้ยกล่อมให้ยอมความกันตั้งแต่แรก จึงทำให้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่ค่อยๆ เพิ่มพูนขึ้น จนนำไปสู่ปัญหาที่ใหญ่โตลุกลามมากขึ้น ดังเช่นที่เห็นตามหน้าหนังสือพิมพ์ ยกตัวอย่างเช่น ในคดีที่นายแพทย์ฆ่าภรรยาที่เป็นแพทย์หญิง อันเนื่องมาจากความขัดแย้งในครอบครัว โดยเป็นข่าวที่ผู้คนในสังคมให้ความสนใจเป็นอันมาก จนเกิดการตั้งคำถามขึ้นว่า บุคคลที่มีสถานะทางสังคมที่ดี มีการศึกษาสูง เหตุใดจึงกระทำการเช่นนี้ หรือในกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 554/2548 จำเลยกับผู้เสียหายเคยเป็นสามีภริยากัน ก่อนเกิดเหตุประมาณ เดือน 5 จำเลยและผู้เสียหายได้หย่าร้างกัน ผู้เสียหายได้แต่งงานอยู่กับผู้ตาย ภายหลังหย่าร้างจำเลยเคยไปขอคืนดีกับผู้เสียหาย แต่ผู้เสียหายไม่ยินยอม พฤติกรรมที่จำเลยพกพาอาวุธมีด ไปนั่งรอที่บริเวณที่เกิดเหตุก่อนเกิดเหตุเป็นเวลานาน จำเลยมีโอกาศคิดทบทवल่วงหน้าก่อนจะกระทำความผิด แล้วจำเลยบุกตรงเข้าไปใช้มีดฟันและแทงผู้ตายและผู้เสียหายในทันที โดยมีได้พุดคุยเกี่ยวกับการที่ผู้เสียหายนำไม้ของจำเลยไปสร้างบ้านหรือเรื่องที่ผู้เสียหายให้บุตรออกจากโรงเรียนทั้งหมด ตลอดถึงเรื่องที่จำเลยยอมหย่ากับผู้เสียหายแล้ว ผู้เสียหายยอมให้จำเลยอยู่ด้วยกันตามปกติ แสดงให้เห็นว่าจำเลยได้วางแผนและเตรียมการที่จะฆ่าผู้ตายและผู้เสียหายมาก่อนแล้ว จำเลยจึงมีเจตนาฆ่าผู้ตายและพยายามฆ่าผู้เสียหายโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ซึ่งจากกรณีตัวอย่างนี้ ทำให้เห็นได้ว่า ปัญหาเรื่องความรุนแรงภายในครอบครัว ไม่ใช่ปัญหาที่จำกัดอยู่แต่ภายในครอบครัวอีกต่อไป สังคมต้องเข้ามามีส่วนในการแก้ไข และฟื้นฟูเยียวยาปัญหาดังกล่าวด้วย ไม่เช่นนั้นหากปัญหาทวีความรุนแรงมากขึ้นก็จะก่อให้เกิดความรุนแรงในสังคมตามมา

สำหรับในเรื่องมาตรการทางกฎหมายนั้น ในอดีตหากมีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นก็จะใช้กระบวนการยุติธรรมปกติในการพิจารณาคดีเหล่านี้ เช่น การนำประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 มาปรับใช้ ซึ่งการใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาดังกล่าว มีความไม่เหมาะสม เนื่องจาก มาตรการทางอาญาโดยทั่วไปมุ่งเน้น ในการลงโทษเป็นสำคัญมากกว่าที่จะเน้นในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ซึ่งปัญหาในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนและซับซ้อน การแก้ไขปัญหาโดยมุ่งแต่การลงโทษเพียงอย่างเดียวจึงไม่เหมาะสม

รุนแรงในครอบครัวแทนการลงโทษและเงื่อนไขการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์หรือ การถอนฟ้อง พ.ศ. 2550 ขึ้นโดยกำหนดรายละเอียดของมาตรา 12 ที่บัญญัติว่า ศาลใช้ดุลพินิจพิจารณา กำหนดว่าจะใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัวหรือทำทัณฑ์บนไว้อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน แทนการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดนั้นก็ได้

ซึ่งลักษณะของมาตรการเหล่านี้ ถือเป็นมาตรการเฉพาะที่ใช้สำหรับคดีในเรื่องของความรุนแรงในครอบครัว โดยผู้เขียนมีความเห็นว่า มาตรการดังกล่าวมีลักษณะของการแก้ไขเยียวยาผู้กระทำความผิด และมุ่งคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว พื้นสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นใหม่ในครอบครัว

พิจารณากรณีตัวอย่างที่มีการนำมาตรการตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 มาใช้ดังต่อไปนี้⁶

กรณีตัวอย่างที่ 1

สืบเนื่องจากข่าวทางโทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์เมื่อต้นปี พ.ศ. 2548 รายงานว่าพบนางสาวเอ (นามสมมุติ) อายุ 26 ปี นำเด็กชายแก่ ทารกเพศชายอายุ 4 วันใส่กระเป๋าดำมัด แต่โชคดีที่ตำรวจสายตรวจพบเห็นเสียก่อนทารกจึงไม่ได้รับอันตรายใดๆ โดยตำรวจส่งตัวนางสาวเอและเด็กชายแก่ เข้าพักรักษาตัวที่โรงพยาบาล เธอถูกดำเนินคดีข้อหาพยายามฆ่า และศาลอุทธรณ์สั่งจำคุกข้อหาทำร้ายร่างกาย 1 ปี 4 เดือน

ทางตำรวจได้ประสานงานให้สหวิชาชีพเข้ามาแก้ไขเยียวยา โดยผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานีได้มอบหมายให้ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดปทุมธานี เข้าให้ความช่วยเหลือในเรื่องสภาพจิตใจ ความเป็นอยู่เรื่องครอบครัวและได้ประสานมายังมูลนิธิเพื่อนหญิงเพื่อช่วยเหลือด้านการต่อสู้คดี ข้อเท็จจริงที่ทางนางสาวเอ ได้ให้กับนักสังคมฯ ของ พมอปทุมธานีคือนางสาวเอ เป็นคนต่างจังหวัด เคยมีบุตร ต่อมาแยกทางกับสามี นายชาย (นามสมมุติ) เนื่องจากสามีมีภรรยาใหม่ พมจ. ปทุมธานีได้มอบหมายให้นักสังคมฯ พุดคุยทำความเข้าใจกับนายชายว่าจะดำเนินการอย่างไรกับเรื่องที่เกิดขึ้น ซึ่งนายชายก็แจ้งว่าตนไม่เคยทราบมาก่อนเลยว่านางสาวเอตั้งครรภ์ แต่เมื่อเด็กชายแก่เกิดมาแล้วตนเองก็พร้อมจะรับผิดชอบโดยจะให้นางสาวเอและเด็กชายแก่อยู่ที่บ้านพัก

⁶ มูลนิธิเพื่อนหญิง ศูนย์สหวิทยาการชุมชนศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2552). การนึ่งเจยของสังคม = การเพิ่มความรุนแรงในครอบครัว. หน้า 40-47.

หลังจากนั้นนักสังคมฯ ก็ติดตามความคืบหน้าของครอบครัวของนางสาวเอ นายชาย และเด็กชายเก่งเป็นระยะ และพบว่า นางสาวเอและนายชายสามารถเลี้ยงดูเด็กชายเก่งได้เป็นอย่างดี โดยนายชายเป็นฝ่ายหารายได้เลี้ยงครอบครัวและนางสาวเอทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กชายเก่งปัจจุบันนี้ ความเป็นอยู่ของครอบครัวของนางสาวเอ และนายชายดีขึ้น

ในส่วนการต่อสู้คดีของนางสาวเอ ทางมูลนิธิเพื่อนหญิงได้จัดทนายความให้ความช่วยเหลือในการต่อสู้คดีโดยพนักงานอัยการ ได้ยื่นฟ้องนางสาวเอ ขอให้พยายามฆ่าผู้อื่น ซึ่งศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง และศาลอุทธรณ์พิพากษากลับเป็นลงโทษจำคุก 6 ปี 8 เดือน ขณะนี้คดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา

ซึ่งประเด็นที่หยิบยกขึ้นเพื่อให้ศาลฎีกาได้พิจารณาและวินิจฉัย คือ พ.ร.บ. กลุ่มครองผู้กระทำด้วยความรุนแรง พ.ศ. 2550 เพราะถือนางสาวเอเป็นผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงจากบุคคลในครอบครัวคือนายชาย ในฐานะที่นายชายเป็นสามีที่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสแต่อยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยากับนางสาวเอ และแม้ว่านายชายไม่เคยทำร้ายทุบตีนางสาวเอ แต่การที่นายชาย ไม่เคยรับรองสถานะของนางสาวเอว่าเป็นภรรยาของตน นายชายบอกไว้ว่านางสาวเอจะตั้งครรภ์ไม่ได้ หากตั้งครรภ์เมื่อไรต้องออกจากบ้านทันทีแต่ในที่สุดนางสาวเอก็ได้ตั้งครรภ์ และไม่กล้าบอกให้นายชายทราบ ต่อมาจึงเกิดเป็นคดีดังกล่าวขึ้น

ซึ่ง พ.ร.บ. กลุ่มครองผู้กระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว .บ.ร. พ.ศ. 2550 นี้ มีเจตนารมณ์ฟื้นฟูและปกป้องคุ้มครองผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง ซึ่งมีความซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิดและมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการกระทำความผิดอาญาโดยทั่วไป โดยให้โอกาสผู้กระทำ ความรุนแรงในครอบครัว ได้กลับตัวและยับยั้งการ กระทำความผิดซ้ำ รวมถึงสามารถรักษาความ สัมพันธ์อันดีในครอบครัวได้ ทนายความของนางสาวเอจึงหยิบยกกฎหมายฉบับนี้เพื่อให้ศาลนำมา ประกอบการวินิจฉัยและนำมาใช้ย้อนหลังในฐานะกฎหมายที่เป็นคุณแก่จำเลย ให้ศาลลงโทษ นางสาวเอ อย่างเบาที่สุดหรือรอการลงโทษ

กรณีตัวอย่างที่ 2

พงษ์กับพลอย (นามสมมติทั้งคู่) เป็นสามีภรรยาที่ถูกต้องตามกฎหมาย มีลูกด้วยกัน 1 คน พลอยมีอาชีพรับจ้าง ส่วนพงษ์ ว่างาน พงษ์ค้าทอทำร้ายทุบตีพลอยเสมอ เขาชอบดื่มเหล้า และเล่นการพนัน แต่เมื่อมาขอเงินแล้วเธอไม่ให้เขาจะทำร้ายเธอและทำลายทรัพย์สินในบ้าน

พลอยไปยื่นฟ้องขอหย่าต่อศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ศาลส่งหมายให้พงษ์ไปที่ภูมิลำเนา แต่พงษ์ไม่เคยไปศาล ต่อมาศาลมีคำพิพากษาให้หย่า โดยที่พงษ์ไม่รู้มาก่อน เขายังคงอาศัยอยู่บ้านของพลอย และมีพฤติกรรมเช่นเดิม

พลอยมาขอความช่วยเหลือที่มูลนิธิแห่งหนึ่ง เธอเล่าว่าเคยแจ้งความหลายครั้ง แต่ไม่มีความคืบหน้าอะไร เคยเรียกตำรวจสายตรวจมาที่บ้าน พอตำรวจสายตรวจมาเห็นฝ่ายชายนอนเฉยๆ หลังจากทำร้ายเธอ และทำลายข้าวของแล้ว ตำรวจสายตรวจถามว่าเกิดอะไรขึ้น เขาก็บอกว่า “ไม่มีอะไรเรื่องผัวเมีย มีปากเสียงนิดหน่อย” ตำรวจสายตรวจก็กลับไป

เจ้าหน้าที่มูลนิธิฯ ได้ประสานงานกับพนักงานสอบสวนเจ้าของคดี ทำให้ทราบว่าจะไม่ได้มีการดำเนินการอะไรเพราะฝ่ายผู้ถูกระทำได้ไม่ได้เข้าไปสอบปากคำ เมื่อนัดหมายกับพนักงานสอบสวนเจ้าของคดี จึงได้พาพลอยไปที่สถานีตำรวจเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

เมื่อไปถึงสถานีตำรวจ พนักงานสอบสวนได้เชิญตัวพงษ์มาพูดคุย และจัดสถานที่ให้ทั้งสองคนได้พูดคุยเจรจา ซึ่งทั้งสองฝ่ายยินดีให้อาสาสมัครของมูลนิธิฯ ร่วมนั่งฟังอยู่ด้วย

กรณีนี้ฝ่ายหญิงหรือผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงกับฝ่ายชายหรือผู้กระทำความรุนแรง มีความประสงค์ที่จะแยกกันอยู่จึงได้ทำบันทึกข้อตกลง โดยฝ่ายชายยินดียินยอมยินยอมออกจากบ้านเช่าที่ฝ่ายหญิงอาศัยอยู่ หากฝ่ายชายไม่ปฏิบัติตามฝ่ายหญิงสามารถมาพบพนักงานสอบสวนได้ทันที

หลังจากที่แยกทางกัน ต่อมาพลอยโทรศัพท์มาขอความช่วยเหลือที่มูลนิธิฯ อีกครั้ง เธอแจ้งว่า พงษ์ยังไม่ยอมออกจากบ้าน และยังคงมาทำร้ายข่มขู่เธอเหมือนเดิม เจ้าหน้าที่มูลนิธิฯ จึงแนะนำให้ไปยื่นยันดำเนินคดีและขออำนาจศาลคุ้มครองชั่วคราวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำฯ พร้อมทั้งประสานกับพนักงานสอบสวนให้พลอยและอาสาสมัครมูลนิธิฯ ไปพบพนักงานสอบสวนเพื่อดำเนินคดี หลังจากนั้นประมาณ 1 เดือน พลอยเข้าไปในห้องสอบสวนเพื่อสอบถามความคืบหน้าและเล่าข้อมูลเพิ่มเติมกับพนักงานสอบสวน ในขณะที่เธอกำลังถาม เธอได้ยินผู้ชายคนหนึ่งซึ่งนั่งอยู่ใกล้กับเธอพูดว่า “จะอะไรกันนักหนา ตอนนี้มีตัวก็มีเอง แต่พอมีเรื่องก็ทำให้คนอื่นเขาวุ่นวาย” คำพูดดังกล่าวทำให้เธอรู้สึกเหมือนถูกทำร้ายอีกครั้ง และรู้สึกหดหู่เป็นอย่างมาก

กรณีนี้เป็นคดีที่ดำเนินการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งถือเป็นวิธีปฏิบัติแบบใหม่ เห็นได้ว่าเจ้าหน้าที่หรือผู้เกี่ยวข้องยังไม่เข้าใจวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้อง จึงทำให้ปัญหาความรุนแรงเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า

จากกรณีตัวอย่างข้างต้น เห็นได้อย่างชัดเจนว่ามาตรการตามพระราชบัญญัติดังกล่าว นั้นยังมีข้อที่ควรต้องปรับปรุง อาทิเช่น ไม่ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนเพียงพอถึงรายละเอียดว่าวิธีการที่จะต้องกระทำในการเยียวยา ทำให้พื้นดินดีซึ่งความสัมพันธ์ในครอบครัวนั้นจะต้องทำอย่างไร และไม่ได้จัดวิธีการอย่างเป็นระบบสักเท่าไร เพียงแต่กล่าวถึงหลักการปฏิบัติอย่างกว้างๆ

เพียงแค่นั้น เช่น ให้ศาลพยามเปรียบเทียบให้คู่ความยอมความกัน โดยใช้มาตรการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสามี ภรรยา และบุคคลในครอบครัวให้ปรองดองกันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร หรือ การนำการไกล่เกลี่ยมาใช้ได้ เป็นต้น และในทางปฏิบัติ พนักงานเจ้าหน้าที่ก็ยังไม่ให้ความสำคัญกับการนำพระราชบัญญัติดังกล่าวมาปรับใช้ จึงยังมีการนำมาตรการทางอาญาปกติมาใช้เป็นนิจ

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวนั้น ควรจะมีมาตรการทางกฎหมายในลักษณะของการบูรณาการในหลายๆ ด้านเข้ามาใช้ ซึ่งในที่นี้ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) จึงเป็นแนวคิดที่มีความสำคัญและเหมาะสมในการนำมาใช้ในการแก้ปัญหาดังกล่าว เนื่องจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มีลักษณะของความยืดหยุ่น ประนีประนอมมากกว่ามาตรการทางอาญาปกติ และช่วยในการฟื้นฟูความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว

โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ นี้มีลักษณะถึงการปรับเปลี่ยนแนวคิด จากที่เดิมมองว่า การกระทำความผิดทางอาญาเป็นการละเมิดต่อรัฐ เป็นมองว่า การกระทำความผิดทางอาญาเป็นการทำลายสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างบุคคลและความสมานฉันท์ในสังคม และจากเดิมที่มองว่า การกระทำความผิดทางอาญาเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย เป็นมองว่า การกระทำความผิดทางอาญาก่อให้เกิดผลกระทบหรือความเสียหายที่จำต้องมีการแก้ไข เยียวยาหรือฟื้นฟู เป็นลักษณะการใช้ทฤษฎีอาชญาวิทยาแนวสันติวิธี ภายใต้กระบวนการที่เน้นการใช้ความรุนแรง⁷

การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีหลักที่สำคัญอยู่ 5 ประการ กล่าวคือ

- 1) มุ่งเน้นที่ความเสียหายและความต้องการของผู้เสียหาย อันเป็นผลต่อเนื่องมาจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น รวมทั้งความต้องการของชุมชนและผู้กระทำผิด
- 2) ได้จัดการกำหนดภาระหน้าที่ในการแก้ไข อันเป็นผลมาจากการทำให้เกิดความเสียหายนั้น ในที่นี้ ได้แก่ ภาระหน้าที่ของผู้กระทำผิด ตลอดจนภาระหน้าที่ของชุมชนและของสังคมในการแก้ไขเยียวยาที่เกิดความเสียหายด้วย
- 3) ใช้กระบวนการเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยทุกฝ่ายสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการนั้น
- 4) ให้ทุกฝ่ายที่มีส่วนได้เสียในสถานการณ์นั้น เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งรวมทั้งผู้เสียหาย ผู้กระทำความผิด สมาชิกของชุมชนและสังคม

⁷ นิติธร วงศ์อิน. (2552). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2552, จาก

5) พยายามหาทางทำสิ่งที่เสียหายไปให้กลับคืนดีดังเดิม

การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มิใช่มาตรการที่มุ่งแต่การลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีลักษณะมาตรการที่มีการบูรณาการในหลายด้านเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งการป้องกันฟื้นฟู เยียวยา แก้ไขสัมพันธภาพระหว่างคู่กรณีให้กลับคืนดังเดิม โดยกระบวนการดังกล่าวยังต้องอาศัยกฎหมายเป็นกรอบในการดำเนินการ

การนำหลักเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้ในคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้น มีความเหมาะสมเนื่องจาก เป็นการมองในลักษณะที่แยกปัญหาสังคมกึ่งอาชญากรรมออกมา โดยการใช้มาตรการทางอาญาโดยปกติอาจตั้งเกินไปสำหรับปัญหาในลักษณะแบบนี้ และรูปแบบของกระบวนการยังมีความเหมาะสมในการแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัว อาทิเช่น การไกล่เกลี่ย (mediation), การประชุมกลุ่มครอบครัว (family group discussion) เป็นต้น⁸

เมื่อพิจารณาถึงพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 แล้ว จะพบว่า มีการนำหลักในเรื่องของการแก้ไข เยียวยาผู้กระทำความผิด และฟื้นฟูความสัมพันธ์ในครอบครัวมาใช้บางส่วน เช่น การคุมประพฤติผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษ การจัดให้มีการไกล่เกลี่ยยอมความกัน แต่มาตรการที่กำหนดเหล่านี้ ยังไม่มีความชัดเจน และยังไม่เป็นระบบเพียงพอ เช่น ในเรื่องของการยอมความกันนั้น อาจสามารถกำหนดรูปแบบในการเจรจา การไกล่เกลี่ย โดยนำเรื่อง หลักการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้, การกำหนดให้อัยการมีดุลพินิจในการจัดให้มีการไกล่เกลี่ย เป็นต้น เพื่อให้การแก้ปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผู้เขียน จึงมุ่งจะศึกษาถึงระบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อนำเข้ามาปรับปรุง แก้ไข มาตรการตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ให้มีรายละเอียดที่ชัดเจน เป็นระบบ และมีความสอดคล้องกับหลักทฤษฎีดังกล่าวให้มากขึ้น เพื่อให้การแก้ไขคดีความรุนแรงในครอบครัว มีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผลตามเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและผลกระทบที่เกิดขึ้น

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวและหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาปรับใช้ในเรื่องปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

⁸ นิติธร วงศ์ชื่น. (2552). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2552, จาก [http://elib.coj.go.th/Article/data/Copy%20of%20RJ%20Nitithorn\).pdf](http://elib.coj.go.th/Article/data/Copy%20of%20RJ%20Nitithorn).pdf).

1.2.3 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวในไทยกับในต่างประเทศ รวมถึงศึกษาถึงหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้ในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวโดยเปรียบเทียบของไทยกับต่างประเทศ

1.2.4 เพื่อศึกษาหา แนวทางในการพัฒนา แก้ไขปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายของไทยที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

จากการศึกษาจะพบว่า ในปัจจุบันประเทศไทยมีมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวไว้โดยเฉพาะคือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ซึ่งตามพระราชบัญญัตินี้ ได้กำหนดมาตรการต่างๆ ที่นอกเหนือจากมาตรการทางอาญาปกติ เช่น การคุมประพฤติแทนการลงโทษ การไกล่เกลี่ยขอมความกัน แต่มาตรการดังกล่าวยังมีความบกพร่องอยู่บางประการ เช่น ในเรื่องของการไกล่เกลี่ยที่ควรกำหนดให้บุคคลที่มีความรู้ความสามารถโดยเฉพาะเข้ามาทำหน้าที่, การที่ไม่ได้กำหนดหลักในเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัวไว้ในมาตรการทางกฎหมายดังกล่าว เป็นต้น การปรับปรุงแก้ไขมาตรการดังกล่าวให้มีความสมบูรณ์เป็นระบบ มากขึ้นจะต้องนำหลักในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ โดยรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่จะนำมาใช้นั้น มีอยู่หลากหลายรูปแบบ เช่น ในเรื่องของการประชุมกลุ่มครอบครัว, การประชุมแบบล้อมวง เป็นต้น โดยจะนำเฉพาะหลักที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในประเทศไทยมาเป็นแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข พัฒนา พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

โดยขอบเขตของการศึกษาตามกฎหมายไทย จะศึกษาตามพระราชบัญญัติ คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และระเบียบวิธีปฏิบัติผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและระยะเวลาการดำเนินการแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวแทนการลงโทษและเงื่อนไขการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้อง พ.ศ. 2550

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

ผู้เขียนจะศึกษารวบรวมข้อมูลจาก เอกสาร บทความทางวิชาการ รายงานวิจัยต่างๆ หนังสือ วิทยานิพนธ์ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เกี่ยวกับแนวคิดในเรื่องปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวและหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้ในเรื่องความรุนแรงในครอบครัว โดยจะศึกษาของไทยเปรียบเทียบกับของต่างประเทศ เช่น เปรียบเทียบกับของประเทศสหรัฐอเมริกา

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ได้ทราบถึงสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและผลกระทบที่เกิดขึ้น

1.6.2 ได้ทราบถึงมาตรการทางกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวและหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาปรับใช้ในเรื่องปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

1.6.3 เพื่อทราบถึงมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวในต่างประเทศ และหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่นำมาใช้ในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวในต่างประเทศ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับมาตรการทางกฎหมายของไทยในเรื่องความรุนแรงในครอบครัว

1.6.4 เพื่อนำเสนอแนะ แนวทางในการพัฒนา แก้ไขปรับปรุงมาตรการทางกฎหมายของไทยที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะของความรุนแรงในครอบครัว กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ การคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัว กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แนวคิด ทฤษฎี กฎหมายที่ใช้บังคับในประเทศไทย

2.1 ความรุนแรงในครอบครัว

องค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความหมายของ “ความรุนแรงต่อสตรี” ในปฏิญญาสากลว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี หมายถึง “การกระทำใดๆ ที่เป็นความรุนแรงที่เกิดจากอคติทางเพศ ซึ่งเป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่สตรี รวมทั้งการขู่เข็ญ คุกคาม กีดกันเสรีภาพทั้งในที่สาธารณะและในชีวิตส่วนตัว นอกจากนี้ยังให้ รวมถึงความรุนแรงต่อไปนี้

1) ความรุนแรงต่อร่างกาย ทางเพศ และจิตใจที่เกิดขึ้นในครอบครัว รวมทั้งการทุบตี การทารุณกรรมทางเพศต่อเด็กและสตรี ในบ้าน ความรุนแรงอันมีเหตุมาจากของหมั้นที่ฝ่ายหญิงไว้กับครอบครัวสามี การข่มขืนโดยคู่สมรส การขลิบอวัยวะเพศสตรี และข้อปฏิบัติตามประเพณีต่างๆ อันเป็นอันตรายต่อสตรี ความรุนแรงที่ไม่ได้เกิดจากคู่สมรส และความรุนแรงที่เป็นการหาประโยชน์จากสตรี

2) ความรุนแรงต่อร่างกาย เพศ และจิตใจที่เกิดขึ้นภายในชุมชนทั่วไปรวมถึงการข่มขืน การทารุณกรรมทางเพศ การลวนลามทางเพศ การข่มขู่ในสถานที่ทำงาน ในสถาบันการศึกษาและสถานที่ต่างๆ การค้าหญิงและการบังคับค้าประเวณี

3) ความเพิกเฉยของรัฐต่อความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็ความรุนแรงที่เกิดทางร่างกาย ทางเพศ และจิตใจ

สำหรับความรุนแรงต่อเด็ก หรือ การกระทำทารุณต่อเด็ก หมายถึง การที่เด็กได้รับการปฏิบัติจากผู้ใหญ่ไม่ว่าจะเป็นใน หรือนอกครอบครัว ในลักษณะที่ไม่เป็นที่ยอมรับตามบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่เด็กอยู่ในช่วงเวลานั้น จนเป็นเหตุให้เด็กได้รับอันตราย บาดเจ็บ กระทบ กระเทือนทางด้านร่างกาย จิตใจ และทางเพศ ตลอดจนการถูกละเลยไม่สนองตอบความต้องการพื้นฐาน เช่น อาหาร การดูแลสุขภาพ และการอบรมเลี้ยงดู ทั้งนี้ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ของสหประชาชาติ ได้ระบุไว้ว่า เด็ก คือ ผู้มีอายุต่ำกว่า 18 ปี และได้กล่าวถึงความรุนแรงต่อเด็ก ดังนี้

“รัฐภาคีจะดำเนินมาตรการที่เหมาะสมทั้งปวง ด้านนิติบัญญัติ บริหารสังคม และ การศึกษา ในอันที่จะคุ้มครองเด็กจากรูปแบบทั้งปวงของความรุนแรง ทั้งทางร่างกายและจิตใจ การ ทำร้าย หรือการกระทำอันมิชอบ การทอดทิ้งหรือการปฏิบัติโดยประมาท การปฏิบัติที่ผิดหรือการ แสวงประโยชน์ รวมถึงการกระทำที่มีขอบทางเพศ ขณะอยู่ในความดูแลของบิดามารดา ผู้ปกครอง ตามกฎหมายหรือบุคคลอื่นใด ซึ่งเด็กนั้นอยู่ในความดูแล ”

ความรุนแรงในครอบครัวหมายถึง พฤติกรรมล่วงละเมิด บังคับขู่เข็ญ ทำร้ายโดย บุคคลในครอบครัว ปรากฏออกมาหลายรูปแบบ ส่วนใหญ่ผู้ถูกทำร้าย คือ ผู้หญิง เด็ก และผู้สูงอายุ รูปแบบบางประการ ของ ความรุนแรงในครอบครัวมีดังนี้¹

- (1) การทำร้ายร่างกาย การชกต่อย การตบตี การเตะ การผลัก การเขย่า การใช้อาวุธ
- (2) การทำร้ายจิตใจ การบังคับข่มขู่ การบีบบังคับทางอารมณ์ด้วยพฤติกรรมต่างๆ การ ใช้วาจา หยาดคาย คำว่า ทำให้เศร้าเสียใจ อับอาย
- (3) การละเมิดทางเพศ การข่มขืน กระทำอนาจาร การล่วงเกินทางเพศด้วยกายและ วาจา
- (4) การปิดกั้นทางสังคม การบังคับห้ามไม่ให้ติดต่อกับเพื่อนญาติ เพื่อให้ตัดขาด จากสังคมและโลกภายนอก
- (5) การควบคุมการเงิน การควบคุมไม่ให้มีโอกาสในการใช้จ่ายเงิน ทำให้ต้อง พึ่งพาเศรษฐกิจจากอีกฝ่ายหนึ่ง

โดยทั่วไป “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายถึงการที่ฝ่ายหนึ่งใช้กำลังเข้าทำร้ายอีก ฝ่ายหนึ่งอันมีผลกระทบต่อร่างกายเป็นสำคัญ แต่ “ความรุนแรงในครอบครัว” มิได้มีความหมาย เพียงแค่นั้นแต่รวมถึงกรณีการทำร้ายกันทางด้านจิตใจและอารมณ์ (physically and psychologically) ของอีกฝ่ายหนึ่งด้วย

การทำร้ายร่างกายส่วนใหญ่ อาจเริ่มจากการตี ตบหน้า เตะ ต่อย หรือ อาจเป็นการ กระทำที่รุนแรงหนักหน่วงขึ้นไปอีกได้ไม่ว่ากระทำโดยอวัยวะหรือโดยอาวุธจนถึงขั้นที่ผู้ถูกทำร้าย ได้รับอันตรายสาหัสหรือถึงแก่ชีวิตได้ ส่วนการทำร้ายทางด้านจิตใจมักเป็นการพุดจา ก้าวร้าว การ เพิกเฉยหรือ ละเลย รวมทั้งการกดขี่ข่มเหงจิตใจ อันทำให้อีกฝ่ายหนึ่งตกอยู่ในภาวะของความ หวั่นไหว ความหวาดระแวงและความกลัวซึ่งก่อให้เกิดการขาดความเชื่อมั่นในตนเอง²

¹ สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2552). ความรุนแรงในครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2552, จาก <http://www.women-family.go.th/p2.html30/5/2549> 3:13:33

² จิตฤดี วีระเวสส์. (2550, กันยายน). “ความรุนแรงภายในครอบครัว.” วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์. หน้า 87-88.

โดยสรุปความรุนแรงหมายถึง การที่บุคคลใช้กำลังทำให้ผู้อื่นบาดเจ็บ การทำลายทรัพย์สินของผู้อื่น หรือการข่มขู่ว่าจะทำร้ายให้ผู้อื่นบาดเจ็บ หรือข่มขู่ว่าจะทำลายทรัพย์สินของผู้อื่น รวมทั้งการใช้กำลังบังคับ กักขังหน่วงเหนี่ยว และรุกรานสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล โดยคำนียามข้างต้น ความรุนแรงในครอบครัวจะเกิดใน 2 ลักษณะ คือ ความรุนแรงที่กระทำโดยผู้ใหญ่ ได้แก่ การทำร้ายเด็ก การทำร้ายคู่สมรส และการทำร้ายผู้สูงอายุ กับความรุนแรงที่เด็กเป็นผู้กระทำ ได้แก่ การทำร้ายพี่น้องและการทำร้ายพ่อแม่ ส่วนรูปแบบของความรุนแรงในครอบครัว ได้แก่ การทารุณทางกาย ทางจิตใจ และการทารุณทางเพศ ซึ่งแสดงออกในลักษณะข่มขู่ทำร้ายร่างกาย กักขังหน่วงเหนี่ยวหรือละเมิดทางเพศ อีกลักษณะหนึ่ง คือการปล่อยปละละเลยไม่ให้การดูแลเอาใจใส่ในด้านปัจจัยสี่และการดูแลสุขภาพเจ็บป่วย ทำให้เด็กขาดอาหาร ไม่เจริญเติบโตตามเกณฑ์ปกติ ไม่ให้ความรัก ไม่ตอบสนองความต้องการด้านจิตใจของเด็กหรือไม่ปกป้องคุ้มครองให้เด็กปลอดภัย รวมถึงการสนับสนุนให้เด็กเป็นโสเภณี เป็นต้น³

โดยในการนิยามความหมายยังอาจแบ่งได้ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้

2.1.1 การนิยามด้านสังคม จิตวิทยา⁴

ความรุนแรงในครอบครัวหมายถึง รูปแบบพฤติกรรมที่ชอบใช้อำนาจบังคับและควบคุมคู่ครองด้วยวิธีขู่เข็ญ คุกคาม ทำอันตรายหรือรบกวน ก่อความรำคาญ

Mary Ann Dutton นิยามความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมใช้อำนาจควบคุมด้วยวิธีการใช้กำลังประทุษร้ายต่อร่างกาย เพศและจิตใจของผู้ถูกระทำ นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงการใช้อำนาจควบคุมกระทำต่อเด็ก ทรัพย์สิน สัตว์เลี้ยง หรือบุคคลอื่น ผู้ใช้ความรุนแรงหรือขู่เข็ญว่าจะใช้ความรุนแรงต่อเด็กย่อมมีแนวโน้มว่าจะกระทำต่อผู้หญิงในครอบครัวเช่นกัน

Morris กล่าวว่าคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” เป็นถ้อยคำไม่ชัดเจน เพราะไม่ทราบว่าเป็นผู้ก่อความรุนแรง และใครเป็นผู้ถูกระทำรุนแรงอันจะถือได้ว่าเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญา

Buzawa, S. & Buzawa G. นิยามคำว่าความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง ความรุนแรงระหว่างชายหญิงซึ่งอยู่ด้วยกัน หรือเคยอยู่ด้วยกันอย่างสามีภรรยา เป็นการนิยามในความหมายอย่างกว้างซึ่งการสมรสจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตามและผู้ก่อเหตุรุนแรงอาจเป็นชายหรือหญิงก็ได้

³ รัชชัย คงสกนธ์. (2551). ความรุนแรงในครอบครัว ทฤษฎี ผลกระทบ กฎหมาย. หน้า 2.

⁴ วัชรินทร์ ปิงแจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และ อำนาจ เนตยสุภา. (2546). การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว (รายงานการวิจัย). หน้า 24.

Gelle: Status, Gelle & Steinmetz เห็นว่าการนิยามความหมายความรุนแรงในครอบครัว ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของสังคม ดังนั้น ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวย่อมเกิดขึ้นกับทั้งเพศชาย และหญิง

กล่าวโดยสรุปการนิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ ด้านสังคมจิตวิทยา มักจะนิยามในความหมายอย่างกว้าง กระบวนการใช้ความรุนแรงเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของผู้กระทำ ในการให้ได้มาซึ่งอำนาจครอบงำและควบคุมบุคคลในครอบครัว หรือให้ได้มาซึ่งการยอมรับจากบุคคลในครอบครัว อันเนื่องมาจากอารมณ์แปรปรวนของตน พฤติกรรมดังกล่าวหากไม่ได้รับการแทรกแซงและควบคุมอย่างเหมาะสมก็จะเกิดขึ้นและขยายความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ระหว่างความสัมพันธ์ในครอบครัว

2.1.2 การนิยามด้านกฎหมาย

การนิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ในทางกฎหมายจะแคบกว่าด้านสังคมจิตวิทยา เพราะต้องกำหนดถึงลักษณะของการกระทำและความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำกับผู้ที่ได้รับผลร้ายให้ชัดเจน โดยไม่จำกัดว่าเพศใดจะเป็นผู้ก่อเหตุความรุนแรงหรือได้รับผลร้ายจากความรุนแรง

2.1.2.1 การนิยามของกลไกและกฎหมายระหว่างประเทศ⁵

ในการประชุมเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนระดับโลก ที่กรุงเวียนนาเมื่อปี 1993 ที่ประชุมได้ยอมรับว่าสิทธิของผู้หญิงและเด็กไม่อาจโอนเปลี่ยนแปลงหรือแบ่งแยกออกจากสิทธิมนุษยชนได้ ประเทศสมาชิกที่มาร่วมประชุมสมัชชาขององค์การสหประชาชาติ เมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 1993 ได้รับปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง สารสำคัญของปฏิญญานี้มีฐานความคิดเกี่ยวกับความรุนแรงระหว่างเพศ ชาย หญิง โดยมีสมมติฐานว่าผู้หญิงเป็นเหยื่อของความรุนแรงทุกรูปแบบ

โดยนิยามคำว่าความรุนแรงต่อผู้หญิง หมายถึงการกระทำใดๆ ที่เป็นความรุนแรงต่อผู้หญิง ยังผลให้เกิดอันตรายต่อกาย เพศ หรือเป็นอันตรายต่อจิตใจหรือเกิดความทุกข์ทรมานแก่ผู้หญิง รวมทั้งขู่จะกระทำอันตรายเช่นนั้น บังคับ กดขี่หรือจำกัดเสรีภาพไม่ว่าจะเกิดขึ้นที่สาธารณะหรือที่รโหฐาน

เป็นที่น่าสังเกตว่าการนิยามความรุนแรงต่อผู้หญิงตามปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงมีความหมายกว้างมากมิได้จำกัดเฉพาะความรุนแรงที่เกิดจากคู่หรือสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น แต่หมายรวมถึงความรุนแรงต่อผู้หญิงอันเนื่องมาจากกลไกของสังคมที่บังคับให้ผู้หญิงอยู่ในฐานะที่ด้อยกว่าผู้ชาย ดังนั้นคำนิยามความรุนแรงต่อผู้หญิงตามปฏิญญาว่าด้วย

⁵ วัชรินทร์ ปัจเจกัญญสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี, และอำนาจ เนตยสุภา. แหล่งเดิม. หน้า 26-28.

การจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงมีความหมายครอบคลุม ความรุนแรงต่อผู้หญิงที่เกิดขึ้นในครอบครัว ความรุนแรงต่อผู้หญิงในบริบทของชุมชนหรือชนกลุ่ม เช่น จารีตประเพณีปฏิบัติหรือ ความเชื่อต่างๆ และความรุนแรงต่อผู้หญิงจากเจ้าหน้าที่หรือกลไกของรัฐหรือรัฐยอมให้มีการกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิง แต่ในความหมายของเหยื่อกลับแคบไปเพราะจำกัดเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น

ในรายงาน Innocenti Digest ได้นิยามคำว่าความรุนแรงในครอบครัวหมายความว่า ผู้หญิงถูกกระทำความรุนแรงโดยคู่ครองหรือบุคคลที่เป็นสมาชิกภายในครอบครัว ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

ก) การกระทำความรุนแรงต่อร่างกาย เช่น ตบหน้า ทบตี บิดแขน กระทบ กระชากผม ไขว้หรือจี้หรือเผา บีบคอ เค้นคอ เตะถีบ ชูเชิญจะทำร้ายด้วยวัตถุสิ่งของหรือ อาวุธและฆ่า การทำร้ายร่างกายรวมถึงการปฏิบัติตามพิธีกรรมจารีตประเพณีที่เป็นอันตรายต่อผู้หญิง เช่น การขลิบอวัยวะเพศในผู้หญิง และการรับช่วงภริยาเป็นจารีตประเพณีของชนบางเผ่า หญิงหม้ายสามีตายจะโอนไปเป็นภริยาของพี่ชายสามีรวมทั้งทรัพย์สินของหญิงหม้ายก็ตกได้แก่พี่ชายสามี

ข) การกระทำความรุนแรงทางเพศ เช่น การมีเพศสัมพันธ์ด้วยการบังคับข่มขู่ การใช้กำลังบังคับข่มขู่เพื่อมีเพศสัมพันธ์ การบังคับให้ผู้หญิงมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ต้องการ หรือบังคับข่มขู่ให้ผู้หญิงมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่น

ค) การกระทำอันตรายต่อจิตใจ การกระทำด้วยประการใดๆ โดยมีเจตนาข่มขู่หรือกลั่นแกล้ง การข่มขู่จะทอดทิ้งหรือทำร้ายกักขังให้อยู่ในบ้าน ควบคุมทุกฝีก้าว ข่มขู่จะเอาบุตรไปจากความดูแล ทำลายสิ่งของเครื่องใช้ฝ่ายหญิง ปล่อยให้ยู่ตามลำพัง ใช้งานรุนแรงก้าวร้าว ปฏิบัติอย่างต่ำต้อยไร้เกียรติเสมอ

ง) การกระทำความรุนแรงด้านความเป็นอยู่ เช่น การปฏิเสธไม่ให้ความช่วยเหลือด้านฐานะความเป็นอยู่ ปฏิเสธไม่ให้เงินช่วยเหลือต่อความเป็นอยู่ ปฏิเสธไม่ให้อาหารการกิน และสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพ การปฏิเสธหรือล่าช้าในการได้รับการรักษาพยาบาลเวลาเจ็บป่วยและกีดกันไม่ให้ทำงานนอกบ้าน เป็นต้น

จ) การละเว้นการกระทำ การไม่ให้สิ่งจำเป็น เช่น อาหารการกิน เสื้อผ้า เครื่องใช้สอย ได้รับของเล่นระหว่างเด็กผู้ชายกับเด็กผู้หญิงต่างกัน การเอาใจใส่ดูแลแตกต่างกัน ถือเป็น การกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กผู้หญิง เช่น การเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงหรือเด็กผู้หญิงไม่ให้ได้รับการศึกษาหรือได้รับการรักษาพยาบาลด้านสุขภาพด้อยกว่าผู้ชาย เป็นต้น

2.1.2.2 การนิยามของกฎหมายไทย

คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ (2539) ได้ให้ความหมายของความรุนแรงในครอบครัวไว้ว่า เป็นการทำร้ายกันระหว่างสมาชิกในครอบครัวให้บาดเจ็บทาง

ร่างกาย และข่มขืนจิตใจให้อีกฝ่ายหนึ่งกระทำในสิ่งที่เค้าไม่ปรารถนา ระดับความรุนแรงนั้นแตกต่างกัน ตั้งแต่การทรมานทรมานได้ถึงความรุนแรง การทำร้ายร่างกายด้วยอวัยวะหรืออาวุธ ไปจนถึงการทำลายชีวิตหรือทำลายพัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุคคล อาทิ การกระทำหรือละเลยที่เป็นข้อบกพร่องในบทบาทหน้าที่ของสามี ภรรยา หรือบทบาทหน้าที่ของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรอย่างเหมาะสม⁶

ในปัจจุบันได้มีการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งในมาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้ ได้ให้ความหมายของความรุนแรงในครอบครัวไว้ดังนี้

“ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจหรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำ ผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบแต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

“บุคคลในครอบครัว” หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินฉันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

ดังนั้น จากนิยามของความรุนแรงในครอบครัว จึงครอบคลุมถึงการกระทำโดยเจตนา ในการทำให้เกิดอันตรายหรือน่าจะเกิดแก่กาย สุขภาพ และจิตใจ แก่บุคคลในครอบครัว ซึ่งกฎหมายคุ้มครองถึงอดีตคู่สมรส ผู้ที่เคยอยู่กินฉันสามีภริยา บุคคลที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกันด้วย และการกระทำความดังกล่าวไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

2.2 สภาพปัญหาและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว

2.2.1 สภาพปัญหาโดยทั่วไปในปัจจุบัน

จากการศึกษาทั่วโลกพบว่า ผู้หญิงประมาณร้อยละ 20-50 เคยมีประสบการณ์ถูกทุบตีทางกายไม่จำกัดเฉพาะประเทศกลุ่มพัฒนา กำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนามีปัญหาคล้ายกันการสำรวจข้อมูลระดับชาติในปี 1995-1996 พบว่าผู้หญิงเคยถูกสามีหรือคู่ทำร้ายทุบตีหรือถูกฆ่า โดยประเทศออสเตรเลียสำรวจข้อมูลระดับชาติในปี 1996 พบว่า ผู้หญิงเคยถูกสามีทำร้ายหรือคู่ทุบตีร้อยละ 3 และในปัจจุบันร้อยละ 8 ส่วนประเทศอังกฤษพบว่าในปี ค.ศ. 1991 ผู้หญิงเคยถูกสามีหรือที่เคยเป็นคู่ฆ่ามากกว่า 120 คน ส่วนผู้ชายถูกภริยาหรือเคยเป็นภริยาฆ่าประมาณ 30 คนและในสหรัฐอเมริกา

⁶ รณชัย คงสกนธ์. เล่มเดิม. หน้า 4.

ในปี ค.ศ. 1998 ผู้หญิงถูกสามีหรือคู่มาถึงแก่ความตายประมาณ 1 ใน 3 ของผู้หญิงที่ถูกฆาตกรรมทั้งหมดหรือมากกว่า 5 เท่าของผู้ชายที่ถูกภริยาหรือคู่มาถึงแก่ความตาย⁷

ความรุนแรงต่อผู้หญิงในสังคมไทยเป็นปรากฏการณ์ที่เห็นชัดเจนด้วยตาเปล่า แต่ในเชิงสถิติตัวเลขแล้วประเทศไทยยังไม่มีฐานข้อมูลในเรื่องนี้อย่างชัดเจน ข้อมูลเกี่ยวกับความรุนแรงต่อผู้หญิงในบ้านเราเท่าที่มีอยู่มักไม่เป็นระบบ โดยกระจายอยู่แหล่งข้อมูลที่สำคัญ 6 แห่งคือ⁸

1) รายงานข่าวและบทความในสื่อสารมวลชน จากข้อมูลข่าวโดยหนังสือพิมพ์ข่าวสด ฉบับวันเสาร์ที่ 29 เมษายน 2549 ปีที่ 16 ฉบับที่ 5630 พบว่า เมื่อปี 2548 ปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีของศูนย์พึ่งได้มีผู้ถูกกระทำความรุนแรงในโรงพยาบาล 109 แห่ง จำนวน 11,700 ราย เกิดจากสาเหตุหึงหวงนอกใจกัน ร้อยละ 24.33 การดื่มสุรา ยาเสพติด ร้อยละ 21.52 ส่วนใหญ่เป็นความรุนแรงในครอบครัวจากคนใกล้ชิด ทั้ง พ่อ สามี พี่น้อง ลูก อา น้า โดยผู้กระทำเป็นสามีมากที่สุด

2) ข้อมูลจากองค์กรพัฒนาเอกชนด้านเด็กและผู้หญิงที่ให้ความช่วยเหลือเด็กที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงต่างๆ พบว่า จำนวนของผู้ที่มาปรึกษาและขอความช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชน โดยเฉพาะเรื่องความรุนแรงในบ้านและการถูกล่วงเกินทางเพศมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี จากสถิติผู้โทรศัทพ์มาปรึกษาศูนย์ฮอทไลน์ ใน 6 เดือนแรกของปี 2543 มีผู้ปรึกษาความรุนแรงในบ้าน 891 ราย และปัญหาถูกข่มขืน 131 ราย (สุธีรา และเมทนี, 2543) และสถิติผู้หญิงที่ขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิผู้หญิงในปี 2544 รวม 438 ราย เกิดจากปัญหาความรุนแรงในชีวิตคู่ 217 ราย หรือร้อยละ 50 (จดหมายข่าวศูนย์ข่าวผู้หญิง มีนาคม 2545) ซึ่งใกล้เคียงกันกับสถิติการให้คำปรึกษาของมูลนิธิเพื่อนหญิงในปีเดียวกัน จากผู้มาขอคำปรึกษา 869 ราย เป็นกรณีความรุนแรงที่ผู้หญิงประสบจากสามีตนเองร้อยละ 45 (มูลนิธิเพื่อนหญิง, 2545)

3) สถิติจำนวนคดีข่มขืน กระทำอนาจาร กองวิจัยและวางแผนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จากตัวเลขที่มีรายงานอย่างเป็นทางการของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ถ้านำมาคิดเฉลี่ย จะพบว่า ผู้หญิงที่ถูกทำร้ายร่างกายและล่วงละเมิดทางเพศ และได้เข้าแจ้งความต่อตำรวจเฉลี่ย ชั่วโมงละ 1 ราย (สุธีราและเมทนี, 2543)

4) สถิติการเข้ารับรักษาพยาบาลของเด็กและผู้หญิงที่ถูกละเมิดทางเพศและหรือถูกทำร้ายร่างกายในโรงพยาบาลต่างๆ ทั่วประเทศ เช่น สถิติผู้ป่วยศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและสตรี โรงพยาบาลวชิรพยาบาล เมื่อปี 2542 ในจำนวนผู้ป่วยที่ถูกทำร้ายร่างกายรวม 418 ราย สามีเป็นผู้กระทำ 238 รายหรือร้อยละ 60 (สุธีรา และเมทนี, 2543)

⁷ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และ อำนาจ เนตยสุภา. เล่มเดิม. หน้า 3.

⁸ รมชัช กงสกันธ. เล่มเดิม. หน้า 17-22.

การศึกษาเรื่องความรุนแรงในชีวิตคู่เท่าที่สำรวจจำนวนหนึ่ง ประชากรในการศึกษา คือผู้หญิงที่มารับบริการในโรงพยาบาลของรัฐ ได้แก่ การศึกษาผู้หญิงที่มาฝากครรภ์จำนวน 400 ราย ในโรงพยาบาลแห่งหนึ่งในกรุงเทพ (คนยา 2539) พบว่า ร้อยละ 12 ของผู้หญิงกลุ่มนี้ ถูกสามีทำร้ายร่างกายส่งผลให้หญิงตั้งครรภ์บางส่วน ในขณะที่การศึกษาผู้หญิงที่เป็นผู้ป่วยนอก 400 ราย ในโรงพยาบาลชัชนาท (นิจวรรณ, 2540) พบว่า ร้อยละ 66 มีประสบการณ์ถูกทำร้ายทางจิตใจ ร้อยละ 27 และร้อยละ 34 ถูกทำร้ายร่างกายและทำร้ายทางเพศตามลำดับ

5) สถิติของความรุนแรงต่อผู้หญิงที่ขึ้นศาลและคำพิพากษาฎีกาของคดีเหล่านี้มาจากสองแหล่งคือข้อมูลทางสถิติของคดีที่ขึ้นสู่ศาลชั้นต้นทั่วประเทศ ส่วนใหญ่เป็นเป็นเรื่องเกี่ยวกับการละเมิดทางเพศไม่ว่าจะเป็นการข่มขืน การทำอนาจาร ส่วนคดีเกี่ยวกับครอบครัว เช่น การฟ้องหย่า ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากสาเหตุของความรุนแรงในชีวิตคู่จะขึ้นสู่ศาลแพ่ง

6) รายงานวิจัยเกี่ยวกับขนาดของความรุนแรงในชีวิตคู่ ในการสำรวจภาพรวมของการวิจัยที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือ การศึกษาทัศนคติของผู้ประกอบวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับปัญหา มูลินทร์ (2544) ที่น่าสนใจคือมีการศึกษาวิจัย ผู้หญิงที่ฆ่าสามี อันเป็นผลจากการป้องกันตัวหรือโต้ตอบการกระทำที่รุนแรงที่สามีก่อขึ้น ซึ่งมักเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (มณฑาทิพย์ 2527, โชติมา 2540 และ ปสาธนีย์ 2542) และการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นการข่มขืน (ประสิทธิ์ 2542, สาลีณี 2543 และ สุวรรณ 2544)

การศึกษาเพื่อค้นหาขนาดความรุนแรงมักสำรวจในพื้นที่เล็กๆ เช่น ในชุมชน เช่น การศึกษาของอัจฉรา (2541) ในชุมชนชานเมืองกรุงเทพ จำนวน 122 ครอบครัวโดยสัมภาษณ์เฉพาะผู้หญิงพบว่า ขนาดความรุนแรงของความรุนแรงทั้งทางกาย เพศ และจิตใจที่ภรรยาต้องเผชิญจากสามีตนเองสูงถึง ร้อยละ 88 แยกได้เป็นการถูกทำร้าย ทางใจร้อยละ 86 ในร้อยละ 36 ตามลำดับ

จากฐานข้อมูลทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่าปรากฏการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีจำนวนเพิ่มขึ้นตามลำดับ ซึ่งปัญหานี้ถือเป็นปัญหาที่สำคัญในสังคมไทย ในอันที่จะหาวิธีเยียวยาแก้ไขต่อไป

2.2.2 ลักษณะการกระทำรุนแรงในครอบครัว⁹

Bechman ได้จำแนกลักษณะการกระทำรุนแรงในครอบครัว แยกได้เป็น 7 กรณีได้แก่

⁹ G. Bechman. (1996). *Domestic Violence*. อ้างถึงใน อารีรัตน์ เลาหะพล. (2547). การแก้ไขปัญหามารยาทและความรุนแรงในครอบครัวกับกระบวนการยุติธรรม. หน้า 10-11.

1) การฆาตกรรมระหว่างสมาชิกในครอบครัว

การฆ่ากันตายระหว่างสมาชิกในครอบครัวถือเป็นอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่มีความร้ายแรงที่สุด จากรายงานของผู้รายงานพิเศษเกี่ยวกับความรุนแรงต่อผู้หญิงขององค์การสหประชาชาติ ในปี 1996 พบว่าประเทศออสเตรเลีย บังคลาเทศ แคนาดา เกาหลี ไทยและสหรัฐอเมริกา มีผู้หญิงที่ถูกฆ่าตายเกิดจากความรุนแรงในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่

2) การกระทำรุนแรงต่อกายระหว่างสมาชิกในครอบครัว

จากการศึกษาทั่วโลกต่างยืนยันว่าอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากการทำร้ายร่างกายระหว่างคู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรสหรือระหว่างบิดามารดากับบุตรเกิดขึ้นทุกสังคม โดยประมาณว่ามีผู้หญิงร้อยละ 20 ถึง 50 เคยมีประสบการณ์ถูกคู่ครองทำร้ายร่างกาย

ในสังคมไทยจากข้อมูลของกองกำกับการภูธรจังหวัดขอนแก่นกรณีเด็กและสตรีถูกระทำรุนแรงเฉพาะท้องที่สถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองขอนแก่นในปี 2542 มีการแจ้งความจำนวน 895 คดี เป็นคดีทำร้ายร่างกาย 43.6 เปอร์เซ็นต์และมูลนิธิเพื่อนหญิงได้รวบรวมสถิติความรุนแรงในครอบครัวจากข่าวหนังสือพิมพ์รายวัน 5 ฉบับ ระหว่างปี 2543-2544 พบว่ามีข่าวความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น ดังนี้ สามีทำร้ายร่างกายภรรยา ปี 2543 จำนวน 17 ราย ปี 2544 จำนวน 20 ราย สามีฆ่าภรรยา ปี 2544 จำนวน 30 ราย ปี 2544 จำนวน 60 ราย ภริยามาสามีปี 2543 จำนวน 13 รายปี 2544 จำนวน 19 ราย

3) การกระทำรุนแรงต่อเพศในครอบครัว

จากการสำรวจในหลายประเทศพบว่าผู้หญิงประมาณร้อยละ 10 ถึง 15 เคยถูกสามีบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ด้วย

การกระทำความรุนแรงทางเพศต่อเด็กในครอบครัว โดยจารีตประเพณีเกือบทุกประเทศในสังคมทั่วโลกห้ามการล่วงละเมิดทางเพศหรือการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร แต่ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในทุกสังคมและเป็นความรุนแรงที่ยากแก่การค้นพบ โดยการกระทำละเมิดจะเกิดขึ้น จนวนกว่าจะมีการค้นพบหรือมีการค้นพบการล่วงละเมิดก็มักจะสายเกินไป

4) การทำอันตรายต่ออารมณ์หรือจิตใจ

การทำอันตรายต่ออารมณ์หรือจิตใจอาจเกิดได้หลายรูปแบบ เช่น

- (1) ชู่เชิญจะทำอันตราย
- (2) ถูกปล่อยให้อยู่โดดเดี่ยว
- (3) แสดงอาการหึงหวงเกินเหตุ
- (4) จำกัด ไม่ให้สิ่งจำเป็นแก่ความเป็นอยู่

(5) ข่มขู่ ทำให้เกรงกลัว ทำให้ขายหน้า ไร้เกียรติ ถูกเหยียดหยาม ทำให้ต่ำต้อย ปฏิบัติเหมือนทาส

(6) การเรียกขานด้วยคำไม่เหมาะสมวิพากษ์วิจารณ์ในทางเสียหาย ถูกเหยียดหยาม ดูแคลน

(7) กล่าวโทษ ใส่ความ ต่ำหนิ ตีเคียนการกระทำของกลุ่มสมรสไปเสียทุกสิ่ง

(8) เย็นชา เพิกเฉย ไม่สนใจ ขับไล่ ไล่ส่ง พุดจาเยาะเย้ยถากถางอยู่เสมอ

(9) โกหก ไม่ทำตามสัญญาทำลายความเชื่อถือของกลุ่มสมรส

(10) ข่มขู่ทำให้กลุ่มสมรสตกใจกลัว

(11) ปฏิเสธไม่ให้ความช่วยเหลือเมื่ออีกฝ่ายเจ็บป่วยหรือได้รับบาดเจ็บ

(12) ข่มขู่หรือทำลายทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่ง

การกระทำทารุณด้านจิตใจมีส่วนสัมพันธ์กับการฆ่าตัวตายและพยายามฆ่าตัวตาย

5) ความรุนแรงจากจารีตประเพณีปฏิบัติ

ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงในหลายประเทศทั่วโลกได้รับความเจ็บปวดและทรมานจากการปฏิบัติตามความเชื่อในลัทธิศาสนาหรือชนเผ่าต่างๆ เช่น ความเชื่อในเรื่องของการขลิบอวัยวะเพศหญิง ถือเป็นความรุนแรงต่อเด็ก

6) ประเพณีการเลือกปฏิบัติต่อลูกผู้ชายและผู้หญิง

ในบางประเทศก็มีความต้องการเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิง เช่น การฆ่าทารกที่เป็นเพศหญิง

7) ความรุนแรงที่เกิดจากการบังคับการค้าประเวณี

จากการรายงานพบว่า ครอบครัวที่ยากจนหรือไร้ศีลธรรมไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรมักจะขายหรือให้เช่าบุตร จึงอาจถูกบังคับค้าประเวณี เด็กผู้หญิงจึงเสี่ยงต่อการถูกทำร้ายหรือโดนแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากนายจ้าง

2.2.3 สาเหตุความรุนแรงในครอบครัว

สาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวนั้นมิได้เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเป็นการเฉพาะ แต่หากมีหลายสาเหตุร่วมกัน ดังนี้¹⁰

2.2.3.1 สาเหตุด้านตัวบุคคล

กล่าวได้ว่าความยากจนหรือการตกงานเป็นปัจจัยกดดันให้ก่อความรุนแรงรวมทั้งประสบการณ์ถูกทำร้ายทุบตีในวัยเด็ก บุคคลที่ด้อยวุฒิภาวะมีความรู้สึกเก็บกด มีความซึมเศร้าเก็บตัว และมีบุคลิกภาพแปรปรวน ก้าวร้าว สิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับอาชีพ เช่น ลักษณะงานที่ทำ

¹⁰ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุริ และ อานาจ เนตยสุภา. เล่มเดิม. หน้า 48-60.

กลุ่มคนที่มีความกดดันสูง ครอบครัวแตกแยก ผู้ที่เสพยาเสพติดให้โทษและดื่มสุรามิแนวโน้มก่อความรุนแรงสูง อาจเกิดจากอาการป่วยทางจิต

ในเรื่องของบุคลิกภาพอันเป็นผลมาจากพันธุกรรม การตั้งครรภ์ การคลอด พิการ ระดับสติปัญญา ก็เป็นสาเหตุของการใช้ความรุนแรง เช่นเดียวกัน¹¹

สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ทฤษฎีอำนาจควบคุม ซึ่งผู้กระทำการต้องการได้รับหรือรักษาอำนาจและควบคุมคู่ครองอีกฝ่าย โดยเชื่อว่าตนกระทำได้โดยชอบและเป็นรูปแบบพฤติกรรมใช้กำลังบังคับระหว่างความสัมพันธ์ในครอบครัวผู้กระทำการได้มาซึ่งการควบคุมความคิด ความรู้สึกและพฤติกรรมของคู่ครอง โดยใช้วิธีการรุนแรง เช่น การข่มขู่หรือการใช้กำลังประทุษร้าย หรือกระทำรุนแรงทางเพศ นอกจากนี้การใช้กำลังประทุษร้ายต่อกาย หรือเพศเพื่อควบคุมคู่ครองอาจทำให้ผู้ถูกกระทำพยายามหรือหาวิธีหลบหนีจากการถูกประทุษร้าย ดังนั้นผู้กระทำอาจใช้วิธีข่มขู่ หรืออาฆาตให้คู่ครองเกิดความกลัว และผู้กระทำรุนแรงจะพัฒนากลวิธีที่พิสดารและอันตรายยิ่งขึ้นด้วย

2.2.3.2 สาเหตุด้านครอบครัว

ครอบครัวนั้นถือเป็นหน่วยทางสังคม โดยทฤษฎีแล้วครอบครัวเกิดขึ้นด้วยความรัก ความอบอุ่นและเกื้อกูลกัน ครอบครัวถูกกำหนดให้มีบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อกัน โดยมีเงื่อนไขของอายุและเพศ ซึ่งสภาพสังคมนั้นมีส่วนกดดันให้โครงสร้างของสถาบันครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปและมีส่วนเสริมให้เกิดปัญหาครอบครัวมากขึ้น เช่น แนวโน้มในการเพิ่มขึ้นของครอบครัวเดี่ยวที่แยกตัวอยู่ลำพัง ปราศจากผู้คอยช่วยหรือช่วยเหลือในกรณีเกิดเหตุเผชิญหน้าในระหว่างคู่ครอง เนื่องจากครอบครัวเหล่านั้นขาดญาติหรือเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่มั่นคงครอบครัวเหล่านี้ล้วนแต่เสี่ยงในการเกิดความรุนแรงสูง

จากการศึกษาพบว่า บุคคลที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็ก เช่น เห็น บิดา มารดาทำร้ายทุบตีกันบ่อยๆ มักจะกระทำความรุนแรงต่อคู่ครองเมื่อเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่เป็นลักษณะของวัฏจักรความรุนแรง โดยทฤษฎีวัฏจักรความรุนแรงกล่าวว่า สาเหตุที่ผู้ใหญ่กระทำความรุนแรงต่อคู่ครองเนื่องจากได้เรียนรู้ความรุนแรงจากครอบครัวตั้งแต่วัยเด็ก และเห็นว่าการเรียนรู้ความรุนแรงในครอบครัวหรือชุมชนระหว่างเด็กผู้ชายกับเด็กผู้หญิงก็มีผลแตกต่างกัน กล่าวคือ เด็กผู้ชายเรียนรู้ที่จะก่อเหตุรุนแรง ส่วนเด็กผู้หญิงเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวยอมทำให้สมาชิกในครอบครัวคุ้นเคยกับความรุนแรง เด็กที่ถูกบิดา มารดาทำโทษรุนแรงมีส่วนทำให้เด็กมีบุคลิกภาพก้าวร้าว การเลี้ยงดูบุตรด้วยวิธีเมียนตี เด็กจะปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยากและมักประพฤติฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคมมากกว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูด้วยความรัก

¹¹ รณชัย คงสกนธ์. เล่มเดิม. หน้า 8.

2.2.3.3 สาเหตุด้านสังคม

การศึกษาสาเหตุปัจจัยทางด้านสังคม พบว่ามีหลายด้านที่ก่อให้เกิดความกดดันให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว เช่น ปัญหาการว่างงาน ซึ่งในสังคมที่มีภาวะคนว่างงานมาก แนวโน้มการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีสูงขึ้น นอกจากนี้โครงสร้างของสังคมก็มีส่วนทำให้เกิดความรุนแรงได้ เช่น สังคมคาดหวังว่าผู้ชายต้องเป็นทุกอย่าง ซึ่งความจริงแล้วโดยจารีตประเพณีผู้ชายต้องเป็นผู้ประสบความสำเร็จเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวและปกครองดูแลสมาชิกและคู่สมรส ในทางตรงกันข้ามสังคมคาดหวังว่าผู้หญิงต้องเป็นแม่บ้านและรับใช้ผู้เป็นสามี การบังคับให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมจึงนำไปสู่การใช้ความรุนแรง สังคมก็ยอมรับเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว

ส่วนความสัมพันธ์ด้านสถานภาพย่อมนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัว เช่น กรณีภริยามีหน้าที่การงานดีกว่า หรือสถานะทางสังคมสูงกว่าสามี ในกรณีเช่นนี้สามีมักแสดงอำนาจเพื่อยืนยันความเหนือกว่าภริยาจึงนำไปสู่การกระทำความรุนแรงในครอบครัวต่อคู่ครองและบุตร แต่อย่างไรก็ตามปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมิได้จำกัดเฉพาะกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำเท่านั้นครอบครัวที่มีฐานะดีก็มีการทำร้ายร่างกายกันระหว่างคู่ครองได้ จึงไม่อาจที่จะสรุปได้ว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจะเกิดเฉพาะผู้ใช้แรงงานเท่านั้น

นอกจากนี้สาเหตุทางด้านครอบครัว จึงอาจเกิดขึ้นจากพ่อแม่มีอายุน้อย เป็นพ่อเลี้ยงหรือแม่เลี้ยง เป็นพ่อแม่ที่เลี้ยงดูลูกโดยลำพัง ครอบครัวใหญ่ที่อยู่กันอย่างแออัด การหย่าร้าง ครอบครัวแตกแยก เป็นต้น¹²

2.2.3.4 สาเหตุความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอำนาจ

กลุ่มสตรีศึกษาได้ใช้ทฤษฎีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอำนาจอธิบายสาเหตุความรุนแรงในครอบครัวว่า เนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงในสังคม กล่าวถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชาย หญิงในสังคม จึงทำให้หญิงต้องพึ่งพาเศรษฐกิจกับสามีด้วยเหตุนี้ผู้หญิงจึงไม่มีอำนาจในครอบครัว จากการศึกษาพบว่า สาเหตุความรุนแรงที่เกิดแก่ผู้หญิงเนื่องจากวัฒนธรรมของสังคมที่เห็นว่า ชาย หญิง ไม่เท่าเทียมกัน โดยมีข้อสนับสนุนจากการศึกษากลุ่มวัฒนธรรมย่อยซึ่งได้ทำการศึกษากลุ่มวัฒนธรรมย่อย จำนวน 90 กลุ่มจากทั่วโลก พบว่ามีเพียง 16 กลุ่มวัฒนธรรมย่อยที่มีความรุนแรงต่อผู้หญิงน้อยมาก หรือไม่มีเลย ก็ปรากฏว่า สาเหตุสำคัญเนื่องจากวัฒนธรรมที่มีความเสมอภาคระหว่างชาย หญิง โดยชายหญิงมีส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของครอบครัวรวมทั้งเกี่ยวกับรายได้และการอาชีพของครอบครัว

¹² แหล่งเดิม.

จากที่ศึกษาข้างต้นพบว่าผู้วิเคราะห์สาเหตุของการเกิดอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวไว้หลายทฤษฎี เช่น สาเหตุจากตัวบุคคล ในกรณีที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็กหรือมีปัญหาด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจหรือเป็นบุคคลที่มีบุคลิกก้าวร้าว แปรปรวน สาเหตุจากครอบครัวเกี่ยวกับความประพฤติของกลุ่มสมรส เช่น ดื่มสุรา เสพยาเสพติด เล่นการพนัน เป็นต้น ประการสุดท้าย สาเหตุจากความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอำนาจระหว่างชายหญิงที่ไม่เท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์สาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวไม่อาจใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งอธิบายได้อย่างสมบูรณ์จำต้องอาศัยหลายทฤษฎีอธิบายร่วมกัน

2.2.4 ผลกระทบความรุนแรงในครอบครัว¹³

ผลกระทบความรุนแรงเกิดต่อร่างกายและจิตใจของผู้ถูกกระทำและคนที่อยู่รอบข้าง เช่น กรณีพ่อทุบตีแม่ เด็กอาจถูกทุบตีไปด้วย เด็กที่ถูกทุบตีจะฝังใจเรื่องความรุนแรง นอกจากนี้การอยู่ในภาวะแวดล้อมที่มีความรุนแรงเด็กจะซึมซับเลียนแบบและเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะกระทำความรุนแรงต่อครอบครัวของตนเอง ดังนั้น เราจึงต้องป้องกันมิให้ความรุนแรงแพร่ขยายถ่ายทอดเป็นวัฏจักรต่อไป

2.2.4.1 ผลต่อสตรีที่ถูกทำร้าย

- ผลกระทบทางร่างกาย สตรีที่ถูกทำร้ายจะได้รับบาดเจ็บตั้งแต่เล็กน้อยจนบาดเจ็บสาหัส เสียชีวิต การบาดเจ็บเล็กน้อย ได้แก่ ฟกช้ำ บวม เจ็บ จนกระทั่งบาดเจ็บสาหัส ต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล

- ผลกระทบทางจิตใจ สตรีจะรู้สึกปวดร้าว กระทบกระเทือนใจ หวาดกลัว หวาดระแวงมีความรู้สึกสูญเสียอำนาจและสูญเสียความภาคภูมิใจในตนเอง

2.2.4.2 ผลกระทบต่อครอบครัว

พฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวจะทำลายสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวจะไม่สงบสุข เห็นห่าง ขาดความรัก ความสามัคคีและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ครอบครัวลักษณะนี้จะไม่สามารถดำเนินอยู่ในสังคมอย่างปกติได้ ในที่สุดก็เกิดปัญหาการหย่าร้างเกิดปัญหาครอบครัวแตกแยก เป็นต้น

2.2.4.3 ผลกระทบต่อสังคม

การใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีผลต่อทั้งด้านความสุขและทางด้านเศรษฐกิจของสังคมทั้งยังเป็นปัญหาเรื้อรังถ่ายทอดถึงรุ่นหลังได้อีกจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่สังคมต้องเข้าใจปัญหาอย่างชัดเจน ตระหนักถึงความรุนแรงและความพร้อมใจกันทุกฝ่ายเพื่อดูแลป้องกันไม่ให้

¹³ แหล่งเดิม. หน้า 26-28.

ปัญหาเกิดขึ้นมาในอนาคต ในเรื่องของปัญหาเด็กเร่ร่อน ที่มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากครอบครัวที่แตกแยก รัฐต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคลและค่าใช้จ่ายมากมายเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว

2.3 ทฤษฎีในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์¹⁴

กระบวนการทัศน์ของความยุติธรรม (paradigm of justice)

- ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice)
- กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative practice, restorative justice program, restorative justice process)

2.3.1 กระบวนทัศน์ของความยุติธรรม

กระบวนทัศน์หมายถึงชุดของความคิด/ความเชื่อ ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติ หรือกระบวนการให้เป็นที่ไปตามความเชื่อ

กระบวนทัศน์หลักของความยุติธรรม มี 2 กระบวนทัศน์คือ (Zehr, 1995, p. 97)

1. กระบวนทัศน์แบบแก้แค้นทดแทน (retributive justice) และ
2. กระบวนทัศน์แบบความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice)

2.3.1.1 กระบวนทัศน์แบบแก้แค้นทดแทน (retributive justice)

เป็นกระบวนทัศน์ของความยุติธรรมอาญา มีความเชื่อดังนี้ Marshall, 2001, p. 111)

1) การกระทำผิดคือการทำผิดกฎหมาย
 2) กฎหมายกำหนดความผิดไว้อย่างชัดเจนเมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้น เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมก็พยายามหาว่า เกิดการกระทำผิดอะไรขึ้น ใครทำผิด และจะลงโทษคนทำผิดอย่างไร

3) การกระทำผิดต้องได้รับการทดแทน ความผิดเป็นเรื่องส่วนบุคคลของทุกๆ คน คนที่ทำผิดต้องรับผิดชอบการกระทำด้วยตนเอง ดังนั้น จึงทำให้เกิดการกำหนดลักษณะของคน และเป็นตราบาปติดตัวไปจนวันตาย ได้แก่คำว่า อดีตนักโทษ อดีตผู้ถูกคุมความประพฤติ อดีตผู้กระทำผิด เป็นต้น

- 4) การทดแทนการกระทำผิดต้องทำโดยการทำให้เจ็บปวดหรือเกิดความทุกข์
- 5) เมื่อผ่านกระบวนการยุติธรรมตามขั้นตอน ก็เรียกว่าได้รับความยุติธรรมแล้ว

¹⁴ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. (2552). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2552, จาก <http://203.154.185.6/web/index.php?q=node/60>

กระบวนการทัณฑ์และทฤษฎีแบบแก้แค้นทดแทนมองผู้กระทำผิดหรืออาชญากร เป็นเรื่องส่วนบุคคล เป็นเพราะคนๆ นั้นเลือกที่จะกระทำผิดก็ต้องรับผิดชอบการกระทำผิดของตนเอง การลงโทษก็เพื่อแก้แค้นเท่านั้น แก้แค้นเพราะคนทำผิดเลือกที่จะทำผิดเอง (Marshall, 2001 p. 111) ดังนั้นกระบวนการยุติธรรมอาญาที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากกระบวนการทัณฑ์แบบแก้แค้นทดแทน (retributive justice) จึงมองว่า เมื่อมีการกระทำผิดเกิดขึ้นก็ต้องหาคำตอบว่า ทำผิดกฎหมายข้อใด ใครเป็นคนทำผิดกฎหมาย และจะลงโทษคนกระทำผิดอย่างไร และการลงโทษก็เป็นการทำให้เกิดความทุกข์/ความเจ็บปวด

2.3.1.2 กระบวนการทัณฑ์ของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

การเปลี่ยนกระบวนการทัณฑ์คือการเปลี่ยนความคิด/ความเชื่อใหม่ การเปลี่ยนวิธีคิด จากความยุติธรรมทางอาญาเป็นความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ คือการเปลี่ยนความคิด/ความเชื่อ เกี่ยวกับอาชญากรรมเสียใหม่ การเปลี่ยนกระบวนการทัณฑ์ความยุติธรรมทางอาญาเป็นกระบวนการทัณฑ์ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีที่มาสาคัญคือการตั้งคำถามต่อกระบวนการทัณฑ์อาญา

- การกระทำผิดเกิดขึ้นเพราะคนคนนั้นเลือกที่จะกระทำผิดเองเช่นนั้นหรือ ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม และอื่นๆ ไม่ได้ผลักดันหรือเป็นปัจจัยให้คนกระทำผิดเลยหรือ

- มีการตั้งคำถามเรื่องเป้าหมาย วัตถุประสงค์ วิธีการ และประสิทธิภาพของการลงโทษแบบแก้แค้นทดแทน ที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรมอาญาว่า การจัดการกับผู้กระทำผิดมีเพียงวิธีการที่กำหนดไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเท่านั้นหรือ การลงโทษที่ผ่านมามีประสิทธิภาพจริงหรือ ถ้ามีประสิทธิภาพ ทำไมจึงยังมีการกระทำผิดซ้ำ

- มีการตั้งคำถามเรื่องความหมายของคำว่า “ยุติธรรม” ว่าความยุติธรรมคืออะไรกันแน่ การลงโทษโดยการทำให้ผู้กระทำผิดได้รับความทุกข์, ความเจ็บปวดเป็นความยุติธรรมหรือ

ดังนั้น ในกระบวนการทัณฑ์ของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีการให้ความหมายของคำว่า “ความยุติธรรม (justice)” ใหม่ เป็นความยุติธรรมที่ให้ความสำคัญและยอมรับอย่างให้เกียรติ (respect) กับความแตกต่างระหว่างบุคคลการให้ความหมายใดๆ ก็ตามต่อสิ่งที่เป็นนามธรรม คนแต่ละคนก็ให้ความหมายแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ทางสังคม (socialization) และบริบททางสังคมนั้นๆ ความยุติธรรมก็เช่นเดียวกัน คนแต่ละคนให้ความหมายของคำว่า “ความยุติธรรม” ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับมุมมองและจุดยืน (stand point) ของแต่ละคน อยู่ที่ว่าในขณะที่นั้นใครเป็นคนมีอำนาจในการกำหนดความหมายของ “ความยุติธรรม” สำหรับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นกระบวนการที่ให้ความสำคัญกับผู้เสียหายเป็นอันดับแรก ผู้เสียหายจึงมีอำนาจ

ในการกำหนดความหมายของความยุติธรรม บอกได้ว่าความยุติธรรมที่ตนต้องการคืออะไร ในกระบวนการที่สนความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ความยุติธรรมเกิดขึ้นเมื่อความต้องการของผู้เสียหายได้รับการตอบสนอง

ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเกิดจากการเปลี่ยนแนวคิดและวิธีคิดที่มีต่ออาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่อ/ผู้เสียหาย จากเดิมที่มองว่าอาชญากรรมเป็นการกระทำที่ต่อต้าน/เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ รัฐต้องเข้ามาดำเนินการ เหยื่อ/ผู้เสียหายไม่มีส่วนในกระบวนการ แต่ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มองว่า อาชญากรรมเป็นการกระทำที่ต่อต้าน/เป็นปฏิปักษ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลระหว่างผู้กระทำผิดและเหยื่อ/ผู้เสียหาย ดังนั้น ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงมุ่งแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยให้ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบในการกระทำของเขา และให้ความช่วยเหลือ/บรรเทาผลร้ายแก่เหยื่อ/ผู้เสียหาย โดยมีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่ให้ผู้กระทำผิดรู้สึกว่าเป็นปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ยุติ แต่ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ก็ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยหลักการยอมรับ ให้มีการยอมรับและการบูรณาการเขาเหล่านั้นเข้าสู่ชุมชนด้วยการปรับพฤติกรรมเขาให้เป็นผู้ที่เคารพกฎหมาย ความยุติธรรมในกระบวนการที่สนความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้มาโดยการพูดคุยกันและทำข้อตกลงร่วมกัน

Howard Zehr (1990) ผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นบิดาของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้เขียนหนังสือ “changing lenses” นำเสนอกระบวนการที่สนความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) ซึ่งแตกต่างไปจากกระบวนการที่สนเพื่อการแก้แค้นทดแทน (retributive justice) คือ ในขณะที่มาตรการเพื่อการแก้แค้นทดแทนให้ความสำคัญกับการลงโทษ แต่กระบวนการที่สนความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อ (accountability) การปรองดอง (healing) และการยุติข้อขัดแย้ง (closure)

กระบวนการที่สนของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของ Zehr คือ

(1) อาชญากรรมเป็นการทำลายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การจัดการกับอาชญากรรมคือการฟื้นฟูความสัมพันธ์ของบุคคล (to restore relationship)

(2) ความยุติธรรมคือความต้องการของผู้เสียหายได้รับการตอบสนอง และผู้กระทำผิดปฏิบัติตามพันธะสัญญา

(3) การเยียวยาความเสียหายคือการทำสิ่งที่ดี, สิ่งที่ถูกต้องที่สุดที่สามารถทำได้

(4) ความยุติธรรมได้มาโดยการพูดคุยกัน, ทำข้อตกลงร่วมกัน (agreement making)

(5) การที่จะเรียกว่าความยุติธรรมให้ดูที่ผลลัพธ์คือ

- ความต้องการของผู้เสียหายได้รับการตอบสนอง
- ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบ (accountability)
- คู่กรณีมีความปรองดองกัน

ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงมีกระบวนการที่แตกต่างจากกระบวนการในกระบวนการยุติธรรมแบบเดิม คือ

- (1) ให้ความสำคัญเรื่องการเยียวยาความเสียหายแก่เหยื่อ/ผู้เสียหายและชุมชนที่ตกเป็นเหยื่อมากกว่าการให้ค่าในเรื่องการลงโทษผู้กระทำผิด
- (2) ยกระดับความสำคัญของเหยื่อ/ผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น ทั้งการเข้ามามีส่วนร่วม และการให้บริการ/ให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อ/ผู้เสียหาย
- (3) เรียกร้องให้ผู้กระทำผิดแสดงความรับผิดชอบต่อบุคคล/และหรือชุมชนที่ตกเป็นเหยื่อหรือได้รับความเสียหายจากการกระทำของเขา
- (4) กระตุ้นและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้องในการแสดงความรับผิดชอบต่อผู้กระทำผิด และให้การช่วยเหลือสนับสนุนในการตอบสนองความต้องการของเหยื่อ/ผู้เสียหาย และผู้กระทำผิด
- (5) ให้ความสำคัญกับการที่ผู้กระทำผิดแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของเขา และการชดใช้/บรรเทาผลร้ายจากการกระทำผิดมากกว่าการลงโทษอย่างเฉียบขาด
- (6) ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อชุมชนในการปรับพฤติกรรมของผู้กระทำผิด ทั้งนี้เพราะมองว่าอาชญากรรมอยู่ในบริบทของสังคมและมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ ของสังคม) ไม่ใช่เป็นระบบปิดที่แยกส่วนออกมาจากสังคม ดังนั้นการดำเนินการตามแนวคิดของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงต้องมีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม ผู้กระทำผิด เหยื่อ/ผู้เสียหาย และ/หรือชุมชน

ตารางที่ 2.1 เปรียบเทียบกระบวนการทัศนในงานยุติธรรม

กระบวนการทัศนแบบแก้แค้นทดแทน	กระบวนการทัศนแบบความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
อาชญากรรมหมายถึงการละเมิดต่อรัฐ	อาชญากรรมหมายถึงการละเมิดต่อบุคคลหนึ่งโดยบุคคลอื่น
ให้ความสำคัญกับการประณาม, ความผิด และการกระทำผิดในอดีต (เขาเคยทำสิ่งนี้หรือไม่)	ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหา, แนวโน้มที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย และเหตุการณ์ในอนาคต (เขาควรจะทำอย่างไร)
ความสัมพันธ์ที่เป็นปรปักษ์กัน และรูปแบบของกระบวนการพิจารณาคดี	รูปแบบของการสนทนาและเจรจาต่อรอง
กำหนดให้มีการลงโทษ, การกักขัง และการป้องกัน	การชดใช้/การบรรเทาผลร้ายเป็นทางหนึ่งในการฟื้นฟูความทั้งสองฝ่าย โดยมีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การประนีประนอม/การฟื้นฟู
กฎหมายเป็นผู้ให้ความหมายของคำว่า “ยุติธรรม” โดยคำนึงถึงเจตนาในการกระทำ และกระบวนการในการดำเนินคดีเป็นสำคัญ	ความยุติธรรมหมายถึงความสัมพันธ์ที่ถูกต้อง การที่จะตัดสินว่ายุติธรรมหรือไม่ให้ดูที่ผลลัพธ์
ความขัดแย้งของอาชญากรรมไม่ชัดเจนมองว่าอาชญากรรมเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับรัฐ	อาชญากรรมเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลต้องรู้จักค่านิยมของความขัดแย้ง (value of conflict)
ชุมชนอยู่ขอบนอก (sideline) ของกระบวนการ โดยรัฐเป็นผู้ดำเนินการแทนชุมชน	ชุมชนเป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนในกระบวนการฟื้นฟู
เป็นการแข่งขัน, ค่านิยมเรื่องปัจเจกชน	กระตุ้นให้เกิดความร่วมมือซึ่งกันและกัน
เป็นบทบาทของรัฐที่จะดำเนินการต่อผู้กระทำผิดโดยตรง <ul style="list-style-type: none"> • เหยื่อถูกละเลย • ผู้กระทำผิดเป็นปรปักษ์กับรัฐ 	บทบาทของเหยื่อและผู้กระทำผิดในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เป็นการแก้ปัญหาแบบองค์รวม (holistic) โดยตระหนักถึงความต้องการ/สิทธิของเหยื่อ ผู้กระทำผิดได้รับการกระตุ้น/สนับสนุนให้แสดงความรับผิดชอบ

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

กระบวนทัศน์แบบแก้แค้นทดแทน	กระบวนทัศน์แบบความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์
ความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดหมายถึงการได้รับโทษ	ความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดหมายถึงความเข้าใจผลกระทบที่เกิดจากการกระทำของตน และการช่วยคิดตัดสินใจว่าจะทำในสิ่งที่ถูกต้อง หรือแก้ไขผลร้ายจากการกระทำของตนอย่างไร
การกำหนดว่าการกระทำใดเป็นความผิด กำหนดโดยกฎหมายเท่านั้น ไม่ได้คำนึงถึงมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และศีลธรรม (เชื่อว่าการกระทำผิดเกิดจากกายและ/หรือจิตของผู้กระทำผิด)	การนำความเข้าใจกับการกระทำผิดต้องครบบริบททั้งหมด ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และศีลธรรม (เชื่อว่าปัจจัยในการกระทำผิดเกิดจากสภาพสังคม)
การตอบสนอง การลงโทษ: ผู้ศึกษาให้ความสำคัญโดยดูที่พฤติกรรมของผู้กระทำผิดในอดีต (ใช้หลัก determinism การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดใช้วิธี case work ซึ่งได้รับอิทธิพลจากจิตวิเคราะห์เป็นหลัก)	การตอบสนอง การลงโทษ: ผู้ศึกษาให้ความสำคัญต่อพฤติกรรมของผู้กระทำผิดว่าจะกระทำการที่เป็นผลร้ายอีกหรือไม่ในอนาคต (ใช้ทฤษฎีการทำหน้าที่ ซึ่งเชื่อว่าการทำความเข้าใจมนุษย์ควรพิจารณาจากสภาพความเป็นจริงปัจจุบัน)
ตราบาปของความเป็นอาชญากรจะติดตัวตลอดไป	ตราบาปของความเป็นอาชญากรจะหมดไปโดยผ่านกระบวนการฟื้นฟู
ไม่มีการส่งเสริม/สนับสนุนในเรื่องความสำนึกและการให้อภัย	มีความเป็นไปได้ที่จะมีความสำนึกผิดของผู้กระทำผิด และการให้อภัยของเหยื่อ
การดำเนินการขึ้นอยู่กับเจ้าหน้าที่ในวิชาชีพต่างๆ ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐ	ผู้ที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมโดยตรง
Mark S. Umbreit (1998) "Restorative Justice Through Victim-Offender Mediation: A Multi-Site Assessment, http://wcr.sonoma.edu/umbeit.html .	

หลักการของความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

- อาชญากรรมก่อให้เกิดความเสียหายต่อเหยื่อ/ผู้เสียหาย ชุมชน และตัวผู้กระทำผิดเอง และต้องสร้างภาระหน้าที่ในการกระทำสิ่งที่ถูกต้อง
- คู่ความทุกฝ่ายต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้น รวมทั้งเหยื่อ/ผู้เสียหาย ถ้าเหยื่อต้องการ
- ความเห็น/ทัศนะของเหยื่อ/ผู้เสียหายเป็นความเห็นหลักที่จะตัดสินว่าจะแก้ไขผลร้ายจากอาชญากรรมอย่างไร
- ความรับผิดชอบ (accountability) ของผู้กระทำผิดแสดงให้เห็น โดยการยอมรับผิดชอบและทำการแก้ไขผลร้ายจากอาชญากรรมอย่างเป็นรูปธรรม
- ชุมชนต้องสร้างความมั่นใจว่า กฎหมายซึ่งเป็นบรรทัดฐานในการควบคุมพฤติกรรมของพลเมืองนั้นให้ความคุ้มครองทุกคนโดยเสมอภาค โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างในเรื่องวัฒนธรรมและภูมิหลังต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ศาสนา เศรษฐกิจ อายุ สถานภาพครอบครัว ความสามารถ และภูมิหลังอื่นๆ
- อาชญากรรมเป็นการละเมิดต่อบุคคลไม่ใช่การละเมิดต่อรัฐ ดังนั้น รัฐจึงต้องแก้ไขปัญหาแต่ไม่ใช่เป็นตัวหลัก (main player) ในการแก้ปัญหา แต่เป็นความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดในการทำสิ่งที่ถูกต้องต่อเหยื่อและชุมชน (เป็นผู้เสียหายโดยตรงและโดยอ้อมไม่ใช่ต่อรัฐ)
- การแก้ไขผลร้ายจากอาชญากรรมและการสร้างความสัมพันธ์ใหม่ (rebuild relationship) แทนการลงโทษเป็นจุดมุ่งหมายลำดับแรกของงานยุติธรรม การชดใช้ความเสียหายเป็นกฎ (rule) ไม่ใช่ข้อยกเว้น
- การวัดผลลัพธ์ต้องดูว่าได้มีการแก้ไขผลร้ายจากอาชญากรรมอย่างไร ไม่ใช่ดูว่าจะลงโทษให้ได้รับความทุกข์ทรมานอย่างไร
- การควบคุมอาชญากรรมต้องทำโดยชุมชนและสมาชิกในชุมชนเป็นหลัก ระบบงานยุติธรรมมีความสำคัญน้อยมาก เพราะระบบงานยุติธรรมจะทำได้ก็ต่อเมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นแล้ว

รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จำแนกได้เป็น 4 รูปแบบ ดังนี้¹⁵

¹⁵ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2547, พฤษภาคม-สิงหาคม). “กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ทางเลือกในการยุติข้อขัดแย้งทางอาญาสำหรับสังคมไทย.” *ดุลพินิจ*, 51, 2, หน้า 125-127. อ้างถึงใน คณะทำงานโครงการนำร่องพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชน. (2550). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์*. หน้า 18-19.

ก. การไกล่เกลี่ย วิธีการประกอบด้วยการเผชิญหน้าระหว่างผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ โดยมีคนกลางเป็นผู้ประสานงาน โดยทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำต้องพูดคุยกันตามความเป็นจริงบนฐานของความสมเหตุสมผล

ข. การประชุมกลุ่มครอบครัว การประชุมกลุ่มครอบครัวประกอบด้วยผู้กระทำ ผู้ถูกกระทำ และสมาชิกในครอบครัวที่มีความสำคัญรวมทั้งบุคคลภายนอกเข้ามาร่วมพูดคุยกันโดยมีคนกลางเป็นผู้ประสานงาน

ค. การพิจารณาแบบล้อมวง ผู้ที่เข้าร่วมในการสัมมนาแบบล้อมวง ได้แก่สมาชิกของชุมชนผู้ที่เคยทำงานเป็นผู้พิพากษา ตำรวจ และอื่นๆ

ง. การพิจารณาโดยคณะกรรมการบูรณาการชุมชน คณะกรรมการนี้ใช้เป็นส่วนหนึ่งของการเบี่ยงเบนคดีหรือการคุมประพฤติ โดยประกอบด้วย ผู้คนในชุมชน ผู้กระทำผิดเหยื่อ อาชญากรรม ผู้แทนจากกระบวนการยุติธรรม บางครั้งก็มีสมาชิกครอบครัวของผู้กระทำผิดรวมอยู่ด้วย การดำเนินการก็เช่นเดียวกับรูปแบบอื่นๆ

อย่างไรก็ตามในการดำเนินการ อาจใช้รูปแบบในลักษณะการผสมผสานก็ได้ โดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์และตัวแปรอื่นๆ

อนึ่ง เราจะพบว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่อาจใช้คู่กันกับกระบวนการยุติธรรมอาญาได้ Dan Van Ness (2002) ได้อธิบายรูปแบบการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับกระบวนการยุติธรรมอาญาไว้ 4 รูปแบบ คือ¹⁶

1) Unified Model ใช้เมื่อพบว่ากระบวนการยุติธรรมอาญาไม่เพียงพอที่จะจัดการกับปัญหาอาชญากรรมได้อย่างเต็มที่ และใช้ความนิยมเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้เป็นประโยชน์ ตัวอย่างหนึ่งคือที่ Genesee County, New York โดยการใช้ในงานบริการสังคม (community service), การชดเชยความเสียหายแก่ชุมชน (community reparation), การสานสัมพันธ์ไมตรีกันใหม่ (reconciliation), การให้ความช่วยเหลือผู้เสียหาย (victim assistance), การเลี่ยงการพิจารณาคดี (pre-sentence diversion), การเข้าแทรกแซงในกรณีเด็กถูกละเมิด, และโปรแกรมอื่นๆ

2) Dual Track Model คือการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นอกกระบวนการยุติธรรมอาญา Ron Claassen และทีมงานของเขา ใช้วิธีการนี้ในชื่อ Victim-Offender Reconciliation Program ที่เมือง Fresno, California กระบวนการยุติธรรมอาญาเข้ามาเกี่ยวข้องกับโปรแกรมนี้โดย

¹⁶ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. (2552). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2552, จาก <http://203.154.185.6web/index.php?q=node/145>

การส่งคดีให้ทำ ปัจจุบันพนักงานคุมประพฤติและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมอาญาให้ความสนใจโปรแกรมนี้มาก

3) Safety Net Model คือการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แทรกในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ในกระบวนการยุติธรรมอาญา เช่น Terry O'Connell ประยุกต์รูปแบบการประชุมกลุ่มครอบครัวของ นิวซีแลนด์มาใช้ในรัฐนิวเซาท์เวลของออสเตรเลีย เรียกว่า Wagga Wagga โดยให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับเด็กกระทำผิด โดยทั่วไปเด็กที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมจะถูกส่งมาสถานีตำรวจ เพื่อว่ากล่าวตักเตือนหรือส่งไปยังศาลเยาวชนและครอบครัว

4) Hybrid Model เป็นการผนวกผลลัพธ์ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกระบวนการยุติธรรมอาญา ผู้พิพากษาอาจพิพากษาให้มีการชดใช้ความเสียหาย ตัวอย่างเช่น พิพากษาให้ทำงานบริการสังคม พนักงานคุมประพฤติเข้าไปมีส่วนในการชดใช้ค่าเสียหายโดยช่วยผู้กระทำผิดในการจัดระบบการเงินเพื่อให้มีเงินมาชดใช้ค่าเสียหาย หรือใช้การบริหาร จัดการในงานบริการสังคม

ผลการวิจัยเรื่องแนวทางการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกระบวนการยุติธรรมอาญาไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใช้ได้ ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมอาญา แม้ว่าศาลจะพิพากษาแล้ว แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ก็สามารถนำไปใช้เยียวยาผู้เสียหายได้ กล่าวคือ

1) ใช้ได้ในขั้นตอนการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน เพราะเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการยุติธรรม ทำให้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ โดยเฉพาะถ้าเป็นคดีเล็กน้อย และเพราะถือได้ว่าเรื่องต่างๆ ยังไม่ฟ้อง สามารถตกลงกันได้

2) ใช้ได้ในขั้นตอนการฟ้องร้อง ในชั้นพนักงานอัยการ เพราะทำให้ทราบสิทธิและหน้าที่ และเพราะพนักงานอัยการมีบทบาทสำคัญก่อนส่งคดีต่อศาล ใช้ได้ในบางคดีที่เป็นเรื่องเล็กน้อย ใช้ได้ในบางความผิด เพราะสามารถตกลงกันได้ และนำมาปรึกษาหารือกันได้

3) ใช้ได้ในระหว่างพิจารณาคดี เพราะทำให้ทราบสิทธิและหน้าที่ และเพราะศาลเป็นหน่วยงานที่ประชาชนให้ความเชื่อถือมาก ใช้ได้ในคดีที่ความผิดไม่ร้ายแรงไม่กระทบต่อสังคมมาก

4) ใช้ได้ในขั้นตอนหลังคำพิพากษา เพราะเพื่อเยียวยาและฟื้นฟู เพื่อกลับเข้าสู่สังคม เพราะชีวิตมนุษย์ยังต้องดำรงอยู่ต่อไป ใช้ได้ในคดีความผิดที่ไม่ร้ายแรง ไม่กระทบต่อสังคม

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มยังเห็นว่าผลจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ไม่ควรนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดโทษหรือลดหย่อนผ่อนโทษ นั่นหมายความว่า ผลจากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กับการพิจารณาพิพากษาควรแยกส่วนกัน

เมื่อนำผลการวิจัยนี้เปรียบเทียบกับรูปแบบการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับกระบวนการยุติธรรมอาญาที่ Dan Van Ness เสนอ พบว่า Hybrid Model น่าจะเหมาะสมที่สุด นั่นหมายความว่า การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกระบวนการยุติธรรมอาญาสามารถใช้ได้ในทุกขั้นตอน รวมทั้งในศาลเยาวชนและครอบครัวด้วย

2.3.2 แนวคิดในเรื่องครอบครัวสมานฉันท์ การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัว

กล่าวได้ว่า กระแสที่นำมาสู่การใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในระยะแรกเริ่มขึ้นเมื่อปีคริสต์ทศวรรษ 1960s และ 1970s ในสหรัฐอเมริกาเริ่มต้นจากการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานของเหยื่ออย่างจริงจัง จากการสนับสนุนเหยื่อในคดีสามีทำร้ายภรรยา (domestic violence) ซึ่งเป็นเรื่องที่บรรดาผู้หญิงทั้งหลายได้ทำการเคลื่อนไหวครั้งใหญ่ โดย Erin Pizzey ได้จัดตั้งบ้านพักพิงแห่งแรกขึ้นที่ Chiswick สำหรับผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้ายร่างกาย ในปีค.ศ. 1972 และมีการเลียนแบบกันข้ามประเทศเป็นกลุ่มเล็กๆ โดยเงินสนับสนุนของกลุ่มผู้หญิง ด้วยการจัดหาที่พักพิงชั่วคราวให้แก่เหยื่อที่ถูกสามีทำร้ายร่างกาย ภายในปีเดียว (1977-8) มีผู้หญิงจำนวน 11,400 ราย และเด็กจำนวน 20,850 ราย เข้าพักพิงในบ้านพักฉุกเฉินจำนวน 150 แห่ง (Binny et al., 1985) ใน สหราชอาณาจักร องค์กรที่เป็นศูนย์กลางในการเคลื่อนไหวให้แก่เหยื่อ คือ “Victim Support” เริ่มต้นกิจกรรมในปีค.ศ. 1974 ปัจจุบันมีโครงการในเครือข่ายทั่วประเทศ โดยมีอาสาสมัครประมาณ 12,000 คน ให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อมากกว่าปีละ 1 ล้านคน (Home Office, 1996, p. 33)

การอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อทำให้เกิดการเยียวยาชดเชยความเสียหาย และสร้างความสามัคคีปรองดองบนพื้นฐานความรู้สึกรู้สึกที่เชื่อว่า จะได้รับความยุติธรรม การเยียวยาเพียงอย่างเดียว โดยปล่อยให้ความยุติธรรมยังคงลอยนวลอยู่นั้นยังไม่เพียงพอ “การสมานฉันท์อย่างสมดุล” (restoring balance) จึงได้รับการยอมรับว่าเป็นแนวคิดหลักของการอำนวยความสะดวกยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ถ้าเพียงแต่มีดุลยภาพเกิดขึ้นระหว่าง ผู้กระทำผิดและเหยื่อ หรือการกระทำผิดนั้นได้รับการปฏิบัติในสิ่งที่สมควรอย่างสมดุล โดย “การสมานฉันท์อย่างสมดุล” ระหว่างเหยื่อกับผู้กระทำผิด จะเป็นไปได้ก็เมื่ออยู่ภายใต้บริบทที่ได้มีการพูดคุยปรึกษาหารือกันระหว่างทั้งสองฝ่ายโดยมีคนกลางจากชุมชนเข้ามาช่วยสนับสนุน และมีหน่วยงานของรัฐช่วยประสานการจัดการให้เกิดเวทีการพูดคุยสมานฉันท์ขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม¹⁷

หากพิจารณาปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในฐานะที่เป็นพฤติกรรมกระทำระหว่างกันของมนุษย์แทนที่การพิจารณาว่าเป็นพฤติกรรมกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายที่ยังมีข้อจำกัดในการกำหนด ขอบเขตและบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ การใช้

¹⁷ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2552). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2552, จาก <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php/>

ความรุนแรงระหว่างสามีภรรยา ย่อมแสดงให้เห็นถึงสภาพของการทำลายสัมพันธภาพระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายได้อย่างชัดเจน การมองความรุนแรงในครอบครัวในมิตินี้ จึงสอดคล้องโดยตรงกับแนวคิดของกระบวนการทัศนัยยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่มองว่าการกระทำผิดเป็นการทำลายสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้เกิดขึ้นกับทั้งสองฝ่าย สามารถทำได้โดยใช้การสนทนาพูดคุยและทำข้อตกลงร่วมกัน เพื่อให้ความต้องการของผู้ที่ได้รับเสียหายได้รับการตอบสนอง ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบ (Accountability) และคู่กรณีมีความปรองดองกัน

จากกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ข้างต้น จึงทำให้สามารถนำแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยให้ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงหรือผู้เสียหายได้มีโอกาสบอกเล่าถึงความรู้สึกและความเสียหายและความต้องการชดเชยทดแทน ตลอดจนผลกระทบที่ได้รับจากการกระทำ ความรุนแรง และให้ผู้กระทำ ความรุนแรงหรือผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน โดยการบรรเทาหรือเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากการกระทำของตนด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งตามที่ตกลงร่วมกัน และเมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แล้ว คู่กรณีควรต้องรู้สึกว่าการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ยุติลงแล้ว และสามารถฟื้นฟูสัมพันธภาพให้ดีขึ้นได้ต่อไป นอกจากนี้ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ยังตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องปฏิบัติต่อผู้กระทำ ความรุนแรงด้วยหลักการยอมรับและการบูรณาการการให้กลับสู่ครอบครัวด้วยการปรับพฤติกรรมให้เป็นไปในทางที่เหมาะสมอีกด้วย

จึงเห็นได้ว่า หากจะได้นำเอาแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตามที่ได้กล่าวมานี้ ย่อมจะเป็นแนวทางให้สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยเพียงการบังคับใช้กฎหมาย ด้วยการดำเนินคดีต่อผู้กระทำผิดเพียงอย่างเดียว เนื่องจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว มีความละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง ซับซ้อนทั้งในมิติด้านเพศ ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนความสัมพันธ์ในครอบครัว ดังนั้น ในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอย่างบูรณาการนั้น จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องในการให้ความช่วยเหลือ บำบัดรักษา ตลอดจนควรมีบทบาทบังคับอย่างไม่เป็นทางการในบางขั้นตอนของการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง และปรับเปลี่ยนหรือบำบัดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาของผู้กระทำ ความรุนแรง ตลอดจนแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่มีอยู่และฟื้นฟูสัมพันธภาพภายในครอบครัว¹⁸

¹⁸ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. (2552). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. สืบค้นเมื่อ

ประเด็นที่ควรพิจารณา คือกรณีที่ว่า การทำร้ายที่เกิดขึ้นนั้นมีลักษณะมาก-น้อย หนัก-เบา เช่นไร หรือมีระดับความรุนแรงเพียงไร จึงได้ชื่อว่าเป็นความรุนแรงที่สามารถเยียวยาได้ เช่น สามีเพียงแต่ทำร้ายร่างกาย หรือประทุษร้ายด้วยวาจา หรือกรณีใดที่หนักเกินกว่าจะเยียวยาได้ เช่น กรณีพยายามฆ่า หรือ ฆาตกรรม นั้นมีระดับความรุนแรงของพฤติกรรมแตกต่างกัน (cited in O'Leary, 1993, p. 20) ดังนี้¹⁹

ความก้าวร้าวทางวาจา /ถูกเหยียดหยาม, ตะโกนใส่, แสดงพลังความเป็นชาย, อิจฉาริษยา, คู่สมรสไม่ปรองดองกัน

ความก้าวร้าวต่อร่างกาย /ผลัก ดันตี กระแทก, ขอมรับและนำเอาการควบคุมโดยวิธีการที่รุนแรงมาใช้, เลียนแบบการแสดงความก้าวร้าวรุนแรงต่อร่างกาย, ถูกกระทำทารุณกรรมตั้งแต่เด็ก, มีบุคลิกภาพที่นิยมความก้าวร้าว, ดิสสุรา

ความก้าวร้าวขั้นรุนแรง/ทุบตี, ตะต่อย, ทำร้ายด้วยวัตถุ หรืออาวุธ, มีบุคลิกภาพแปรปรวน เก็บอารมณ์ไม่อยู่, มีความขกย่องนับถือตนเองต่ำ ฆาตกรรม จะเห็นได้ว่า ระดับความรุนแรงของพฤติกรรม เริ่มจากพฤติกรรมที่มีระดับความรุนแรงน้อยกว่า ไปสู่ระดับความรุนแรงมากขึ้น จนกระทั่งมีระดับความรุนแรงสูงสุด คือ เริ่มจาก ความก้าวร้าวทางวาจา ไปสู่ความก้าวร้าวทางร่างกาย และพัฒนาไปสู่ความก้าวร้าวขั้นรุนแรง ซึ่งบางกรณีระดับความก้าวร้าวที่สั่งสมต่อเนื่องเป็นเวลานานอาจนำไปสู่การเกิดความก้าวร้าวรุนแรงสูงสุด ในระหว่างคู่สมรส คือ การฆาตกรรมคู่สมรส ได้แก่ สามีฆ่าภรรยาหรือภรรยาฆ่าสามี

อย่างไรก็ตาม คดีความที่อยู่ในขอบเขตซึ่งสามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ คือคดีความในระดับที่สามีแสดงความก้าวร้าวทางร่างกาย และแสดงความก้าวร้าวขั้นรุนแรง ซึ่งอยู่ในวิสัยที่เยียวยาสมานฉันท์กันได้ ส่วนการพยายามฆ่า หรือฆาตกรรมที่เกิดขึ้นนั้น จัดว่าเป็นความผิดต่อชีวิตร่างกายที่ร้ายแรงที่สุด ซึ่งสมควรใช้วิธีการของกระบวนการยุติธรรมก่อน ส่วนการบำบัดเยียวยา หรือการแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรม ควรกำหนดขึ้นภายหลังกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

สาระสำคัญเกี่ยวกับความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มาใช้กับคดีความรุนแรงในครอบครัว ดังนี้²⁰

¹⁹ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2552). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2552, จาก <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.ph/>

²⁰ จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2552). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2552, จาก <http://www.panyathai.or.th/wiki/index.ph/>

ประการแรก วิธีการของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่มีความเหมาะสม

วิธีการที่จะนำมาใช้กับคดีความรุนแรงในครอบครัวกรณีสามีทำร้ายภรรยา ซึ่งมีความละเอียดอ่อนนี้ ควรเป็นวิธีการที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากวิธีการทั่วไป โดยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มีลักษณะเฉพาะที่มีความเหมาะสม ดังนี้

1) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จัดว่าเป็นพัฒนาการอีกขั้นหนึ่งของการปรับเปลี่ยนปรัชญาในการมองอาชญากรรมที่แตกต่างไปจาก “การให้ความหมายอาชญากรรมตามปกติแบบเหมารวม” และ “การแยกอาชญากรรมออกจากพฤติกรรมเบี่ยงเบน” คือ เป็นการมองและแยกวิธีการปฏิบัติต่อปัญหาสังคมถึงอาชญากรรม ออกจากปัญหาอาชญากรรมทั่วไป ซึ่งโดยปกติแล้วคดีสามีทำร้ายภรรยาเหล่านี้เมื่อเรื่องมาถึงโรงพัก ตำรวจมักจะทำการไต่ถามประวัติประวัติดังกล่าวโดยมองว่าเป็นเรื่องในครอบครัว ทำให้เหยื่อเสียเปรียบและคับข้องใจ เพราะไม่ได้รับความเป็นธรรม ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานในการใช้ชีวิตครอบครัว ที่ไม่ได้รับการบำบัดเยียวยาแต่อย่างใด

ขณะเดียวกันหากเรื่องดังกล่าวถูกดำเนินคดีแบบคดีทำร้ายร่างกาย ตามแบบวิธีที่ดำเนินการกับอาชญากรรมและการกระทำผิดทั้งหลายก็เป็นวิธีการที่ “ตึง” เกินไป ส่งผลกระทบต่อการทำมาหากิน และความสัมพันธ์ของครอบครัวตามมาหลายประการ ดังนั้น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเป็น “ทางเลือก” ที่เหมาะสมสำหรับคดีที่มีลักษณะเฉพาะเช่นนี้

2) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นวิธีการที่มีลักษณะของ “กระบวนการยุติธรรมทางเลือก” ที่รัฐและสังคมรับรู้และให้การยอมรับในความถูกต้องชอบธรรม ทั้งมีลักษณะ “กึ่งทางการ” ที่ไม่เป็นแบบแผนพิธีการมากเกินไป จนดูเหมือนเป็นการดำเนินคดีความที่มีข่าวครึกโครม ขณะเดียวกันก็มีช่องทางให้เกิดช่องว่างทางสังคม ที่รัฐไม่เข้าไปดูแลรับรู้ปัญหาเหล่านี้ ทั้งๆ ที่สังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมแห่งความเสมอภาคแล้วก็ตาม นอกจากนี้ยังสามารถเลือกใช้กับกรณีสามีทำร้ายภรรยาได้เป็นรายกรณี โดยพิจารณาจากพฤติการณ์แห่งคดี และความยินยอมพร้อมใจของเหยื่อและผู้กระทำประกอบกัน ส่วนกรณีการกระทำที่มีลักษณะอุกฉกรรจ์ มีโทษร้ายแรง ก็สามารถใช่วิธีการของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักตามปกติได้ ประการที่สอง เป็นเรื่องของลักษณะเฉพาะของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวกรณีทำร้ายคู่สมรส

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวกรณีการทำร้ายคู่สมรส หรือสามีทำร้ายภรณานั้น มีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจ ดังนี้

1) เหยื่อและผู้กระทำผิดในกรณีนี้ส่วนใหญ่เป็น “บุคคลคนเดียวกันตามกฎหมาย” กรณีที่ทำการจดทะเบียนสมรส หรือไม่มีบุตรซึ่งเป็นบุคคลที่สามผูกพันโยงโยอยู่ด้วย และได้รับผลกระทบจากการทำร้ายร่างกายกัน ระหว่างคนสองคนที่อยู่ในครอบครัวเดียวกันด้วย ก่อให้เกิดปัญหาลำบากใจที่ยากแก่การจัดการอย่างเด็ดขาดกับสามีผู้กระทำความรุนแรงแก่เหยื่อซึ่งเป็นภรรยา

ของตน เพราะเหตุที่ไม่สามารถสวมบทบาทสามี บิดา หรือผู้นำครอบครัวได้อย่างสมบทบาทตามที่ควรจะเป็น เพราะการพรากสามีและบิดาไปจากตนเองและบุตร ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อครอบครัวของตน แต่หากไม่กระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่ง เข็ญก็จะต้องยอมทนทุกข์ทรมานต่อสภาพความรุนแรงต่อไปเช่นกัน

2) ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดจากสามีทำร้ายภรรยา นั้นมีลักษณะเป็น “ความรุนแรงสองชั้น” กล่าวคือในครอบครัวที่มีบุตรและบุตรทราบถึง หรือเห็นพฤติกรรมความรุนแรงที่บิดามารดากระทำโต้ตอบกันในลักษณะตบตี ทำร้ายร่างกาย ขว้างปาสิ่งของ หรือตะโกนใส่กันนั้น บุตรจะตกเป็น “เหยื่อโดยอ้อม” ในเหตุการณ์เหล่านี้ โดยเรียนรู้บทบาททางเพศควบคู่กับความรุนแรง ยอมรับความก้าวร้าวรุนแรงว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่พวกเขายอมรับได้

การแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จำเป็นต้องอาศัยการดำเนินงานเชิงบูรณาการร่วมกันแบบพหุภาคีของภาคส่วนต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาทั้งที่เป็นหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยอาศัยรูปแบบของทีมงานสหวิชาชีพ (Professional Team Work) เพื่อให้สามารถจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีความสลับซับซ้อนได้ด้วยการพิจารณาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาที่คล่องตัว กว้างขวางและหลายรอบด้าน โดยอาศัยความชำนาญพิเศษเฉพาะของบุคลากรแต่ละด้าน ที่จะร่วมกันทำงานสอดประสานและสนับสนุนซึ่งกันและกันให้เกิดประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา

ทีมงานสหวิชาชีพในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ประกอบด้วยบุคลากรต่างๆ ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ ดังต่อไปนี้²¹

เจ้าพนักงานตำรวจ

มีบทบาทหน้าที่ในการรับแจ้งเหตุจากผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงและให้คำชี้แจงแนะนำเบื้องต้น ติดตามตัวผู้กระทำ ความรุนแรง และร่วมให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีในทีมงานสหวิชาชีพ ตลอดจนประสานงานในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และส่งต่อเพื่อให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์และรักษาพยาบาลอาการบาดเจ็บแก่ผู้ถูกกระทำ ความรุนแรง

แพทย์/จิตแพทย์

มีบทบาทหน้าที่ในการตรวจวินิจฉัยและรักษาพยาบาลอาการบาดเจ็บทางกายหรือความเจ็บป่วยทางจิตใจของผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงและผู้กระทำ ความรุนแรง และร่วมให้ข้อมูลทางการแพทย์ในทีมงานสหวิชาชีพ ตลอดจนให้การแก้ไขเยียวยาหรือบำบัดรักษาอาการทางจิต

²¹ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. (2552). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2552, จาก <http://203.154.185.6/web/index.php?q=node/150>

ประสาทที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการปรับพฤติกรรม ทั้งของผู้ถูกระทำความรุนแรงและผู้กระทำความรุนแรง

พยาบาล

มีบทบาทหน้าที่ในการประเมินอาการบาดเจ็บ ตลอดจนสุขภาพร่างกายและจิตใจ เบื้องต้นของผู้ถูกระทำความรุนแรงและผู้กระทำความรุนแรงและช่วยให้ข้อมูลในทีมงานสหวิชาชีพ

นักจิตวิทยา

มีบทบาทหน้าที่ในการตรวจและประเมินทางจิตวิทยา เพื่อสนับสนุนการวินิจฉัยโรค โดยแพทย์/จิตแพทย์ของผู้ถูกระทำความรุนแรงและผู้กระทำความรุนแรง โดยอาศัยแบบทดสอบทางจิตวิทยาและเครื่องมืออื่นๆ พร้อมทั้งวิเคราะห์และสรุปผลการทดสอบ และช่วยให้ข้อมูลในทีมงานสหวิชาชีพ

นักสังคมสงเคราะห์

มีบทบาทหน้าที่ในการประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลทางกาย จิตใจ และสังคมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของผู้ถูกระทำความรุนแรงและผู้กระทำความรุนแรง ตลอดจนประมวลและวิเคราะห์ข้อเท็จจริงทางกาย จิตใจ และสังคม ตลอดจนให้การสังคมสงเคราะห์เฉพาะรายแก่ผู้ถูกระทำความรุนแรงและผู้กระทำความรุนแรง และช่วยให้ข้อมูลในทีมงานสหวิชาชีพ

พนักงานคุมประพฤติ

มีบทบาทหน้าที่ในการประสานงานการทำงานของทีมงานสหวิชาชีพและดำเนินการ ด้วยกระบวนการครอบครัวสมานฉันท์กับคู่สามีภรรยาที่มีปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ตลอดจนติดตามประเมินผลการเยียวยาฟื้นฟูผู้ถูกระทำความรุนแรงและบำบัดรักษาผู้กระทำความรุนแรง

องค์กรเอกชนให้ความช่วยเหลือ

มีบทบาทหน้าที่ในการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ถูกระทำความรุนแรงตามบทบาทหน้าที่ขององค์กร และร่วมให้ข้อมูลให้ทีมงานสหวิชาชีพ

รูปแบบของการทำงานแบบสหวิชาชีพในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ มี 2 รูปแบบ ได้แก่

1) Interdisciplinary หมายถึง การประสานความร่วมมือจากหลายสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน โดยใช้วิธีการส่งต่อข้อมูลและประสานทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเป็นทางการ เพื่อใช้ในการดำเนินงานในกระบวนการต่างๆ โดยไม่จำเป็นต้องมีการประชุมกัน

2) Multidisciplinary หมายถึง การทำงานแบบบูรณาการหรือการประชุมทีมสหวิชาชีพ เป็นการทำงานที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดในกรณีนั้นๆ มาประชุมปรึกษาหารือกัน เพื่อระดมความคิดเห็น และกำหนดแนวทางการช่วยเหลือร่วมกัน โดยอาศัยพื้นฐานความรู้ ทักษะ และความสามารถพิเศษ ของแต่ละสาขาวิชาชีพ

ในการดำเนินการสามารถแบ่งกระบวนการหลักออกได้เป็น 4 ส่วน ดังนี้²²

ส่วนที่ 1 การประสานงานแรกเริ่มและดำเนินการเบื้องต้นโดยทีมงานสหวิชาชีพ

เป็นกระบวนการแรกเริ่มตั้งแต่เกิดกรณีความรุนแรงในครอบครัวโดยผู้ถูกระทำ ความรุนแรงแจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ จากนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจประสานงานส่งตัวผู้ถูกระทำ ความรุนแรงพบทีมงานสหวิชาชีพซึ่งประกอบด้วย แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และ พนักงานคุมประพฤติ เพื่อประเมินข้อมูลเบื้องต้นของผู้ถูกระทำ ความรุนแรง พร้อมทั้งสอบถาม ความประสงค์และความสมัครใจใช้กระบวนการครอบครัวสมานฉันท์ในการแก้ปัญหาความรุนแรง ในครอบครัว กรณีผู้ถูกระทำ ความรุนแรงประสงค์และสมัครใจ ทีมงานสหวิชาชีพจะประสานงาน ส่งต่อเจ้าพนักงานคุมประพฤติต่อไป

ส่วนที่ 2 การใช้กระบวนการครอบครัวสมานฉันท์

เป็นกระบวนการการประชุมประสานสัมพันธ์ภาพตามแนวคิดกระบวนการยุติธรรม เจริญสมานฉันท์ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงพูดถึงความรู้สึกและความเสียหายที่ได้รับ จากการกระทำรุนแรงของผู้ถูกระทำ ความรุนแรงและให้ผู้กระทำผิดได้สำนึกและแสดงความรับผิดชอบ ต่อการกระทำของตน พนักงานคุมประพฤติสมานฉันท์เป็นผู้ดำเนินการประชุมให้ทั้งสองฝ่าย หาข้อตกลงร่วมกัน โดยพนักงานคุมประพฤติจะเป็นผู้ติดตามผลการปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น กรณี ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงไม่พอใจผลการปฏิบัติตามข้อตกลง พนักงานคุมประพฤติประสานงาน ส่งพนักงานสอบสวนดำเนินคดีกับผู้ถูกระทำ ความรุนแรงต่อไป

ส่วนที่ 3 การช่วยเหลือผู้ถูกระทำ ความรุนแรง

เป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือตั้งแต่ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงขอรับความช่วยเหลือ จากองค์กรให้ความช่วยเหลือ หรือเข้ารับการรักษาพยาบาลจากสถานพยาบาล กระบวนการเยียวยา และบำบัดรักษาผู้ถูกระทำ ความรุนแรงทางร่างกาย จิตใจ ตลอดจนการปรับตัวกลับสู่ครอบครัวใช้ ชีวิตร่วมกับผู้ถูกระทำ ความรุนแรงโดยปกติสุขอีกครั้ง

²² รณชัย คงสกนธ์. เล่มเดิม. หน้า 188-189.

ส่วนที่ 4 การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

เป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือผู้กระทำความรุนแรงในการแก้ไขฟื้นฟู หรือบำบัดรักษาทั้งทางร่างกาย จิตใจ ตลอดจนการปรับตัวกลับสู่ครอบครัวใช้ชีวิตร่วมกับผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงโดยปกติสุขอีกครั้งหนึ่งเช่นเดียวกัน

เนื่องจากปัญหาในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่ซับซ้อน ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องมีการบูรณาการทักษะในหลายด้านเข้ามาในการแก้ปัญหา ดังนั้น การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ จึงมีความเหมาะสม เพราะเป็นแนวคิดที่มีการบูรณาการในหลายด้านร่วมกัน เช่น ในเรื่องการแพทย์ การสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น และไม่ได้มุ่งที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังเน้นในเรื่องของการแก้ไข ฟื้นฟู เยียวยาผู้กระทำความผิดให้สามารถกลับคืนเข้าสู่ครอบครัวของตนได้อย่างเป็นปกติสุขอีกด้วย

2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวในประเทศไทย

2.4.1 กฎหมายรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองบุคคลในครอบครัวไว้ ดังนี้²³

มาตรา 35 บัญญัติว่า

“สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ตลอดจนความเป็นอยู่ส่วนตัวย่อมได้รับความคุ้มครอง.....”

มาตรา 52 บัญญัติว่า

“เด็กและเยาวชน มีสิทธิในการอยู่รอดและได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว

การแทรกแซง และการจำกัดสิทธิของเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อสงวนและรักษาไว้ซึ่งสถานะของครอบครัวหรือประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้น...”

²³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550.

การที่รัฐธรรมนูญกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวขึ้นนี้เท่ากับเป็นการกำหนดให้รัฐต้องมีหน้าที่ปกป้องคุ้มครองบุคคลในครอบครัวจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น เมื่อรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศบัญญัติรับรองถึงสิทธิดังกล่าว รัฐจึงต้องบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อปกป้องคุ้มครองบุคคลในครอบครัวจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

2.4.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

ในปัจจุบันได้มีการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ขึ้น²⁴ เนื่องจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีความละเอียดอ่อน มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาจึงไม่เหมาะสม เนื่องจากขาดความยืดหยุ่น มุ่งประสงค์จะลงโทษแต่เพียงอย่างเดียวไม่ได้เน้นในเรื่องการฟื้นฟู แก้ไขผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการตราพระราชบัญญัตินี้ เพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและแก้ไข เยียวยา ผู้กระทำความผิด เพื่อช่วยในการรักษาสัมพันธ์ภาพ ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไว้ โดยในพระราชบัญญัติดังกล่าว มีสาระสำคัญดังนี้²⁵

1) การกำหนดบทนิยาม

มาตรา 3 ได้ให้คำนิยามคำสำคัญไว้ โดยในความหมายของความรุนแรงในครอบครัว สามารถแยกพิจารณาการกระทำออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

(1) การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือ สุขภาพ

(2) การกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว

(3) บังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

สำหรับความหมายของบุคคลในครอบครัวนั้น เป็นการบัญญัติคุ้มครองความสัมพันธ์ระหว่างสามี ภรรยา ทั้งที่จดทะเบียนสมรสตามกฎหมายและผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินกันสามีภรรยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส และคู่สมรสเดิมที่แม้จะหย่าขาดกันไปแล้วก็ตาม รวมถึงบุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัวและบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

²⁴ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก

²⁵ นฤมล โพธิ์แจ่ม. (2551). ความรุนแรงในครอบครัว. หน้า 309-315.

2) การกำหนดฐานความผิดและการยอมความ

มาตรา 4 กำหนดให้ “การกระทำความรุนแรงในครอบครัว” เป็นความผิดขึ้นมาอีกฐานหนึ่ง โดยความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวและความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 สามารถยอมความได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการหันเหผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรม แต่อย่างไรก็ดี ในกรณีที่ไมื่อยอมความกัน และการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นด้วย ผู้กระทำความผิดนั้นต้องรับโทษตามกฎหมายอีก

มาตรา 12 ให้พนักงานสอบสวนกำหนดเงื่อนไขแห่งการยอมความ การถอนคำร้องทุกข์ โดยใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติกู้ใช้เงิน ช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนได้นั้น เป็นกรณีที่ให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนในการหันเหคดีออกจากกระบวนการยุติธรรม

3) หน้าที่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา 5 กำหนดหน้าที่ให้บุคคลที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้พบเห็นหรือทราบการกระทำความรุนแรงในครอบครัวแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่และการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่โดยสุจริต ผู้แจ้งย่อมได้รับการคุ้มครองและไม่ก่อให้เกิดความรับผิดแก่ผู้แจ้งทั้งทางแพ่งทางอาญา และทางปกครอง

4) อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่

มาตรา 6 ในกรณีที่ได้รับแจ้งเหตุการกระทำความรุนแรงในครอบครัวให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่เกิดเหตุเพื่อสอบถามผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวและบุคคลอื่นในสถานที่นั้นได้ เป็นกรณีที่ให้อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่เข้าไปในเคหสถานได้โดยไม่ต้องขอให้ศาลออกหมายค้น หมายจับ

5) หน้าที่ของพนักงานสอบสวน

(1) การสอบสวน

มาตรา 8 เมื่อมีการร้องทุกข์ภายในอายุความ 3 เดือน นับแต่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้ ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยเร็วและส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว สำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่ได้ตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว แต่หากมีเหตุจำเป็นทำให้ไม่อาจยื่นฟ้องได้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ขอคัดฟ้องต่อศาลได้คราวละไม่เกิน 6 วัน

ในการสอบปากคำผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว พนักงานสอบสวน ต้องจัดให้มีจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงใน ครอบครัวร่วมอยู่ด้วยในขณะสอบปากคำเพื่อให้คำปรึกษา

(2) การขอมความและการถอนคำร้องทุกข์

การถอนคำร้องทุกข์ มาตรา 12 วรรคสอง ในกรณีที่มีการขอมความ การถอนคำ ร้องทุกข์ ให้พนักงานสอบสวนจัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการขอมความ การถอน คำร้องทุกข์นั้น และกำหนดให้นำวิธีการฟื้นฟูบำบัดรักษา ความประพฤติผู้กระทำความผิดให้ ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือ บรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอัน เป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้มาเป็นเงื่อนไขในการปฏิบัติ ตามบันทึกข้อตกลงดังกล่าวโดยอนุโลม โดยอาจรับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายหรือบุคคลใน ครอบครัวประกอบด้วยก็ได้ หากได้ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไขดังกล่าวครบถ้วนแล้ว จึงให้มีการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์ได้ หากผู้ต้องหาฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขให้ พนักงานสอบสวนมีอำนาจสั่งยกคดีขึ้นดำเนินการต่อไป

(3) การไกล่เกลี่ย

มาตรา 16 เพื่อประโยชน์ในการขอมความในคดีการกระทำ ความรุนแรงใน ครอบครัว พนักงานเจ้าหน้าที่อาจตั้งผู้ประนีประนอมประกอบด้วยบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งเป็น บิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติของกลุ่มความหรือบุคคลที่พนักงานเจ้าหน้าที่เห็นสมควร เพื่อให้คำปรึกษา หรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ขอมความกัน หรืออาจมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือ บุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความขอมความกันก็ได้

6) คำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์

(1) อำนาจพนักงานเจ้าหน้าที่ออกคำสั่ง

มาตรา 10 ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่าย ปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและได้รับมอบหมายจาก รัฐมนตรีมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกระทำ ด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว ไม่ว่าจะมีการร้องขอจากบุคคลดังกล่าวหรือไม่ โดย ให้มีอำนาจออกคำสั่งใดๆ ได้เท่าที่จำเป็นและสมควร ซึ่งรวมถึงการให้ผู้กระทำความรุนแรงใน ครอบครัวเข้ารับการตรวจรักษาจากแพทย์ การให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวชดใช้เงินช่วย เหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะ การออกคำสั่งห้ามผู้กระทำความรุนแรงใน ครอบครัวเข้าไปในที่พำนักของครอบครัวหรือเข้าใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว ตลอดจนการ กำหนดวิธีการดูแลบุตร

(2) ศาลเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับคำสั่ง

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้เสนอมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ ต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่วันออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ หากศาลเห็นชอบกับคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ดังกล่าว ให้คำสั่งกำหนด มาตรการหรือวิธีการ เพื่อบรรเทาทุกข์มีผลต่อไป

ในกรณีที่ศาลไม่เห็นชอบด้วยกับคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อ บรรเทาทุกข์ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือมีข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป ให้ศาลทำ การไต่สวนและมีคำสั่งโดยพลัน หากข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เพียงพอแก่การวินิจฉัยออกคำสั่ง ศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลง หรือเพิกถอนคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ หรือออกคำสั่งใดๆ รวมทั้งกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมก็ได้

7) การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง

มาตรา 10 วรรคห้า ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือ ศาล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสามพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

8) อำนาจศาล

(1) ศาลมีอำนาจออกคำสั่ง

มาตรา 11 ในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี ให้ศาลมีอำนาจออก คำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ หรือออกคำสั่งใดๆ ได้ตามที่เห็นสมควร

(2) ศาลพิพากษา

มาตรา 12 ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่า ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความ ผิด ศาลมีอำนาจกำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติกผู้กระทำความผิดให้ ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็น เหตุ ให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้ ตามวิธีการและระยะเวลาที่ศาล กำหนด แทนการลงโทษผู้กระทำความผิดก็ได้

(3) การขอมความ การถอนคำร้องทุกข์

มาตรา 12 วรรคสอง ในกรณีที่มีการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการ ถอนฟ้องให้พนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี จัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อน การขอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องนั้น และกำหนดให้นำวิธีการตามวรรคหนึ่ง เป็นเงื่อนไขในการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงดังกล่าวโดยอนุโลม โดยอาจรับฟังความคิดเห็นของ ผู้เสียหายหรือบุคคลในครอบครัวประกอบด้วยก็ได้ หากได้ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไข

ดังกล่าวครบถ้วนแล้วจึงให้มีการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้อง หากผู้ต้องหา หรือจำเลยฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนหรือศาลมีอำนาจยกคดีขึ้น คำนินการต่อไป

หลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตาม ระเบียบที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา หรือรัฐมนตรีประกาศกำหนด แล้วแต่กรณี

(4) การไกล่เกลี่ย

มาตรา 16 เพื่อประโยชน์ในการขอมความในคดีการกระทำความรุนแรงใน ครอบครัวพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล แล้วแต่กรณี อาจตั้งผู้ประนีประนอมประกอบด้วยบุคคลหรือ คณะบุคคลซึ่งเป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติของคู่ความหรือบุคคลที่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือศาล เห็นสมควรเพื่อให้คำปรึกษา หรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ขอมความกัน หรืออาจ มอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้ คู่ความได้ขอมความกันก็ได้

9) หลักในการพิจารณาคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

มาตรา 15 ไม่ว่าการพิจารณาคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจะได้ดำเนินไป แล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ขอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการ อยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ ประกอบด้วย

(1) การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

(2) การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของ ชายและหญิงที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินฉันสามีภรรยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ ก็ ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของ บุตรเป็นสำคัญ

(3) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ครอบครัว นั้นต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่สมาชิกที่เป็นผู้เยาว์

(4) มาตรการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภรรยาและบุคคลในครอบครัวให้ปรองดอง กันและปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร

หมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติ

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากปัญหาการแก้ไขการใช้ ความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษ แตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวล

กฎหมายอาญามายังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา เพราะสามารถกำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญา โดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิด มีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ ประกอบกับเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

2.5 ระเบียบอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาการดำเนินการแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวแทนการลงโทษ และเงื่อนไขการยอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้อง พ.ศ. 2550

อนึ่ง เนื่องจากในมาตรา 12 วรรคท้ายของพระราชบัญญัติดังกล่าว ได้กำหนดให้อำนาจอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หรือรัฐมนตรี สามารถออกระเบียบหลักเกณฑ์ วิธีการและระยะเวลาการดำเนินการ การยอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องได้

ดังนั้น จึงได้มีการออกระเบียบอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาการดำเนินการแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวแทนการลงโทษและเงื่อนไขการยอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้อง พ.ศ. 2550 ขึ้น²⁶ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 12 วรรคท้าย แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง เห็นควรออกระเบียบกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและระยะเวลาการดำเนินการแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว แทนการลงโทษและเงื่อนไขการยอมความ การถอนคำร้องทุกข์หรือการถอนฟ้องเพื่อการดำเนินการ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยตามบทบัญญัติดังกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

การกำหนดวิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรง

ข้อ 3 ให้ศาลใช้ดุลพินิจพิจารณากำหนดว่าจะใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการ

²⁶ รายละเอียดโปรดดู ภาคผนวก.

สาธารณสุข ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัวหรือทำทัณฑ์บนไว้ได้อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน แทนการลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดนั้นก็ได้โดยให้พิจารณาถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิด พฤติการณ์แห่งคดี อายุ ประวัติ ความประพฤติ สติ ปัญญาการศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ และฐานะของผู้กระทำความผิด ตลอดจนสิ่งแวดล้อมทั้งปวงเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด ประกอบดุลพินิจที่จะใช้วิธีการดังกล่าวให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดแต่ละราย และเหมาะสมกับพฤติการณ์เฉพาะเรื่อง โดยมุ่งถึงความสงบสุข และการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ และศาลอาจสอบถามหรือรับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายหรือบุคคลในครอบครัวประกอบดุลพินิจด้วยก็ได้

วิธีการฟื้นฟูและบำบัดรักษาผู้กระทำความผิด

ข้อ 4 วิธีการฟื้นฟูและบำบัดรักษาผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษนั้น ศาลอาจกำหนดข้อเดียวหรือหลายข้อ ดังต่อไปนี้

1) ให้ฟื้นฟูโดยการอบรมผู้กระทำความผิด ด้วยการว่ากล่าวตักเตือนหรือให้เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมทางศีลธรรมหรือฝึกวินัยหรือ โครงการอื่น เป็นระยะเวลาและในสถานที่ที่เหมาะสมตามที่ศาลเห็นสมควร

2) ให้เข้ารับการฟื้นฟูบำบัดรักษาเกี่ยวกับอาการติดยาเสพติดให้โทษ ในสถานพยาบาล สถานที่ของราชการ หรือสถานที่อื่นที่เห็นสมควร และอาจจะให้ผู้กระทำความผิดอยู่ภายใต้การดูแลของพนักงานคุมประพฤติด้วยก็ได้

3) ให้ส่งตัวผู้กระทำความผิด ซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ หรือความเจ็บป่วยอย่างอื่น ไปบำบัดรักษายังโรงพยาบาล สถานที่ของราชการหรือสถานที่อื่นที่เห็นสมควรหรือมอบให้แก่ผู้อื่นที่เต็มใจรับไปดูแลรักษาก็ได้ตามแต่ศาลจะเห็นสมควร

4) ให้ส่งตัวผู้กระทำความผิดเข้ารับการบำบัดรักษาอาการติดยาหรือของมีมึนเมาอย่างอื่น ในสถานพยาบาล สถานที่ของราชการ หรือสถานที่อื่นที่เห็นสมควร

วิธีการคุมความประพฤติผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษ

ข้อ 5 วิธีการคุมความประพฤติผู้กระทำความผิดแทนการลงโทษนั้น ให้ศาลกำหนดให้ผู้กระทำความผิดไปรายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติหรือพนักงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่ศาลเห็นสมควร เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือ ตักเตือนในเรื่องความประพฤติและการประกอบอาชีพ โดยอาจจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติข้อเดียวหรือหลายข้อ ดังต่อไปนี้ด้วยก็ได้

1) ห้ามมิให้ผู้กระทำความผิดเข้าไปในสถานที่อันจูงใจให้ประพฤตินิสัยหรือกระทำการใดอันเป็นเหตุให้ประพฤตินิสัย

2) ให้ฝึกหัดหรือประกอบอาชีพอันเป็นกิจจะลักษณะ

3) ให้ละเว้นการคบหาสมาคมหรือการประพฤติดังต่อไปนี้ไปสู่การทำความผิด
อีก

4) ห้ามเล่นการพนันหรือห้ามดื่มสุราหรือเสพสิ่งเสพติดทุกชนิดและอาจให้ไปรับการ
บำบัดรักษาการติดยาหรือสิ่งเสพติดหรือความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจ หรือความเจ็บป่วย
อย่างอื่น ณ สถานพยาบาลหรือสถานที่อื่นที่เห็นสมควร

5) เงื่อนไขอื่นๆ ตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนด เพื่อแก้ไขฟื้นฟู หรือป้องกันมิให้ผู้
กระทำความผิดกระทำหรือมีโอกากระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก

วิธีการให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แทนการลงโทษ

ข้อ 6 วิธีการให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แทนการลงโทษนั้น
ให้ศาลกำหนดให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายเบื้องต้น สำหรับเงินหรือทรัพย์สินใดๆ ที่
ผู้เสียหายได้สูญเสียไป เพราะผลของการกระทำความผิดนั้น ตามจำนวนเงินและระยะเวลาที่
กำหนดให้ชำระตามที่ศาลเห็นสมควรกำหนด โดยเฉพาะค่าเสียหายดังต่อไปนี้ ให้กำหนดดังนี้

- 1) สำหรับรายได้ที่สูญเสียไป
- 2) ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล
- 3) ค่าใช้จ่ายในการหาที่อยู่ใหม่
- 4) ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่จำเป็น

การให้ทำงานบริการสาธารณะแทนการลงโทษ

ข้อ 7 การให้ทำงานบริการสาธารณะแทนการลงโทษนั้น ให้ศาลกำหนดประเภทของ
การทำงานบริการสาธารณะประโยชน์ สถานที่ และระยะเวลาตามที่ศาลและผู้กระทำความผิด
เห็นสมควร แต่ทั้งนี้ไม่ควรกำหนดให้เกินวันละสามชั่วโมง และไม่เกินเจ็ดวัน โดยให้พิจารณาด้วย
ว่าการทำงาานนั้น ต้องไม่ก่อความเสียหายแก่สังคมหรือบุคคลอื่นและไม่ก่อให้เกิดภาระเกินสมควร
ทั้งให้พิจารณาจากวิถีชีวิต การดำรงชีพ ความรับผิดชอบต่อครอบครัวและพิจารณาจากลักษณะ
หรือ ประเภทและความเหมาะสมของงาน รวมทั้งระยะทางและความสะดวกในการเดินทางไป
ทำงานด้วย

การให้ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัวแทนการ
ลงโทษ

ข้อ 8 การให้ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัวแทน
การลงโทษ เมื่อศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดี ยังไม่สมควรลงโทษผู้กระทำความผิด แต่การ
กระทำของผู้กระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ศาล
มีอำนาจที่จะสั่งห้ามมิให้ผู้กระทำความผิดกระทำหรือให้ละเว้นการกระทำดังกล่าว หรือมีคำสั่งอื่น

ใดในอันที่จะบรรเทาความเดือดร้อนเสียหายที่ผู้เสียหาย อาจได้รับต่อไปเนื่องจากการกระทำของผู้กระทำความผิด ตามที่ศาลเห็นสมควรได้ โดยศาลอาจกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมให้ผู้กระทำความผิดปฏิบัติ เพื่อป้องกันมิให้ผู้นั้นกระทำความผิดซ้ำอีกก็ได้ตามแต่ศาลจะเห็นสมควร

การทำทัณฑ์บนแทนการลงโทษ

ข้อ 9 การทำทัณฑ์บนแทนการลงโทษ เมื่อศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์แห่งคดียังไม่สมควรลงโทษผู้กระทำความผิด แต่มีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้กระทำความผิดอาจจะก่อเหตุร้าย ให้เกิดอันตรายแก่บุคคลในครอบครัวขึ้นอีก ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้ผู้นั้นทำทัณฑ์บนไว้โดยกำหนดจำนวนเงินไม่เกินห้าพันบาท ว่าผู้นั้นจะไม่ก่อเหตุร้ายดังกล่าวอีกตลอดระยะเวลาที่ศาลกำหนดแต่ไม่เกินสองปี และจะสั่งให้มีประกันด้วยหรือไม่ก็ได้

ถ้าผู้ทำทัณฑ์บนกระทำความผิดทัณฑ์บน ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้นั้นชำระเงินไม่เกินจำนวนที่ได้กำหนดไว้ในทัณฑ์บน ถ้าผู้นั้นไม่ชำระให้นำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 และมาตรา 30 มาใช้บังคับ เว้นแต่ผู้ทำผิดทัณฑ์บนเป็นเด็กหรือเยาวชนให้นำบทบัญญัติตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 มาตรา 107 มาใช้บังคับ

การขอมความ การถอนคำร้องทุกข์หรือการถอนฟ้อง

ข้อ 10 ในกรณีที่มีการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์หรือการถอนฟ้องในความผิดตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ให้ศาลจัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์หรือการถอนฟ้องนั้น และกำหนดให้นำวิธีการตามข้อ 4 ถึงข้อ 9 ข้อเดียวหรือหลายข้อ มาเป็นเงื่อนไขในการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงดังกล่าวโดยอนุโลม โดยอาจรับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายหรือบุคคลในครอบครัวประกอบด้วยก็ได้ หากได้ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไขดังกล่าวครบถ้วนแล้วจึงให้มีการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องในความผิดดังกล่าวได้ หากจำเลยฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าว ในข้อนี้หรือข้ออื่นๆ ข้อใดข้อหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจยกคดีขึ้นคำเนินการต่อไป

บทที่ 3

แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และกฎหมายความรุนแรงในครอบครัวในต่างประเทศ

3.1 มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาความรุนแรงในต่างประเทศ

3.1.1 ประเทศอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษก่อนมีการใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีครอบครัวและความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1976 (The domestic violence and matrimonial proceedings act 1976) และพระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีครอบครัวในศาลแขวงปี ค.ศ. 1978 (The domestic proceedings and magistrate's courts act 1978) ผู้ถูกระทำรุนแรงในครอบครัวมีสิทธิขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองทางแพ่งได้เพียง 2 กรณีเท่านั้นกล่าวคือ¹

กรณีแรก การคุ้มครองชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดีขอแยกกันอยู่หรือคดีฟ้องหย่า ศาลมีอำนาจออกคำสั่งห้ามหรือควบคุมมิให้คู่ความฝ่ายใดรบกวน ทำร้าย หรือแทรกแซงอีกฝ่ายหนึ่ง แต่จำกัดเฉพาะคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น

กรณีที่สอง การขอคุ้มครองชั่วคราวในคดีละเมิด กล่าวคือ ผู้ถูกระทำรุนแรงมิได้เป็นคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายกับผู้กระทำรุนแรงจะต้องฟ้องเป็นคดีละเมิดก่อนแล้วจึงขอคุ้มครองชั่วคราวได้

ต่อมาประเทศอังกฤษได้บัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวขึ้น 5 ฉบับ ได้แก่

1) พระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1976 (Domestic violence and matrimonial proceeding act 1976) ให้การคุ้มครองเฉพาะชาย หญิงที่อยู่กินด้วยกันอย่างสามี ภรรยา เท่านั้น โดยคุ้มครองทั้งการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมายและการอยู่ด้วยกันโดยมิได้สมรสตามกฎหมาย ซึ่งใช้ถ้อยคำว่า “อยู่กินด้วยกันฉันสามี ภรรยา ภายในครัวเรือนเดียวกัน” จึงก่อให้เกิดปัญหาในการตีความว่าจะให้การคุ้มครองเฉพาะชาย หญิง ซึ่งอยู่ด้วยกันด้วยความถาวร

---

¹ วัชรินทร์ ปิงเจอร์วิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และ อำนาง เนตยสุภา. (2546). การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว (รายงานการวิจัย). หน้า 132-137.

และไม่คำนึงว่าคู่สมรสจะยังคงอยู่ด้วยกันหรือไม่ โดยที่ไม่ให้ความคุ้มครองการอยู่ร่วมกันในรูปแบบอื่น เช่น การอยู่ด้วยกันอย่างเพื่อน หรือครอบครัว การอยู่ด้วยกันของผู้รักร่วมเพศจะต้องไปใช้กฎหมายอาญาหรือกฎหมายแพ่งว่าด้วยละเมิดคุ้มครอง

2) พระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีครอบครัวในศาลแขวง ค.ศ. 1978 (Domestic proceeding and magistrates court act 1978) คุ้มครองเฉพาะคู่สมรสชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ดังนั้น คู่สมรสที่อยู่กันด้วยกันฉันท์สามีภริยาแต่มิได้สมรสกันโดยชอบ สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งคู่สมรสที่หย่ากันขอมไม่ได้รับการคุ้มครอง

3) พระราชบัญญัติว่าด้วยบ้านที่เป็นสินสมรส ค.ศ. 1983 (Matrimonial Homes Act 1983) เป็นกฎหมายคุ้มครองสิทธิของคู่สมรสในการครอบครองบ้านที่เป็นสินสมรส คู่สมรสอาจได้สิทธิครอบครองโดยกฎหมายหรือโดยสัญญา การคุ้มครองศาลมีอำนาจพิจารณารับรองสิทธิครอบครอง ขับไล่ ห้าม หรือระงับการใช้สิทธิครอบครองบ้านที่เป็นสินสมรสชั่วคราวได้

4) พระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว ค.ศ. 1996 (Family Law Act 1996) ได้บัญญัติเพิ่มเติมมาตรการทางแพ่งในการคุ้มครองเหยื่อผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองเหยื่อผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัวเพื่อยุติความรุนแรงที่จะเกิดกับคู่สมรส บุตร ผู้เยาว์ หรือสมาชิกในครอบครัวก่อนเริ่มดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความรุนแรง แต่เหยื่อผู้ถูกระทำความรุนแรง ยังมีสิทธิที่จะดำเนินคดีอาญาและฟ้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่งจากผู้กระทำความรุนแรงได้

5) พระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองจากการถูกคุกคาม (Protection from harassment act 1997) ให้การคุ้มครองคู่สมรสที่ถูกคุกคามจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งและขยายการคุ้มครองไปถึงบุคคลอื่นที่ถูกคุกคาม (Harassment) แม้ไม่เกี่ยวข้องเป็นคู่สมรสก็ตาม โดยให้อำนาจศาลออกคำสั่งคุ้มครองบุคคลจากการถูกคุกคามหรือการกระทำใดอันมีลักษณะคล้ายกันจากบุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์ในครอบครัว

ในที่นี้ จะขอกล่าวถึงเพียงบางพระราชบัญญัตินี้

3.1.1.1 พระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว ค.ศ. 1996 (Family Law Act 1996)

มีเจตนารมณ์เพื่อวางข้อกำหนดเกี่ยวกับการหย่าและแยกกันอยู่ การช่วยเหลือทางกฎหมายในกรณีกำหนดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัว กระบวนการพิจารณาคดีในกรณีการสมรสสิ้นสุดลง สิทธิการครอบครองทรัพย์สินระหว่างสมรส การคุ้มครองการรบกวนรวมทั้งการออกคำสั่งภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยเด็ก ค.ศ. 1989 ข้อกำหนดเกี่ยวกับการครอบครองที่อยู่อาศัย การโอนการครอบครองทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส และบุคคลซึ่งอยู่อาศัยร่วมกันเสมือนสามี ภริยา และเพื่อประสานประโยชน์ในครอบครัว ซึ่งได้บัญญัติเพิ่มเติมมาตรการทางแพ่งในการ

คุ้มครองเหยื่อผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว เพื่อยุติความรุนแรงที่จะเกิดกับคู่สมรส บุตร ผู้เยาว์ หรือสมาชิกในครอบครัว ก่อนเริ่มดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความรุนแรง แต่เหยื่อผู้ถูกระทำความรุนแรงยังมีสิทธิจะดำเนินคดีอาญาและฟ้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่งจากผู้กระทำความรุนแรงได้

พระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว (The family law act 1996) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัว ได้บัญญัติไว้ในส่วนที่ 4 ของบทที่ 27 ว่าด้วยครอบครัวและความรุนแรงในครอบครัว ตั้งแต่มาตรา 30-63 กล่าวคือ²

มาตรา 30-32 ว่าด้วยสิทธิการครอบครองบ้านอยู่อาศัยระหว่างสมรส

มาตรา 33-41 ว่าด้วยการออกคำสั่งให้ครอบครองบ้านอยู่อาศัย

มาตรา 42-63 ว่าด้วยการออกคำสั่งห้ามรบกวน

กฎหมายครอบครัวให้การคุ้มครองทรัพย์สินที่อยู่อาศัย และการคุ้มครองให้พ้นจากการถูกรบกวนทำร้าย แต่จำกัดเฉพาะผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวที่มีส่วนสัมพันธ์ทางครอบครัวกับผู้ร้องหรือเด็กที่ถูกทารุณกรรมเท่านั้น

สาระสำคัญตามพระราชบัญญัติ FLA 1996 ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองคู่ครองได้ 2 กรณี คือ การออกคำสั่งให้ครอบครองที่อยู่อาศัย (occupation order) และคำสั่งห้ามรบกวนหรือทำร้าย (non-molestation order)

กรณีแรก การออกคำสั่งให้ครอบครองที่อยู่อาศัย กล่าวคือพระราชบัญญัติ FLA 1996 มาตรา 30-41 ได้ขยายสิทธิของคู่สมรสในการครอบครองและอยู่อาศัยให้กว้างขึ้น ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองเกี่ยวกับการครอบครองที่อยู่อาศัยต้องเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น คู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรส ผู้ที่อยู่กันด้วยกันฉันท์สามีภรรยา ผู้ที่อยู่อาศัยหรือเคยอยู่อาศัยในบ้านเดียวกัน เป็นญาติกัน ผู้ที่ตกลงจะแต่งงานกัน บิดามารดาของเด็ก ผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อเด็ก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของครอบครัว ศาลมีอำนาจออกคำสั่งตามมาตรา 33 ดังต่อไปนี้

1) ออกคำสั่งให้ผู้ร้องขอคงมีสิทธิครอบครองทรัพย์สินต่อไป

2) ออกคำสั่งให้จำเลยต้องอนุญาตให้ผู้ร้องขอเข้าไปหรืออยู่ในบ้านพักอาศัย

ทั้งหมด หรือเพียงบางส่วน

3) ออกคำสั่งให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายครอบครองทรัพย์สิน

4) ออกคำสั่งห้าม / เลื่อน / จำกัด การใช้สิทธิครอบครองในบ้าน

² แหล่งเดิม. หน้า 137-141.

5) ออกคำสั่งห้ามมิให้คู่สมรสฝ่ายที่มีสิทธิในบ้านซึ่งเป็นสินสมรสอยู่อาศัยร่วมกันชั่วคราว หรือระงับซึ่งสิทธิในที่อยู่อาศัยดังกล่าว เพื่อให้คู่สมรสอีกฝ่ายได้อยู่อาศัย

6) ออกคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงออกจากบ้านหรือบางส่วนของบ้านที่อยู่อาศัยร่วมกัน

7) ออกคำสั่งจำกัดมิให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงเข้าเขตกำหนดซึ่งอาจรวมถึงที่อยู่อาศัย นอกจากศาลมีอำนาจออกคำสั่งดังกล่าวแล้ว ผู้ร้องยังมีสิทธิร้องขอให้ศาลมีคำสั่งว่าผู้ร้องมีสิทธิครอบครองที่อยู่อาศัยหรือมีสิทธิครอบครองบ้านอันเป็นสินสมรสได้

ก่อนศาลออกคำสั่งคุ้มครองเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย หรือที่อยู่อาศัยอันเป็นสินสมรส ให้ศาลพิจารณาพฤติการณ์แวดล้อมทั้งปวง โดยเฉพาะข้อต่อไปนี้

1) ความจำเป็นที่ต้องอยู่อาศัยและความสามารถในการหาที่อยู่อาศัยของแต่ละฝ่ายรวมทั้งของบุตรด้วย

2) รายได้ของแต่ละฝ่าย

3) ผลกระทบของคำสั่งคุ้มครองที่ตามมาจะมีผลต่อสุขภาพ ความปลอดภัย สภาพความเป็นอยู่ของแต่ละฝ่ายรวมทั้งของบุตรด้วย

4) การกระทำหรือพฤติกรรมของแต่ละฝ่ายที่มีต่อกันและอื่นๆ

อย่างไรก็ตามศาลไม่อาจออกคำสั่งคุ้มครองได้ถ้าปรากฏว่าผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอคุ้มครองและผู้มีสิทธิครอบครองที่อยู่อาศัยหรือที่อยู่อาศัยอันเป็นสินสมรสได้ถึงแก่ความตายทั้งสองฝ่ายเว้นแต่ถ้าศาลได้ออกคำสั่งคุ้มครองโดยที่ผู้ร้องขอมีสิทธิในที่อยู่อาศัยอันเป็นสินสมรส แม้ต่อมาอีกฝ่ายจะถึงแก่ความตายคำสั่งก็ไม่สิ้นผล

ผลของคำสั่งคุ้มครองเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย เมื่อศาลมีคำสั่งแล้วย่อมมีผลตลอดระยะเวลาที่กำหนดในคำสั่ง หรือจนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ตามที่ระบุในคำสั่ง เช่น คู่สมรสที่ได้รับการคุ้มครองแต่งงานใหม่ หรือจนกระทั่งบุตรบรรลุนิติภาวะแล้ว หรือศาลมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งเดิม เมื่อออกคำสั่งคุ้มครองเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยแล้วภายหลังต่อมาไม่ว่าเวลาใดๆ ศาลมีอำนาจบังคับให้ปฏิบัติตามคำสั่งหรือให้ฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายบำรุงรักษาซ่อมแซมที่อยู่อาศัยรวมทั้งอุปกรณ์เครื่องใช้ที่จำเป็นภายในครัวเรือนได้ รวมทั้งบังคับให้ชำระค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดจากการใช้สอยและค่าเช่าถ้ามีด้วย

กรณีที่สอง การออกคำสั่งคุ้มครองจากการถูกรบกวน (non-molestation order) ตามพระราชบัญญัติ FLA 1996 มาตรา 42-62 ให้สิทธิผู้ได้รับความรุนแรงหรือผู้ปกครองเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมร้องขอคุ้มครองจากการถูกรบกวนทำร้าย คำสั่งคุ้มครองจากการถูกรบกวนตามมาตรา 42 (1) หมายถึงคำสั่งกรณีใดกรณีหนึ่งหรือทั้งสองกรณีดังนี้

1) คำสั่งวางข้อกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการรบกวนทำร้ายผู้ซึ่งมีความสัมพันธ์กับตน

2) คำสั่งวางข้อกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการรบกวนทำร้ายเด็กซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับตน

ผู้มีความสัมพันธ์กับผู้กระทำความรุนแรงมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองการรบกวนทำร้ายได้

การออกคำสั่งคุ้มครองจากการถูกรบกวนทำร้ายตามมาตรา 42 (5) ให้ศาลพิจารณาถึงการรักษาสุขภาพ ความปลอดภัยและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้ยื่นคำร้องขอคุ้มครองที่จะได้รับประโยชน์จากการคุ้มครอง

ลักษณะของคำสั่งคุ้มครองประกอบด้วย

1) คำสั่งห้ามรบกวนเป็นการทั่วไปหรือกล่าวเป็นการเฉพาะห้ามกระทำการใดอันเป็นการรบกวน หรือทำร้ายหรือทั้งสองกรณีก็ได้

2) คำสั่งห้ามรบกวนโดยกำหนดระยะเวลาแน่นอน หรือจนกว่าจะมีคำสั่งใหม่

3) คำสั่งห้ามรบกวนระหว่างคู่ความในคดีครอบครัวที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลจนกว่าจะมีคำพิพากษา การถอนฟ้องหรือการจำหน่ายคดี

การออกคำสั่งที่อยู่อาศัย และคำสั่งคุ้มครองจากการถูกรบกวน ศาลต้องได้สวนฟังพยานทั้งสองฝ่าย เว้นแต่มีเหตุ ฉุกเฉินเร่งด่วนศาลอาจจะได้สวนฝ่ายเดียวและออกคำสั่งฝ่ายเดียวได้ กล่าวคือไม่ว่าในกรณีใดเมื่อศาลเห็นว่าเป็นธรรมและความสะดวก ศาลอาจออกคำสั่งคุ้มครองที่อยู่อาศัยหรือ คุ้มครองจากการถูกรบกวน แม้ว่าผู้ถูกฟ้องหรือจำเลยไม่ได้รับหมายเรียก ในพฤติการณ์ดังต่อไปนี้ เช่น มีภัยอันตรายอาจเกิดกับผู้ร้องหรือเด็กที่เกี่ยวข้อง ถ้าไม่ออกคำสั่งคุ้มครองทันทีผู้ร้องหรือเด็กนั้นอาจได้รับอันตรายจากผู้ก่อเหตุหรือจำเลยอีก หรือความปรากฏว่าผู้ก่อเหตุหรือจำเลยจะกระทำการข่มขู่หรือขัดขวางไม่ให้ผู้ร้องใช้สิทธิยื่นคำร้องขอคุ้มครอง หรือมีเหตุที่น่าเชื่อว่าผู้ก่อเหตุหรือจำเลยแทรกแซงการใช้สิทธิยื่นคำร้องขอคุ้มครองจนน่าจะเกิดความเสียหายหรือไม่ได้รับการคุ้มครอง

กรณีที่สาม กรณีมีการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองและอำนาจจับกุม ถ้าปรากฏว่าผู้ก่อเหตุรุนแรงในครอบครัวมีพฤติการณ์น่าเชื่อว่าจะข่มขู่ หรือก่อเหตุรบกวนทำร้ายผู้ร้องหรือเด็กอีก ศาลจะออก คำสั่งให้จับกุมพร้อมกับคำสั่งคุ้มครองก็ได้ เว้นแต่ศาลจะได้พิจารณาพฤติการณ์ทั้งปวงแล้วเป็นที่พอใจ ว่าผู้ร้องหรือเด็กได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างเพียงพอ ศาลจะไม่ออกคำสั่งให้จับกุมพร้อมกับคำสั่งคุ้มครองก็ได้ ในกรณีศาลได้ออกคำสั่งให้จับกุมถ้าผู้ที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองกระทำการฝ่าฝืนข้อกำหนดในคำสั่งคุ้มครองข้อหนึ่งข้อใด เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจ

จับกุมได้ทันทีโดยไม่ต้องให้ศาลออกหมายจับได้ทั้งนี้ เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำสั่งคุ้มครอง เมื่อจับกุม แล้วจะต้องรีบนำตัวไปมอบให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจภายใน 24 ชั่วโมงนับแต่เวลาจับกุม เมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับตัวไว้แล้วมีอำนาจควบคุมตัว เว้นแต่ได้รับการประกันตัวไป

ในกรณีที่ศาลไม่ได้ออกคำสั่งให้จับกุมด้วย หากผู้ที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในคำสั่งคุ้มครองทั้งหมดหรือบางข้อผู้ร้องมีสิทธิร้องขอให้ศาลออกหมายจับได้ แต่ศาลจะออกหมายจับได้ต่อเมื่อผู้ร้องต้องสาบานตนและแถลงให้ศาลทราบว่ามีเหตุเชื่อได้ว่าผู้ที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองจงใจไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในคำสั่งคุ้มครอง ในกรณีนี้เมื่อมีการจับกุมตัวผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองตามหมายจับแล้วให้นำตัวส่งศาลที่ออกหมายจับทันที ศาลมีอำนาจให้ขังได้เว้นแต่ศาลจะอนุญาตให้ประกันตัวไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น คือมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัว ในส่วนของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ นั้น ประเทศอังกฤษได้นำมาใช้ในลักษณะดังต่อไปนี้

การชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายตามแนวทางของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้เริ่มในทศวรรษ 1980 โดยการพัฒนาจากแนวทางข้างต้นว่า รัฐควรต้องมีความรับผิดชอบต่อการชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้เสียหาย โดยตรงหรือโดยกระบวนการกำหนดโทษของศาล ดังนั้น การประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดโดยทั้งสองฝ่ายมีส่วนกำหนดผลสุดท้ายของข้อตกลงจะนำไปสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ภายใต้หลักการของการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายและการที่ผู้กระทำความผิดได้ขอโทษต่อผู้เสียหาย ทั้งนี้ ข้อตกลงที่ได้จะต้องเกิดจากความสมัครใจในการเจรจาและหาข้อยุติ กระบวนการที่นำมาใช้ของสหราชอาณาจักรนั้นนำมาใช้ทั้งสามระดับคือ ก่อนฟ้อง ระหว่างกระบวนการที่ตัดสินว่าผิดแล้วแต่ยังไม่กำหนดโทษ และในกรณีของการกำหนดโทษซึ่งในระยะเริ่มแรกการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ก่อนฟ้องได้รับผลสำเร็จสูงสุด โดยเฉพาะการเตือนโดยตำรวจ³

ตัวอย่างของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ซึ่งมีหลายโครงการที่นำมาใช้กับขั้นตอนในการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา รวมถึงการกำหนดโทษของศาล โดยเน้นการดำเนินการก่อนกำหนดโทษ ซึ่งมีรายงานของ Home Office เกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินงานของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ซึ่งดำเนินการเป็นโครงการนำร่องจำนวนสามโครงการ และมีข้อสรุปว่า กระบวนการที่จะเยียวยาความ

³ Susan Eaton and Christine Piper. (2005). **Sentencing and Punishment: A Quest for justice.** p. 173. อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). **ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม.** หน้า 42.

เสียหายให้แก่ผู้เสียหายนั้น ซึ่งมีคณะกรรมการอาสาสมัครในการใกล้เคียงใน South Yorkshire Probation service ได้นำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ทั้งผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ และเยาวชน ซึ่งได้รับโทษจำคุกหรือโทษในชุมชนส่วนในการประสานงานเพื่อความเข้าใจระหว่างผู้กระทำความผิด ผู้เสียหาย ในอาสาสมัครของ Sout London ได้นำมาใช้กับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ และผู้เสียหายที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาใช้ตั้งแต่หลังการถูกตัดสินว่าผิดและในช่วงก่อนการกำหนดโทษ ซึ่งผลของการประเมินการดำเนินงานพบว่า ทุกโครงการประสบปัญหาอุปสรรคในช่วงที่มีกระบวนการ referral และการดำเนินคดีที่ต่อเนื่องในช่วงแรกๆ เพื่อจะให้เกิดความเข้าใจว่ามาตรการที่กำหนดไว้ในข้อตกลงสามารถปฏิบัติได้จริงก่อนที่จะมีกระบวนการพิพากษาโทษ⁴

ส่วนการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับคดีกระทำความรุนแรงในครอบครัว (domestic violence) มีการนำมาใช้ในอังกฤษอย่างจำกัด เช่น ใน Hampshire Police โดยร่วมกับองค์กรเอกชนที่เข้ามาทำหน้าที่ใกล้เคียงในชั้นตำรวจ และมีข้อโต้แย้งที่จะนำมาใช้กับคดีดังกล่าว ในการสัมมนาในระดับชาติว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในค.ศ. 2004 และในทำนองเดียวกัน สมาคมหัวหน้าตำรวจในอังกฤษปฏิเสธที่จะใช้แนวทางปฏิบัติที่ดีในการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้กับคดีกระทำความรุนแรงในครอบครัว ถ้าไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้⁵

3.1.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา (มลรัฐนิวยอร์ก)

กระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับคำสั่งคุ้มครองในแต่ละรัฐมีความแตกต่างกัน โดยคำสั่งคุ้มครองส่วนใหญ่ออกโดยศาลแพ่ง หรือศาลครอบครัว แต่บางรัฐออกโดยศาลอาญา อย่างไรก็ตาม การร้องขอคำสั่งคุ้มครองไม่ตัดสิทธิผู้เสียหายที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีอาญา ยิ่งกว่านั้นในบางรัฐอาจมีคำสั่งคุ้มครองแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง 2 รูปแบบ เช่น รูปแบบหนึ่งคำสั่งคุ้มครองอาจออกมาโดยศาลอาญาในระหว่างการฟ้องร้องคดีอาญาเพื่อเป็นเงื่อนไขของการประกันตัว แต่อีกรูปแบบหนึ่งคำสั่งคุ้มครองอาจออกโดยศาลครอบครัวหรือศาลแพ่งระหว่างการดำเนินคดีฟ้องหย่าหรือเป็นการดำเนินคดีทางแพ่งโดยลำพังก็ได้⁶

⁴ <http://homeoffice.gov.th> อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม. หน้า 43.

⁵ Les Davey. (2005). *The Development of Restorative Justice in The United Kingdom*. หน้า 93. อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม. หน้า 44.

⁶ Gail A. Goolkasian. *supra* onte 6. pp. 40–41. อ้างถึงใน แสงระวี พงษ์สุภา. (2548). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้สมรสจากความรุนแรงในครอบครัว. หน้า 77.

แต่อย่างไรก็ตามคำสั่งคุ้มครองที่ออกโดยศาลอาญามักจะให้ความคุ้มครองผู้เสียหายน้อยกว่าคำสั่งคุ้มครองที่ออกโดยศาลครอบครัวหรือศาลแพ่ง ทั้งนี้เพราะคำสั่งคุ้มครองที่ออกโดยศาลอาญามักจะไม่มีอำนาจพิจารณาถึงคำสั่งเกี่ยวกับการเยี่ยมเยียนหรืออุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์ หรือการสั่งให้ผู้กระทำความผิดเข้าร่วมในโปรแกรมให้คำปรึกษาแนะนำ และไม่สามารถออกคำสั่งจับได้จําเลยให้ออกจากบ้านได้⁷

โดยมลรัฐนิวยอร์ก ได้ตราพระราชบัญญัติศาลครอบครัวตั้งแต่ปี ค.ศ. 1962 (The Family Law Act 1962) โดยกำหนดวิธีการพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวในหมวด 8 ต่อมาในปี ค.ศ. 1994 สภากองเกรสได้ออกกฎหมาย Federal Law ชื่อว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง (Violence Against Women Act 1994) ขึ้นเพื่อให้รัฐบาลกลางมีอำนาจดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว⁸

New York Family Court Act 1962 เป็นกฎหมายที่กล่าวถึงกระบวนการพิจารณาคดีความผิดอาญาเกี่ยวกับครอบครัว โดยในระยะแรกศาลครอบครัวมีอำนาจเป็นพิเศษเหนือความผิดอาญาเกี่ยวกับครอบครัวทั้งหมด คดีดังกล่าวต้องฟ้องเพื่อนำมาพิจารณาในศาลครอบครัวเท่านั้น แต่ศาลครอบครัวอาจใช้ดุลพินิจโอนคดีไปยังศาลอาญาได้ อย่างไรก็ตามในปี ค.ศ. 1977 ได้เปลี่ยนแปลงกฎหมาย และในปี 1981 ได้แก้ไขกฎหมายอีก เนื่องมาจาก การวิพากษ์วิจารณ์และแรงกดดันอย่างหนักขององค์กรสตรี นอกจากนั้นยังมีการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์เดิมของศาลครอบครัวจาก “เพื่อรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว” มาเป็น “ความพยายามที่จะยุติความรุนแรงระงับความแตกร้างในครอบครัวเพื่อให้ความคุ้มครองสมาชิกในครอบครัว” แทน โดยอนุญาตให้คู่สมรสที่ถูกอีกฝ่ายหนึ่งทำร้ายสามารถเลือกที่จะดำเนินการในศาลครอบครัวได้ 2 ประการ คือ ยื่นคำขอประนีประนอมข้อพิพาท (Conciliation Procedures) หรือยื่นคำร้องต่อศาล (file a court petition) ก็ได้⁹

3.1.2.1 พระราชบัญญัติศาลครอบครัว (New York Family Court Act 1962)

ตามพระราชบัญญัติศาลครอบครัวของมลรัฐนิวยอร์ก ค.ศ. 1962 (the family court act of the state of New York 1962) หรืออาจเรียกอีกอย่างว่าพระราชบัญญัติศาลครอบครัว (The Family Court Act 1962) FCA ได้บัญญัติกระบวนการพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว หมวด 8 และกระบวนการพิจารณาคดีคุ้มครองเด็กถูกกระทำทารุณกรรม

⁷ Peter Finn. (1989). “Statutory Authority in the use and Enforcement of Civil Protection Order Against Domestic Abuse.” *Family Law Quarterly*, 23. p. 44. อ้างถึงใน แสงระวี พ่างสุภา. (2548). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสวัสดิภาพคู่สมรสจากความรุนแรงในครอบครัว*. หน้า 77.

⁸ นฤมล โพธิ์แจ่ม. เล่มเดิม. หน้า 295.

⁹ แหล่งเดิม.

ในหมวด 10 โดยจะกล่าวเฉพาะในหมวด 8 ว่าด้วยกระบวนการพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคล ที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว (domestic violence)

กระบวนการดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติศาลครอบครัวของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ หรือพระราชบัญญัติศาลครอบครัว มีสาระสำคัญดังนี้¹⁰

1) การกระทำที่เป็นความรุนแรงในครอบครัว หรือความผิดในครอบครัว เช่น การประทุพติไม่เหมาะสมทั้งในสาธารณะและส่วนบุคคล การคุกคาม ข่มขู่ ประมาทเลินเล่อ หรือทำร้ายร่างกาย การกระทำได้กล่าวเกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรส ระหว่างบิดามารดากับบุตรหรือระหว่างสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน หรือครัวเรือนเดียวกัน ซึ่งผู้มีบุตรด้วยกันโดยไม่คำนึงว่าจะเคยสมรสกันหรือเคยอยู่ด้วยกันไม่ว่าเวลาใดๆ ตามพระราชบัญญัติ FCA

2) การให้ข้อมูลแก่ผู้ร้องหรือฟ้องในการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว กล่าวคือบัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วยเจ้าพนักงานศาล อัยการ ที่ปรึกษาทนาย ผู้ปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ถูกกระทำทารุณกรรม พนักงานคุมประพฤติ นายอำเภอ เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานตามกฎหมาย จะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินคดีภายใต้พระราชบัญญัติศาลครอบครัวนี้และอย่างน้อยต้องให้ข้อมูล ซึ่งความรุนแรงในครอบครัวนั้นอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลครอบครัวและศาลอาญา การดำเนินกระบวนการคดีในศาลอาญาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษทางอาญาแก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งกระบวนการฟ้องร้องตามมาตรา 11 ผู้เสียหายหรือผู้ประสบเหตุรุนแรงมีสิทธิยื่นฟ้องขอคุ้มครองต่อศาลครอบครัวได้เสมอ แม้ขณะยื่นคำฟ้องเจ้าพนักงานจะยังไม่ได้จับกุมหรือยังไม่มีคำร้องขอให้จับกุมผู้ก่อความรุนแรงและแม้จะมีการจับกุมก่อนเริ่มพิจารณาคดีในศาลครอบครัวหรือศาลอาญา แต่การจับกุมไม่เป็นข้อสำคัญในการเริ่มพิจารณาคดี

3) การแนะนำผู้เสียหายภายใต้บทบัญญัตินี้ เจ้าพนักงานตำรวจหรือพนักงานรักษาความเรียบร้อยหรืออัยการที่ทำการสืบสวนคดีความรุนแรงในครอบครัวจะต้องให้คำแนะนำผู้ประสบความรุนแรงในครอบครัวเกี่ยวกับที่พักฉุกเฉินชั่วคราวหรือบริการอื่นๆ ในชุมชน และต้องแจ้งสิทธิตามกฎหมาย สิทธิเรียกค่าเสียหายภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นๆ และต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

(1) ความปลอดภัย ผู้ประสบเหตุความรุนแรงมีสิทธิขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่เพื่อความปลอดภัยของตนเองและบุตร การรักษาพยาบาลหากจำเป็น

¹⁰ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุริ และ อำนาจ เนตยสุภา. เล่มเดิม. หน้า 147.

(2) คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวต้องแนะนำวิธีการยื่นคำร้องต่อศาลครอบครัวเพื่อออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว

(3) การตั้งที่ปรึกษากฎหมาย ผู้ประสบเหตุความรุนแรงอาจร้องขอให้ศาลครอบครัวตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

(4) การร้องทุกข์หรือฟ้องคดีอาญาต่อผู้ก่อเหตุความรุนแรง ผู้เสียหายหรือประสบเหตุความรุนแรงมีสิทธิร้องทุกข์ดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อเหตุ ในระหว่างดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อเหตุ ผู้เสียหายก็มีสิทธิร้องขอให้ศาลอาญาออกคำสั่งคุ้มครองได้เช่นกัน

(5) การร้องขอให้ศาลครอบครัวออกคำสั่งคุ้มครอง ห้ามมิให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงก่อเหตุอีก เช่น ห้ามเข้าใกล้คู่สมรสหรือบุตร ห้ามกระทำการใดอันเป็นการทารุณกรรมคู่สมรสหรือบุตร เป็นต้น

(6) การใช้อำนาจปกครองบุตรชั่วคราว ผู้ประสบเหตุความรุนแรงมีสิทธิร้องศาลครอบครัวให้มีคำสั่งเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตร การจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร

(7) การร้องทุกข์ หรือฟ้องว่ามีการกระทำความผิดในครอบครัวอันเป็นเท็จต่อศาลอาญาหรือศาลครอบครัว ถือเป็นความผิดทางอาญา

3.1.2.2 การออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพชั่วคราว

เมื่อมีเหตุฉุกเฉินและมีพฤติกรรมน่าเชื่อว่าจำเลยจะก่อความรุนแรงต่อโจทก์หรือบุตร หรือสมาชิกในครอบครัวอีก โดยศาลจะทำการไต่สวนฝ่ายเดียวและออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวได้ทันที ในการไต่สวนมูลฟ้องนั้นหมายถึง การพิจารณาคำฟ้องและพยานของโจทก์ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 821 ว่ามีพยานหลักฐานสนับสนุนข้อกล่าวหาเพียงพอหรือไม่ และในการรับฟังพยานหลักฐานแม้เป็นเพียงพยานวัตถุหรือสิ่งที่คล้ายกันก็ให้ศาลรับฟังในชั้นไต่สวนมูลฟ้องชั้นพิจารณาวางข้อกำหนดการออกคำสั่งคุ้มครองไม่จำเป็นต้องรับฟังพยานโดยปราศจากข้อสงสัยอย่างในการพิสูจน์การกระทำความผิดทางอาญา การออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ เพื่อให้โจทก์หรือจำเลยปฏิบัติตามต้องมีระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี ในกรณีจำเลยก่อเหตุกระทำรุนแรงในครอบครัวร้ายแรง การออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพต้องไม่เกิน 3 ปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การรับฟังพยานหลักฐานของศาลว่าพฤติการณ์ความรุนแรงยังปรากฏอยู่หรือไม่ ถ้ามีพยานหลักฐานน่าเชื่อว่าพฤติการณ์ความรุนแรงยังมีอยู่จะต้องระบุพฤติการณ์ดังกล่าวไว้ในคำสั่งคุ้มครอง คำสั่งคุ้มครองอาจจะกำหนดให้โจทก์หรือจำเลยกระทำดังต่อไปนี้¹¹

1) ให้อยู่ห่างจากบ้าน โรงเรียน สถานที่ทำธุรกิจหรือสถานที่ทำงานของอีกฝ่ายหนึ่ง คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งบิดามารดา หรือเด็กหรือให้ห่างไกลจากสถานที่ใดๆ ตามที่ศาลกำหนด

¹¹ แหล่งเดิม. หน้า 159-160.

คำพิพากษาหรือคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพศาลจะต้องกล่าวถึงเหตุผลในการชี้ขาดและต้องพิจารณา คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพก่อนหน้านั้นถ้ามีพฤติการณ์หรือความประพฤติก่อนหน้านั้น บาดแผลที่ถูก ทำร้ายทั้งในอดีตและปัจจุบัน การข่มขู่ การใช้ยาเสพติดให้โทษ การเสพยา และการใช้อาวุธ

2) คำสั่งอนุญาตให้บิดามารดา หรือบุคคลที่ศาลมีคำสั่ง หรือบุคคลที่มีข้อตกลง แยกกันอยู่ได้เข้าเยี่ยมเด็กตามวันเวลาที่ศาลกำหนด

3) คำสั่งให้ละเว้นจากการก่อเหตุกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามที่กำหนด ไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือละเว้นการกระทำความผิดต่อเด็ก หรือบิดามารดาหรือบุคคลใดที่ศาลตั้ง เป็นผู้ปกครองเด็ก ต้องไม่กระทำการคุกคาม ข่มขู่ ขู่เชิญด้วยประการใดๆ

4) คำสั่งให้บุคคลฝ่ายที่ศาลกำหนดเข้าไปในที่พักอาศัยระหว่างเวลาที่ศาล กำหนด หรือขนส่งของเครื่องใช้ส่วนตัว แม้จะไม่เกี่ยวกับการดำเนินคดีหรือการกระทำภายใต้การ ฟ้องคดีตาม พระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

5) คำสั่งให้ละเว้นการกระทำหรืองดเว้นการกระทำอันอาจก่อให้เกิดอันตราย ต่อสุขภาพกาย ความปลอดภัยหรือสวัสดิภาพของเด็กโดยปราศจากเหตุอันควร

6) คำสั่งให้ชำระค่าใช้จ่ายอันควรแก่ที่ปรึกษาหรือให้ชำระค่าธรรมเนียมแทน อีกฝ่ายที่เกิดจากการดำเนินคดี

7) คำสั่งให้จำเลยไปรับการบำบัดแก้ไขหรือเข้าหลักสูตรเพื่อช่วยให้ยุติ พฤติกรรมรุนแรงก้าวร้าว ซึ่งอาจรวมถึงการบังคับให้ไปรับการแก้ไขฟื้นฟูอาการพึ่งยาเสพติดให้ โทษ หรือการเสพยา โดยค่าใช้จ่ายของจำเลยเอง

8) คำสั่งให้ชำระค่ารักษาพยาบาล ค่าบำบัดฟื้นฟูอันเนื่องมาจากการก่อเหตุ รุนแรงในครอบครัวหรือกรณีศาลสั่งให้ไปรับการรักษาบอดแก้ไขฟื้นฟู กล่าวคือให้ชำระโดยตรง หรือผ่านประกันสุขภาพก็ได้

9) คำสั่งให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขอื่นๆ ที่จำเป็นเพื่อป้องกันจำเลยไม่ให้ก่อเหตุ รุนแรง

คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพนั้นเป็นการให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจกำหนดคำสั่งใน การให้ความคุ้มครองได้อย่างกว้างขวาง โดยใน 38 มลรัฐบัญญัติให้อำนาจศาลอย่างเด่นชัดที่จะให้ ความช่วยเหลือใดๆ ที่เป็นประโยชน์โดยไม่ขัดกับรัฐธรรมนูญ เช่น กฎหมายของฟลอริดาอนุญาต ให้ศาลสามารถออกคำสั่ง ให้ความช่วยเหลืออย่างอื่นที่ศาลเห็นว่าจำเป็นสำหรับคุ้มครองผู้ที่ถูก กระทำรุนแรงในครอบครัว โดยทั่วไปคำสั่งคุ้มครองนี้มักจะเป็นคำสั่งให้ผู้กระทำความผิดระงับการ ทำร้ายร่างกายและจิตใจ หรือจำกัดการติดต่อ นอกจากนั้นศาลยังมีอำนาจในการยับยั้งการกระทำ

ใดๆ ที่ไม่เหมาะสมโดยจะไม่จำกัดเฉพาะที่กล่าวมาเท่านั้น แต่ศาลยังสามารถที่จะออกคำสั่งเพื่อกำหนดให้เหมาะสมในแต่ละกรณี¹²

3.1.2.3 การละเมิดคำสั่งศาล

ในกรณีที่จำเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติศาลครอบครัว กล่าวคือ การออกหมายเรียกหรือหมายนัด ในกรณีที่มีการยื่นคำฟ้อง ศาลมีคำสั่งให้ส่งสำเนาคำฟ้องและหมายนัดเพื่อส่งไปยังจำเลย เมื่อจำเลยได้รับสำเนาคำฟ้องและหมายนัดโดยชอบแล้วจงใจไม่ไปศาลตามนัด ศาลมีอำนาจออกหมายจับ ภายหลังเมื่อจับจำเลยได้หรือจำเลยปรากฏตัวต่อหน้าศาล ถ้าปรากฏว่าจำเลยจงใจไม่ปฏิบัติตามหมายนัด ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลมีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ในกรณีจำเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพถ้าศาลเห็นเองหรือโจทก์ร้องขอ ศาลมีอำนาจลงโทษจำเลยได้ทันทีฐานละเมิดอำนาจศาล แต่ถ้าการกระทำนั้นเป็นความผิดอาญาทำให้โอนคดีไปให้อัยการฟ้องที่ศาลอาญา หรือ ศาลอาจออนทั้งคดีไปให้อัยการฟ้องยังศาลอาญา

จากที่กล่าวมาข้างต้น คือมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัว ในส่วนของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ นั้น ประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำมาใช้ในลักษณะดังต่อไปนี้

ในสมัยปฏิวัติอุตสาหกรรม ประเทศสหรัฐอเมริกามีการระงับข้อพิพาทของชนเผ่า Lakota และ Dakota โดยผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมาพบกันต่อหน้าผู้อาวุโสซึ่งอาจมีคนเดียวหรือหลายคนเพื่อพูดคุยเรื่องความบาดหมางที่เกิดขึ้นร่วมกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิด และเสนอแนวทางในการชดใช้ของผู้กระทำผิดทำให้ผู้กระทำผิดสามารถกลับเข้าสู่สังคมใหม่ได้อีก¹³

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในประเทศสหรัฐอเมริกามองอาชญากรรมเป็นเรื่องการกระทำที่มีต่อประชาชนและชุมชน ไม่ใช่การละเมิดต่อกฎหมายจึงจำเป็นต้องแก้ไขให้ถูกทาง¹⁴ การจำคุกเป็นการลงโทษผู้กระทำผิดเพื่อปกป้องสังคม แต่การลงโทษมีความหมายมากกว่านั้นที่ควรจะต้องเปลี่ยนความประพฤติและทัศนคติของผู้กระทำผิดหลังจากพ้นโทษกลับเข้าสู่สังคมด้วย และกระบวนการดังกล่าวไม่ใช่การแทนที่กระบวนการทางศาล แต่เป็นแนวทางเลือกในการให้

¹² แหล่งเดิม. หน้า 113.

¹³ ฉัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2550). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติในนานาชาติ. หน้า 7.

¹⁴ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม. หน้า 71.

การเยียวยาแก้ไขสำหรับประชาชนที่ต้องการใช้กระบวนการยุติธรรมแนวทางใหม่¹⁵ โดยประเทศสหรัฐอเมริกาได้เริ่มโครงการประนอมข้อพิพาทระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด หรือ Victim-Offender Mediation (VOM) ใช้ในคดีอาญาตั้งแต่ปี 1970 โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ และศาลที่สำนักงานของ Attorney-General ของรัฐหรือองค์กรไม่แสวงหากำไร¹⁶ และในปี 2000 รัฐต่างๆ รวม 23 รัฐของประเทศสหรัฐอเมริกามีบทบัญญัติเป็นกฎหมายหรือนโยบายของรัฐในการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับความผิดตามที่กำหนดเพื่อลดความขัดแย้งและสร้างสันติสุขภายในรัฐ¹⁷ โดยแต่ละรัฐเลือกใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในรูปแบบที่แตกต่างกัน

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำโครงการประชุมแบบ Wagga Wagga ของประเทศออสเตรเลียมาใช้ในรัฐ Minnesota และรัฐ Philadelphia ด้วย ในบางชุมชนที่ห่างไกล ยังมีการนำจารีตที่ปฏิบัติกันในชุมชนซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมพื้นบ้านอันเป็นวัฒนธรรมเก่าแก่มาใช้ และพบว่าชุมชนดังกล่าวมีอาชญากรรมหรือการกระทำความผิดที่น้อยกว่าชุมชนอื่น¹⁸

Child & Family Services เป็นโครงการช่วยเหลือคดีการกระทำผิดของเยาวชนและคดีความรุนแรงในครอบครัว เริ่มโครงการเมื่อปี 2001 ตามหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เนื่องจากคดีดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยกระบวนการยุติธรรมอย่างเดียวซึ่งเปลี่ยนแปลงช้าและอาจไม่ทันต่อสถานการณ์¹⁹ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงเหมาะสม

¹⁵ Restorative Justice from www.ccky.org/Pastoral%20Resources/Southern%20Bishops/A%20to%20Heal%20April%202004.pdf อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม. หน้า 72.

¹⁶ David Miers. (2001). *An International Review of Restorative Justice*. pp. 73-75 อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม. หน้า 72.

¹⁷ Howard Zehr. (2008). "Doing Justice, Healing Trauma: The Role of Restorative Justice in Peacebuilding." *Peace Print: South Asian Journal of Peacebuilding*, 1, 1. pp. 4, 12. อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม. หน้า 72.

¹⁸ ญัฐสา ฉัตรไพฑูริย์. เล่มเดิม. หน้า 74.

¹⁹ Jean Ferguson. From http://works.bepress.com/jean_ferguson1/ อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม. หน้า 74.

กว่าและมีหลายรูปแบบ เช่น โครงการเสวนาผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย (Victim Offender Dialogue) และโครงการประชุมผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย (Victim Offender Conferencing)²⁰ นอกจากนี้ยังมีการใช้โครงการประชุมกลุ่มครอบครัวใน The North Carolina Family Group Conferencing Project โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องคุ้มครองเด็กสมาชิกในครอบครัว ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว เพื่อนบ้าน ผู้นำและสมาชิกในชุมชน และหน่วยงานของรัฐมากกว่าตามหลักการของความเป็นกระบวนการเชิงยุติธรรมเชิงสมานฉันท์²¹ และ “Restorative Conferencing for Youth Justice” ภายใต้ The Juvenile Justice and Delinquency Prevention Act (JJDP)A) ที่ที่ชุมชนมีส่วนร่วม และรัฐสภาอเมริกันได้อนุมัติให้ใช้โครงการ JJDP)A) ในมลรัฐต่างๆ ใช้เป็นแนวทางดำเนินการเพื่อส่งเสริมระบบยุติธรรมแก่เยาวชนและครอบครัวเพื่อลดปัญหาอาชญากรรม²²

3.1.3 ประเทศออสเตรเลีย

3.1.3.1 คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ (Protective order)

ศาลอาจมีอำนาจคำสั่งคุ้มครองในรูปแบบต่างๆ โดยอาศัยอำนาจตาม กฎหมายครอบครัว Family law Act 1975 มาตรา 114 และต้องสอดคล้องกับกฎหมายของมลรัฐและควรให้ศาลแขวงของมลรัฐต่างๆ มีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองได้ด้วย คำสั่งคุ้มครองมีวัตถุประสงค์เพื่อห้ามมิให้คู่สมรสฝ่ายหนึ่งก่อความรุนแรง หรือคุกคามแก่คู่สมรสอีกฝ่าย หากมีการฝ่าฝืนควรมีโทษแต่ไม่ถึงกับร้ายแรง ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินเร่งด่วนสมควรกำหนดให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวได้ วัตถุประสงค์สำคัญในการออกคำสั่งคุ้มครองที่ควรคำนึงถึงคือการเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว และเหตุผลสำคัญในการออกคำสั่งคุ้มครอง คือ เมื่อความปรากฏว่าผู้ก่อเหตุ (respondent) ได้ก่อเหตุความรุนแรงหรือคุกคามผู้เสียหายและมีพฤติกรรมที่น่าเชื่อ

²⁰ www.cfsbny.org/programs/RJ/default.aspx and Jean Ferguson. Ibid. อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม. หน้า 74.

²¹ Julie Stubbs. (2004). “Restorative Justice, Domestic Violence and Family Violence.” *Australian domestic & Family Violence Clearinghouse*, 9. p. 10. อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม. หน้า 75.

²² www.americanhumane.org/protecting-children/progress/restorative-justice/ อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม. หน้า 75.

ว่าจะกระทำรุนแรงหรือคุกคามผู้เสียหายอีก และมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จำต้องคุ้มครองผู้เสียหายจากการทำร้ายหรือคุกคาม หรือมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จำต้องคุ้มครองผู้เสียหายจากการทำร้ายหรือคุกคาม หรือมีความจำเป็นต้องสงวนรักษาเด็กให้พ้นจากการทำร้ายหรือคุกคาม หรือมีความจำเป็นต้องสงวนรักษาเด็กให้พ้นจากถูกระทำทารุณหรือเหตุการณ์ความรุนแรง (witnessing violence) ระหว่างบิดามารดาหรือบุคคลในครอบครัวซึ่งรูปแบบคำสั่งคุ้มครองควรมีดังต่อไปนี้²³

- 1) คำสั่งห้ามเข้าใกล้หรืออยู่ในครอบครัว
- 2) คำสั่งห้ามเข้าใกล้หรืออยู่ในสถานที่ทำงานของสมาชิกในครอบครัว
- 3) คำสั่งห้ามเข้าใกล้หรืออยู่ในสถานที่ใดที่กำหนด
- 4) คำสั่งห้ามเข้าใกล้สมาชิกในครอบครัว

3.1.3.2 คำสั่งขับไล่ (ouster order)

คำสั่งให้ครอบครองหรือขับไล่ (ouster order) ออกจากที่พักอาศัยในกรณีศาลมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวซึ่งมีสิทธิครอบครองหรือเป็นเจ้าของให้ออกจากบ้านหรือที่พักอาศัยถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายครอบครัว (Family law Act 1975) และควรใช้เป็นมาตรการชั่วคราวโดยถือเป็นส่วนหนึ่งของคำสั่งคุ้มครอง คำสั่งให้ขับไล่ (ouster order) และจะไม่มีผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของผู้ก่อเหตุความรุนแรงแต่อย่างใด กล่าวคือคำสั่งให้ครอบครองหรือให้ขับไล่ออกจากบ้านหรือที่พักอาศัยต้องไม่มีวัตถุประสงค์อื่นใดนอกจากความยุติธรรมและเป็นมาตรการชั่วคราว

ความจำเป็นในการปกป้องคุ้มครองผู้ถูกระทำรุนแรง คำสั่งขับไล่ (ouster order) ย่อมมีผลกระทบต่อผู้ก่อเหตุความรุนแรงอย่างมาก โดยเฉพาะคำสั่งให้ขับไล่ออกจากบ้านอันเป็นสินสมรสหรือที่เป็นของตัวเอง ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงเข้าใกล้ผู้เสียหายหรือเข้าไปยังสถานที่กำหนดย่อมเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ ด้วยเหตุนี้ ศาลครอบครัวจะออกคำสั่งให้ขับไล่เฉพาะมีเหตุจำเป็นและต้องเป็นกรณีจำต้องปกป้องผู้เสียหายจริงๆ หรือกรณีผู้ก่อเหตุความรุนแรงผิดเงื่อนไขหรือฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองบ่อยครั้งเท่านั้น คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายเห็นว่า คำสั่งให้ขับไล่ (ouster order) โดยเฉพาะคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงออกจากบ้านพักอาศัยอันเป็นสิทธิในทรัพย์สิน (property rights) และอิสรภาพที่จะเดินทางไปไหน (freedom of movement) แต่ก็มี ความสำคัญน้อยกว่าสิทธิมนุษยชน (human rights) ซึ่งเป็นสิทธิของผู้เสียหายที่จะอยู่อย่างปราศจากความรุนแรง (free from violence) หรือถูกรบกวน (molestation) หรือถูกคุกคาม คำสั่งดังกล่าวย่อมมีผลกระทบต่อจิตใจของผู้ถูกคำสั่งบังคับอย่างร้ายแรงและมีผลกระทบกระเทือนนอกเหนือจากผู้ถูกคำสั่งบังคับ เช่น เด็ก หรือสมาชิกอื่นในครอบครัว อย่างไรก็ตามในมลรัฐนิว

²³ นฤมล โพธิ์แจ่ม. เล่มเดิม. หน้า 302.

เซาส์เวลส์ออสเตรเลียใต้และออสเตรเลียตะวันตกและตามกฎหมายครอบครัวของสหพันธรัฐ (Family Law Act 1975) กระบวนการออกคำสั่งหรือคำสั่งกับคุ้มครองสวัสดิภาพยังไม่การออกคำสั่งให้ขับไล่ (ouster order) เป็นพิเศษ ดังนั้น ควรกำหนดกระบวนการออกคำสั่งให้ขับไล่ (ouster order) ดังนี้

- 1) ต้องมีการแจ้งคำสั่งให้ขับไล่แก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงหรือผู้ถูกบังคับทราบ
- 2) ผู้พิจารณาคดีศาลแขวงจำต้องคำนึงถึงความจำเป็นเกี่ยวกับที่พักอาศัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายตลอดจนผลกระทบที่อาจเกิดกับบุตรด้วยเป็นสำคัญ
- 3) ผลของคำสั่งขับไล่ ถ้าในกรณีออกคำสั่งขับไล่หลังผู้ก่อเหตุความรุนแรง (Respondent) คำสั่งให้ขับไล่จะมีผลต่อเมื่อมีการรับทราบคำสั่งโดยชอบแล้ว การส่งคำสั่งจะเป็นบุคคลใดก็ได้รวมทั้งผู้เสียหายจะเป็นผู้ส่งคำสั่งให้ขับไล่แก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงทราบด้วยตนเองก็ได้²⁴

3.1.3.3 การฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครอง

เมื่อศาลครอบครัวออกคำสั่งคุ้มครองคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามกฎหมายครอบครัวมาตรา 114) 1 ผู้ได้รับคำสั่งจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาล หากมีพฤติการณ์ปรากฏว่าฝ่าฝืน (หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลมาตรา 114) 1 (a), (b) และ (c) ให้ศาลมีอำนาจลงโทษปรับไม่เกิน 1,000 เหรียญออสเตรเลีย หรือให้หาประกันหรือเอาหลักประกันมาวางศาล หรือลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล ตามมาตรา 114) 5 ซึ่งอาจเป็นโทษปรับหรือจำคุก หรือทั้งจำทั้งปรับก็ได้ นอกจากนี้ศาลอาจกำหนดอำนาจจับกุมตามคำสั่งคุ้มครองบุคคลหากจำเลยได้กระทำหรือขู่จะกระทำร้ายร่างกายหรือเมื่อมีพฤติการณ์น่าเชื่อว่าจำเลยจะกระทำเช่นนั้น อย่างไรก็ตาม ศาลจะออกคำสั่งให้จับกุมผู้กระทำการฝ่าฝืนคำสั่งได้เฉพาะเมื่อผู้ร้องได้ร้องขอโดยเจาะจงให้กระทำเช่นนั้น เมื่อเจ้าพนักงานตำรวจ มีเหตุอันควรสงสัยว่าคำสั่งที่ให้อำนาจจับกุมได้ถูกฝ่าฝืนก็สามารถจับกุมได้ทันทีโดยไม่ต้องมีหมายจับและต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาศาลภายใน 24 ชั่วโมง ถ้าการจับกุมได้กระทำในวันเสาร์หรืออาทิตย์หรือวันหยุดพักผ่อนประจำปีให้ขยายเวลาออกไปเป็น 48 ชั่วโมง อย่างไรก็ตามศาลจะลงโทษผู้กระทำความผิดได้ต่อเมื่อผู้ร้องขอให้ศาลดำเนินการกับผู้กระทำการฝ่าฝืนคำสั่ง มิฉะนั้นศาลจะต้องปล่อยตัวผู้กระทำความผิดทันที²⁵

²⁴ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และ อานาจ เนตยสุภา. เล่มเดิม. หน้า 177-178.

²⁵ สุวรรณ จารุทัศน์ย์. (2544). มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองและป้องกันหญิงที่ถูกสามีทำร้าย: ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ. หน้า 49-50.

จากที่กล่าวมาข้างต้น คือมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัว ในส่วนของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ขึ้น ประเทศออสเตรเลียได้นำมาใช้ในลักษณะดังต่อไปนี้

ประเทศออสเตรเลียได้พัฒนากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์โดยเริ่มจากโครงการในรูปแบบของการประชุมเมื่อปี 1991 ที่เมือง Wagga Wagga รัฐ New South Wales (NSW) เรียกว่า “โครงการประชุม Wagga Wagga”²⁶ เป็นโครงการที่ดำเนินการกับเยาวชนที่กระทำความผิดโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งเดิมเป็นโครงการประชุมที่ไม่มีตัวบทกฎหมายรองรับ ต่อมาเมื่อปี 1996 ได้มีการประเมินผลโครงการโดย The NSW Attorney-General ที่เป็นจุดเริ่มต้นจนมีการตรากฎหมาย The Young Offenders Act 1997 (NSW) ขึ้นเพื่อรองรับโครงการประชุม Wagga Wagga และมาตรา 37)3(ได้บัญญัติให้หน่วยงานเฉพาะด้านเยาวชน ซึ่งได้แก่ The Youth Justice Conferencing Directorate ใน The Department of Juvenile Justice²⁷ เป็นหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบโครงการเยาวชนผู้กระทำความผิด และ The Circle Sentencing Pilot Program for Indigenous Offenders ของ NSW ได้เป็นแบบอย่างของระบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ให้กับรัฐต่างๆ ในประเทศออสเตรเลีย

สำหรับการใช้โครงการประชุมกับคดีความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นการถ่ายโอนอำนาจจากรัฐสู่อำนาจการตัดสินใจของประชาชนเพื่อร่วมกันแก้ปัญหาเน้นการพัฒนาชุมชนและลดช่องว่างทางสังคมของกลุ่มคนที่แตกต่างกัน ซึ่งโครงการประชุมจะเป็นกระบวนการที่ไม่เป็นทางการไม่ใช่ภาษากฎหมาย ถ้าสามารถควบคุมและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ทุกฝ่ายได้ก็จะสามารถเยียวยาแก้ปัญหาได้สำเร็จ²⁸ แต่ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษในการดำเนินการและการกำหนดโทษซึ่งมีหลายรูปแบบและยากในการปฏิบัติให้เต็มรูปแบบ²⁹

²⁶ Kathleen Daly and Hennessey Hayes. (2001). **Restorative Justice and Conferencing in Australia**. p. 5. อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). **รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม**. หน้า 66

²⁷ David Miers. Op.cit. pp. 61 – 63. อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). **รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม**. หน้า 66.

²⁸ Julie Stubbs, op.cit, pp. 6-7. อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). **รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม**. หน้า 70.

²⁹ Ibid, pp. 16-17. อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). **รายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม**. หน้า 70.

3.1.4 ประเทศฝรั่งเศส

ประเทศฝรั่งเศสมีการกำหนดในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ใช้ในปัญหา ความรุนแรงในครอบครัวไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส ดังต่อไปนี้³⁰

3.1.4.1 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 40-1 บัญญัติให้อำนาจ คู่พิพาทกับพนักงานอัยการฝรั่งเศสในการตั้งคดีอาญาที่ปรากฏหลักฐานว่ามีการกระทำความผิด เกิดขึ้นและปรากฏตัวผู้กระทำความผิดและไม่ปรากฏเหตุยกเว้นความผิดและเหตุยกเว้นโทษ โดย พนักงานอัยการสามารถที่จะสั่งให้ใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีได้

โดยมาตรการเกี่ยวกับการเบี่ยงเบนคดีในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวนั้น มี สองมาตรการ

- 1) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
- 2) คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวเพื่อประโยชน์กับผู้ถูกกระทำความรุนแรงใน

ครอบครัว

ก. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการสมานฉันท์บางส่วนที่มีเป้าหมาย ในการยุติคดีเล็กน้อยไม่ต้องถึงชั้นศาล โดยเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดได้ ประนีประนอมยอมความกัน

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการสายกลางระหว่างการฟ้อง คดีอาญากับการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา อัยการฝรั่งเศสมักใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสำหรับคดี ความรุนแรงในครอบครัว³¹

ข้อสำคัญคือ อัยการจะสั่งให้มีการไกล่เกลี่ยต่อเมื่อผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ ไว้แล้ว ข้อเท็จจริงในคดีไม่ซับซ้อนและปรากฏชัดเจนว่าผู้กระทำได้กระทำความผิดและผู้กระทำ ความผิดได้ยอมรับข้อเท็จจริงดังกล่าว

ทั้งผู้กระทำความผิดและผู้เสียหายมีสิทธิที่จะพบและปรึกษานายความ เมื่อมีการใช้มาตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

³⁰ สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่อง กระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม. หน้า 85-87.

³¹ www.service-public.fr อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม. หน้า 85.

เงื่อนไขในการใช้อำนาจสั่งการไต่ถามข้อพิพาทคือ พนักงานอัยการมีอำนาจสั่งการไต่ถามข้อพิพาทในคดีความรุนแรงในครอบครัว โดยมีเงื่อนไขสองประการ

ประการที่หนึ่ง พนักงานอัยการเห็นว่าคำสั่งให้มีการไต่ถามข้อพิพาทจะทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชยค่าสินไหมทดแทน

ประการที่สอง พนักงานอัยการเห็นว่าคำสั่งให้มีการไต่ถามข้อพิพาทจะยุติปัญหาที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดได้ หรือทำให้ผู้กระทำความผิดได้กลับตัวเป็นคนดีและกลับคืนสู่สังคมได้อย่างเป็นปกติสุข

โดยเมื่อพนักงานอัยการตัดสินใจใช้กระบวนการไต่ถามข้อพิพาทแล้ว พนักงานอัยการจะตั้งผู้ไต่ถาม ซึ่งเป็นบุคคลที่เป็นตัวกลางและช่วยหาทางออกในเชิงสมานฉันท์ให้เป็นที่พอใจทั้งสองฝ่าย

กระบวนการไต่ถามข้อพิพาทจะกระทำที่ศาล สมาคม หรือหน่วยงานราชการก็ได้ โดยผู้ไต่ถามจะดำเนินการไต่ถามต่อหน้าทั้งสองฝ่าย

เมื่อผู้ไต่ถามได้รับมอบหมายจากอัยการแล้ว ผู้ไต่ถามจะเรียกคู่กรณีคือ ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมาพูดคุยเป็นการส่วนตัว โดยอธิบายหลักกฎหมายและกระบวนการไต่ถามให้ฟัง หลังจากนั้นทุกฝ่ายจะร่วมหาทางออกที่เหมาะสมเป็นที่พอใจกับทุกฝ่าย

ทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดมีสิทธิปฏิเสธที่จะไม่เข้ากระบวนการไต่ถามได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมีสิทธิที่จะพบและปรึกษานายความหากคู่กรณีตกลงเชิงสมานฉันท์ ผู้ไต่ถามจะทำรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรและให้ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดลงลายมือชื่อและเสนออัยการต่อไป

หากคู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ ผู้ไต่ถามก็จะทำรายงานเป็นลายลักษณ์อักษรเสนออัยการต่อไป

บทบาทของผู้ไต่ถามนั้นนอกจากจะเป็นคนกลางที่หาทางออกเชิงสมานฉันท์ให้กับคู่กรณีแล้ว ยังมีบทบาทในการติดตามการปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ตกลงกันระหว่างผู้ไต่ถามอีกด้วย กล่าวคือ

ผลทางกฎหมายในการไต่ถามข้อพิพาท เมื่อพนักงานอัยการได้รับรายงานจากผู้ไต่ถามว่า คู่กรณีได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของข้อตกลงสมานฉันท์ครบถ้วนแล้วอัยการจะทำคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา

ในทางตรงข้ามหากผู้ไต่ถามรายงานพนักงานอัยการว่า คู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ คู่กรณีไม่มาไต่ถาม หรือคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงสมานฉันท์ พนักงานอัยการจะมีคำสั่งฟ้องคดีอาญาหรือสั่งให้ใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีแบบอื่นๆ ต่อไป

ข. การสั่งมาตรการคุ้มครองชั่วคราว

ในคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้น ก่อนที่จะดำเนินการไต่ถามข้อพิพาท ในหลายกรณีที่ผู้เสียหายมีความเสี่ยงที่จะถูกกระทำความผิดซ้ำ ดังนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 41-1)6กำหนดให้อัยการสั่ง มาตรการคุ้มครองผู้เสียหายได้ โดยพนักงานอัยการจะสั่งได้ต่อเมื่อ หากสั่งแล้ว ผู้เสียหายมีโอกาสได้รับค่าสินไหมทดแทน ทำให้ยุติความเสียหายที่เกิดจากการกระทำความผิดและแก้ไขให้ผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคม

มาตรการคุ้มครองชั่วคราวประกอบด้วย

- (1) มาตรการในการแยกกันอยู่
- (2) มาตรการให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวไม่ปรากฏตัวที่พำนักของผู้เสียหาย
- (3) มาตรการให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการตรวจร่างกายและจิตใจ

โดยสรุปในคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้น ในบางประเทศมีการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้อย่างชัดเจน เช่น ในประเทศฝรั่งเศส แต่ในบางประเทศยังไม่มีข้อกำหนดรูปแบบของการนำมาใช้ให้ชัดเจน เช่น ประเทศอังกฤษ เป็นต้น

บทที่ 4

แนวคิด ทฤษฎี กฎหมายที่ใช้บังคับในประเทศไทย และบทวิเคราะห์เปรียบเทียบ

4.1 บทวิเคราะห์ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัวศึกษา เปรียบเทียบตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เสนอโดยคณะรัฐมนตรี ต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2550 เพื่อให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติพิจารณาตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยหลักการเพื่อให้มีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว โดยมีเหตุผลเนื่องจากปัญหาการแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิดมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามายังบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้นการมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา เพราะสามารถกำหนดรูปแบบวิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ประกอบกับเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

โดยเนื้อหาสาระสำคัญของพระราชบัญญัตินี้¹ นิยามความหมายของความรุนแรงในครอบครัวให้หมายความว่าการกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจหรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจหรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งโดยมิชอบ แต่ไม่รวมถึงการ

¹ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก.

กระทำโดยประมาท” และกำหนดให้ความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดตามกฎหมายมีโทษตามประมวลกฎหมายอาญาจำคุกไม่เกินหกเดือนหรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และเป็นความผิดอันยอมความได้ ซึ่งหากเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 ก็บัญญัติให้เป็นความผิดยอมความได้เช่นกัน

เมื่อมีการกระทำความรุนแรงเกิดขึ้นผู้ถูกระทำรุนแรงหรือบุคคลอื่นใดที่พบเห็นมีหน้าที่ต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่ทราบและกำหนดให้เจ้าหน้าที่เข้าไปในเคหสถานเพื่อสอบถามผู้กระทำ ความรุนแรงรวมทั้งมีอำนาจจัดการให้ผู้ถูกระทำรุนแรงได้รับการตรวจรักษา และได้รับคำปรึกษา แนะนำจากนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ ก่อนที่จะจัดให้ผู้ถูกระทำรุนแรงร้องทุกข์ตามระเบียบ หรือ เจ้าพนักงานร้องทุกข์แทนได้หากผู้เสียหายไม่อยู่ในภาวะที่สามารถร้องทุกข์ได้

ส่วนในด้านเกี่ยวกับการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองนั้น เมื่อเจ้าพนักงานทำการสอบสวนและ อศาลภายในกำหนดสี่สิบแปดชั่วโมงโดยให้นำวิธีพิจารณาความอาญายื่นฟ้องต่อศาลแขวงมาใช้ บังคับโดยอนุโลม หลักเกณฑ์และวิธีการในการมอบหมายให้เจ้าพนักงานทำการสอบสวนและการ สอบปากคำ และรวมทั้งในระหว่างดำเนินการสอบสวนหรือสอบปากคำ การกำหนดมาตรการหรือ วิธีการใดๆ หรือการกำหนดวิธีการชั่วคราวและออกคำสั่งใดๆ เพื่อช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ หรือ ในกรณีเกี่ยวกับห้ามผู้ถูกระทำรุนแรงเข้าไปในที่พำนักของครอบครัวนั้น ซึ่งในมาตรา 10 วรรคท้าย แห่งพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดว่าเมื่อผู้ใดฝ่าฝืนคำสั่งหรือมาตรการหรือวิธีการใดๆ เพื่อบรรเทาทุกข์เป็นความผิดตามกฎหมายมีโทษจำคุกไม่เกินสามเดือนหรือปรับไม่เกินสามพันบาทหรือทั้งจำ ทั้งปรับ

ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่า ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความผิด ศาลมีอำนาจ กำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุมความประพฤติผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิด ชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้ ตามวิธีการและระยะเวลาที่ศาลกำหนดแทนการ ลงโทษผู้กระทำความผิดก็ได้

ครอบครัวนั้นให้ศาลพยายามในด้านการพิจารณาคดีของศาลเกี่ยวกับความรุนแรงในค เปรียบเทียบให้คู่ความยอมความกันในข้อพิพาทเช่นเดียวกับที่บัญญัติไว้ในวิธีพิจารณาคดีใน พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวเช่น เดียวกัน

ซึ่งเมื่อพิจารณาจากหลักการ เหตุผล และสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัตินี้จะพบว่าพระราชบัญญัตินี้ เน้นในเรื่องของการแก้ไข ฟื้นฟู เยียวยาผู้กระทำความผิดและมุ่งปกป้อง คุ้มครองผู้ถูกระทำ ความผิด รวมทั้งมุ่งหมายที่จะรักษาสัมพันธภาพอันดี ภายในครอบครัวไว้ ซึ่ง

หลักการดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับ หลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เนื่องจากในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น มีหลักการว่า ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เกิดจากการเปลี่ยนแนวคิดและวิธีคิดที่มีต่ออาชญากรรมและการตกเป็นเหยื่อผู้เสียหาย/จากเดิมที่มองว่าอาชญากรรมเป็นการกระทำที่ต่อต้านเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ/รัฐต้องเข้ามาดำเนินการ เหยื่อผู้เสียหายไม่/มีส่วนในกระบวนการ แต่ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มองว่าอาชญากรรมเป็นการกระทำที่ต่อต้าน/เป็นปฏิปักษ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคล ระหว่างผู้กระทำผิดและเหยื่อผู้เสียหาย/ดังนั้นความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงมุ่งแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยให้ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบในการกระทำของเขา และให้ความช่วยเหลือผู้เสียหาย/บรรเทาผลร้ายแก่เหยื่อ/โดยมีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่ให้คู่กรณีรู้สึกปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ยุติ แต่ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ก็ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดด้วยหลักการยอมรับ ให้มีการยอมรับและการบูรณาการเขาเหล่านั้นเข้าสู่ชุมชนด้วยการปรับพฤติกรรมเขาให้เป็นผู้ที่เคารพกฎหมาย ความยุติธรรมในกระบวนการทัศนความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้มาโดยการพูดคุยกันและทำข้อตกลงร่วมกัน

การศึกษาถึงหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จึงมีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว ผลของการศึกษาจะเป็นแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้นผู้เขียน จึงประสงค์จะศึกษารายละเอียดสาระสำคัญในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ว่ามีความสอดคล้องกับหลักเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มากน้อยเพียงไร และควรแก้ไข ปรับปรุงให้สอดคล้องโดยวิธีใดบ้าง

4.1.1 วิเคราะห์สาระสำคัญในพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เปรียบเทียบกับหลักเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

1) บทนิยาม ความรุนแรงในครอบครัว ตามมาตรา 3 กำหนดว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบแต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

“บุคคลในครอบครัว” หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินกันสามีภริยา โดยมีได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

ผู้เขียนเห็นว่าจากบทนิยามดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาในการตีความได้ว่า คำว่า บุคคลในครอบครัวนั้น ที่กำหนดให้รวมทั้งบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน หมายถึงบุคคลใดบ้าง พิจารณาหลักกฎหมายของต่างประเทศที่มีการกำหนดในเรื่องนี้ไว้ ดังนี้

ตามพระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัวของประเทศไทย ได้กำหนดให้ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองเกี่ยวกับการครอบครองที่อยู่อาศัยต้องเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น คู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรส ผู้ที่อยู่กันด้วยกันฉันท์สามีภริยา ผู้ที่อยู่อาศัยหรือเคยอยู่อาศัยในบ้านเดียวกัน เป็นญาติกัน ผู้ที่ตกลงจะแต่งงานกัน บิดามารดาของเด็ก ผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อเด็ก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของครอบครัว

ตามพระราชบัญญัติศาลครอบครัวของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ การกระทำที่เป็นความรุนแรงในครอบครัว การกระทำความผิดเกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรส ระหว่างบิดามารดาบุตรหรือระหว่างสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน หรือครัวเรือนเดียวกัน ซึ่งผู้มีบุตรด้วยกันโดยไม่คำนึงว่าจะเคยสมรสกันหรือเคยอยู่ด้วยกันไม่ว่าเวลาใดๆ

เมื่อพิจารณาจากหลักกฎหมายของต่างประเทศแล้ว ก็ยังไม่ได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนเพียงพอ ว่าบุคคลที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกันนั้น หมายถึงใครบ้าง จะตีความรวมถึงคนใช้หรือไม่ ซึ่งในกรณีนี้ ได้มีการให้ความเห็นโดยสำนักงานศาลยุติธรรม ว่าในกรณีที่จะตีความรวมถึงคนใช้ว่าเป็นบุคคลในครอบครัวนั้น จะต้องมีการกำหนดระยะเวลาไว้ ว่าจะต้องอยู่อาศัยอย่างน้อยเป็นเวลานานเท่าใด แต่อย่างไรก็ตามยังคงเป็นเพียงความเห็นของสำนักงานศาลยุติธรรมเท่านั้น คงต้องรอแนวบรรทัดฐานของศาลฎีกาต่อไปว่าจะตีความในกรณีนี้ว่าอย่างไร

พิจารณากรณีถัดมาในเรื่องการตีความ ความหมายในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวว่าหมายถึงการกระทำใดบ้าง โดยพิจารณาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ ดังนี้

ตามพระราชบัญญัติศาลครอบครัวของมลรัฐนิวเจอร์ซีย์ การกระทำที่เป็นความรุนแรงในครอบครัว หรือความผิดในครอบครัวเช่น การประทุษร้ายไม่เหมาะสมทั้งในสาธารณะและส่วนบุคคล การคุกคาม ข่มขู่ ประมาทเลินเล่อ หรือทำร้ายร่างกาย

จากนิยามของกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับนิยามของกฎหมายสหรัฐอเมริกา ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า การนิยามความหมายของความรุนแรงในครอบครัวของประเทศสหรัฐอเมริกาค่อนข้างจะกำหนดไว้ค่อนข้างเฉพาะเจาะจงมากกว่าของประเทศไทยซึ่งกำหนดไว้อย่างกว้างๆ จึงอาจทำให้เกิดปัญหาในการตีความได้ เนื่องจากการนิยามว่า ความรุนแรงในครอบครัว หมายความว่า การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจนั้น การนิยามดังกล่าวทำให้เกิดความสับสนได้ว่า การกระทำที่มุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายและจิตใจนั้น มีความครอบคลุมถึงการกระทำประเภทใดบ้าง มากน้อยเพียงใด รวมถึงการฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาหรือไม่ ซึ่ง

การบัญญัติในลักษณะกว้างๆ เช่นนี้ อาจทำให้มีการตีความบทบัญญัติดังกล่าว ว่ารวมถึง การฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาด้วย และในส่วนของอันตรายแก่จิตใจนั้น ตีความถึงเพียงใดหมายถึงเพียงด้านอารมณ์ หรือสุขภาพทางจิต ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า ถ้าตีความการกระทำความรุนแรงในครอบครัว รวมถึง การฆ่าผู้อื่นนั้น เป็นการไม่สอดคล้องกับหลักเหตุผลในการออกพระราชบัญญัติ รวมถึงในเรื่องของ หลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วย เนื่องจากเหตุผลในการออกพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว มีจุดประสงค์เพื่อแก้ไข ฟื้นฟู ผู้กระทำความผิดและมุ่งปกป้องคุ้มครองผู้ถูกกระทำความผิด ดังนั้น วิธีการตามพระราชบัญญัติจึงมีความยืดหยุ่น มากกว่าวิธีการทางอาญาปกติ ไม่นั่นในเรื่องการ ลงโทษเหมือนมาตรการทางอาญาทั่วไป รวมทั้งยังมีการกำหนดมาตรการพิเศษเพื่อช่วยในการรักษา สัมพันธภาพอันดีของครอบครัวไว้ต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรม เชิงสมานฉันท์ ที่เน้นในเรื่องการเยียวยาชดเชยความเสียหายและการสร้างดุลยภาพระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้ถูกกระทำความผิด มากกว่าเน้นที่การลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งการกระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่นเมื่อผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตายแล้วนั้น ผู้เขียนมองว่า ไม่อาจที่จะทำการ ฟื้นฟูความสัมพันธ์ภายในครอบครัวได้อีกต่อไป เนื่องจากเป็นการกระทำที่มีความรุนแรงมากเกินไปเกินกว่าที่จะรักษาสัมพันธภาพภายในครอบครัวไว้ได้ และหากใช้มาตรการตามพระราชบัญญัติในการลงโทษก็จะเบาบางเกินไป เนื่องจากตามมาตรการตามพระราชบัญญัตินั้นในเรื่องการเยียวยา การกลับคืนซึ่งความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว ไม่เน้นการลงโทษ หากตีความ ความหมายของ ความรุนแรงในครอบครัวรวมถึง การกระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่น ก็จะเป็นการผิดเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติ และเมื่อพิจารณาในเรื่องของหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ได้อธิบายไว้ว่า “คดีความที่อยู่ในขอบเขตซึ่งสามารถใช้กระบวนการยุติธรรมเชิง สมานฉันท์ได้ คือคดีความในระดับที่สามีแสดงอาการก้าวร้าวทางร่างกาย และแสดงอาการก้าวร้าว ขึ้นรุนแรง ซึ่งอยู่ในวิสัยที่เยียวยาสมานฉันท์กันได้ ส่วนการพยายามฆ่า หรือฆาตกรรมที่เกิดขึ้นนั้น จัดว่าเป็นความผิดต่อชีวิตร่างกายที่ร้ายแรงที่สุด ซึ่งสมควรใช้วิธีการของกระบวนการยุติธรรม ก่อน...” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การนำหลักในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ไปบังคับใช้นั้น จะไม่รวมถึง การกระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่น นอกจากนี้ยังมีความเห็นของสำนักงานศาล ยุติธรรมว่า ความรุนแรงในครอบครัวน่าจะ ไม่หมายความถึงการกระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่น เช่นเดียวกัน

ดังนั้นผู้เขียน จึงเห็นว่าในการตีความความหมายของความรุนแรงในครอบครัว ไม่ควรจะตีความรวมถึงการกระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่น เพราะไม่สอดคล้องกับหลักเจตนารมณ์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและหลักในเรื่องของ กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ส่วนในเรื่องของการตีความทางด้านอันตรายแก่จิตใจนั้น ตาม

นิยามในมาตรา 3 ตามพรบ.ดังกล่าวที่กำหนดในเรื่องอันตรายแก่จิตใจนั้น ยังไม่มีความชัดเจนว่าอันตรายแก่จิตใจนั้นตีความครอบคลุมเพียงใด ในทางอาญาในเรื่องของการประทุษร้าย ตีความในลักษณะสุขภาพทางจิต มากกว่าจะหมายถึงทางด้านอารมณ์เป็นหลัก เช่น ตามนัยยะคำพิพากษาฎีกาที่ 3782/2542 ปัจจุบันมีความเห็นของสำนักงานศาลยุติธรรมได้ ตีความอันตรายแก่สุขภาพจิตไว้ เช่นในกรณีที่มีมึนงงเล็กน้อยไม่ถึงว่าเกิดอันตรายแก่จิตใจเว้นแต่จะมีพฤติกรรม เยาะเย้ย ถากถาง เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามคงต้องรอบรรทัดฐานของศาลฎีกาต่อไปว่าจะตีความในกรณีดังกล่าวว่าอย่างไร

2) ในเรื่องของความผิด ตามหลักในมาตรา 4 ผู้ใดกระทำการอันเป็นความรุนแรงในครอบครัว ผู้นั้นกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยเป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น หากการกระทำความผิดเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ด้วย ให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้

ในทัศนะของผู้เขียน เห็นว่าการที่กฎหมายกำหนดให้ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้นั้น ถือเป็นแนวคิดที่ดีและสอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เน้นการแก้ไข ฟื้นฟู ความสัมพันธ์ในครอบครัวมากกว่าการลงโทษ อันเป็นการสอดคล้องกับเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติและกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ แต่ในเรื่องของการกำหนดความผิดที่ว่า ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นนั้น ผู้เขียนเห็นว่า การกำหนดความผิดในลักษณะทั้งสองทางดังกล่าว ทั้งกำหนดให้เป็นความผิดตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และตามประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายอื่นนี้ ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์และหลักในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ดังนี้²

ประการแรก เป็นการซ้ำซ้อนในการลงโทษ และไม่สอดคล้องกับหลักทั่วไป ที่กล่าวว่า “บุคคลไม่สมควรได้รับการลงโทษซ้ำในการกระทำความผิดเพียงครั้งเดียว”

ประการที่สอง ทำให้เกิดความสับสนว่าแท้จริงแล้วพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงการบังคับใช้กฎหมายอาญาซึ่งเป็นกฎหมายที่แข็งแกร่งเกินไปในการปรับ

² มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์. (2547, ตุลาคม). ร่างพระราชบัญญัติการขจัดความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย สิงคโปร์ และมาเลเซีย (เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิก รัฐสภา เล่มที่ 20). หน้า 60-61.

ใช้กับความรุนแรงในครอบครัว จึงเสนอให้มีการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้³ แต่การที่กำหนดให้เป็นความคิดในทางอาญาด้วยก็ไม่เป็นการสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังกล่าว การกำหนดให้เป็นความคิดในลักษณะนี้เท่ากับว่า กำหนดให้เป็นการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นและเป็นความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวอีกด้วย เท่ากับว่า ในการกระทำความรุนแรงในครอบครัว เราต้องรับผิดทั้งสองทาง ทำให้เกิดความขัดแย้งกันอยู่ในตัว เนื่องจากมาตรการทางอาญาปกติมุ่งเน้นในการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ มองลักษณะความผิดเป็นอาชญากรรม แต่ตามพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมุ่งเน้น ในการแก้ไข ฟื้นฟู ผู้กระทำความผิดมากกว่า การลงโทษ มาตรการจึงมีลักษณะของความยืดหยุ่นมากกว่า การกำหนดให้เป็นการผิดทั้งสองทางทำให้เกิดความลังเล สับสนว่าในกรณีที่มีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น เราจะต้องมุ่งเน้นการลงโทษในทางใดเป็นสำคัญและอาจทำให้มีผู้เข้าใจไปได้ว่าพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมีความประสงค์ที่จะให้มีการลงโทษในกรณีที่ใช้ความรุนแรงในครอบครัวหนักกว่ากรณีทั่วไปคือลงโทษทั้งทางอาญาปกติและทางความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว

ประการที่สาม การไม่ตัดสิทธิในการดำเนินการตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นน่าจะเป็นการขัดแย้งกับแนวคิดในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพราะในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัวนั้น จะมุ่งให้การดำเนินคดีในการกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความยืดหยุ่นมากกว่ากรณีปกติทั่วไป เพราะเป็นเรื่องอันเกี่ยวแก่ความสัมพันธ์และการดำรงอยู่ของสถาบันครอบครัว การที่กฎหมายกำหนดเป็นความคิดทั้งทางอาญาปกติและความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวนั้น ทำให้เสมือนเป็นการลงโทษทั้งทางอาญาและความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ทำให้การลงโทษเพิ่มขึ้นจากการลงโทษปกติคือ นอกจากจะใช้มาตรการเคร่งครัดทางอาญาแล้วยังใช้มาตรการตามพระราชบัญญัตินี้เพิ่มขึ้นไปอีก การลงโทษในลักษณะนี้ จึงไม่สอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ ที่ต้องการให้ใช้เพียงมาตรการที่ยืดหยุ่นเท่านั้นในการลงโทษผู้กระทำความผิด ตามเหตุผลในการรักษาไว้ซึ่งสถาบันครอบครัวเป็นสำคัญ

พิจารณาหลักกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส ดังต่อไปนี้

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นกระบวนการสายกลางระหว่างการฟ้องคดีอาญากับการสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา อัยการฝรั่งเศสมักใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสำหรับคดีความรุนแรงในครอบครัว⁴

³ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก.

⁴ www.service-public.fr อ้างถึงใน สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

(2552). ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์ เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม. หน้า 85.

ผลทางกฎหมายในการไต่ถามข้อพิพาท คือ เมื่อพนักงานอัยการได้รับรายงานจากผู้ไต่ถามกล่าวว่า คู่กรณีได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของข้อตกลงสมานฉันท์ครบถ้วนแล้วอัยการจะทำคำสั่งไม่ฟ้องคดีอาญา

ในทางตรงข้ามหากผู้ไต่ถามรายงานพนักงานอัยการว่า คู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ คู่กรณีไม่มาไต่ถาม หรือคู่กรณีไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงสมานฉันท์ พนักงานอัยการจะมีคำสั่งฟ้องคดีอาญาหรือสั่งให้ใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีแบบอื่นๆ ต่อไป

จะเห็นได้ว่า หลักกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสนำหลักการในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้อย่างชัดเจน คือ ให้นำหลักเรื่องการไต่ถามซึ่งเป็นหนึ่งในรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ก่อน หากว่าไม่สามารถทำได้ เช่น คู่กรณีไม่ต้องการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อีกต่อไป ก็สามารถกลับไปใช้มาตรการทางอาญาปกติได้ ซึ่งการกำหนดในลักษณะนี้ทำให้การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ นั้น เป็นลักษณะคู่ขนานกับกระบวนการยุติธรรมปกติ คือ สามารถที่จะเลือกใช้ทางใดทางหนึ่งได้เสมอ ย้อนกลับไปมาได้ตลอด เพียงแต่จะใช้ทั้งสองทาง พร้อมกันไม่ได้เท่านั้น นอกจากนี้ยังเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ในชั้นอัยการนั้น ถ้าพนักงานอัยการเห็นควรที่จะใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดี เช่นการไต่ถาม หากไต่ถามได้สำเร็จ ก็จะไม่มีการสั่งฟ้องคดีอาญาเลย ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการที่ช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ในครอบครัวได้เป็นอย่างดี เพราะหากมีการสั่งฟ้องคดีอาญาแล้ว การกลับมาฟื้นคืนดีในครอบครัวอาจเป็นไปได้โดยยาก แม้จะมีการไต่ถามภายหลังในชั้นศาลก็ตาม เนื่องจากมีความรู้สึกในแง่ของการเป็นปฏิปักษ์มากขึ้นหากมีการสั่งฟ้องคดีอาญา

ผู้เขียนจึงเห็นว่า ประเทศไทยควรจะนำหลักกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสในเรื่องดังกล่าวมาใช้ เพราะได้กำหนดทางออกในการแก้ปัญหาของมาตรา 4 พรบ. ความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ไว้อย่างชัดเจน ว่าการกำหนดให้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้นมีลักษณะคู่ขนานกับมาตรการทางอาญาปกติตั้งแต่ในชั้นของพนักงานอัยการ สอดคล้องกับหลักสากลในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยไม่ทำให้เกิดความผิดขึ้นทั้งสองทางตั้งแต่ต้น อันจะทำให้เกิดความลังเล และผิดวัตถุประสงค์ในการลงโทษได้

3) ในเรื่องของการเปิดโอกาสให้ผู้ที่อยู่ร่วมกันในสังคมมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการชี้เบาะแสการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว เพื่อป้องปราม และให้ความคุ้มครองแก่ผู้ถูกระทำตามที่กำหนดในมาตรา 5 ที่บัญญัติว่า ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้ การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เมื่อได้กระทำโดยสุจริต ย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง

ซึ่งเมื่อได้อ่านพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ในมาตรานี้แล้ว จะพบว่าพระราชบัญญัตินี้ให้สิทธิเต็มที่สำหรับผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวและบุคคลอื่นที่พบเห็นการกระทำรุนแรงในครอบครัว สามารถที่จะเข้าร้องเรียนเกี่ยวกับการกระทำรุนแรงในครอบครัวต่อเจ้าพนักงานได้ โดยไม่จำกัดวิธีการสื่อสาร ซึ่งเจ้าพนักงานจะต้องดำเนินการสอบสวน

ทั้งนี้ หลักการดังกล่าวเป็นการช่วยให้เกิดกลไกการตรวจสอบการกระทำ ความรุนแรงในครอบครัวและเพิ่มการมีส่วนร่วมของประชาคมในสังคมโดยหลักการนี้มีความสอดคล้องกับหลักในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่ว่าความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จึงมี กระบวนการที่แตกต่างจากกระบวนการที่ตน ในกระบวนการยุติธรรมแบบเดิม คือ ยกระดับความ สำคัญของเหยื่อ/ผู้เสียหายในกระบวนการยุติธรรมให้มากขึ้น ทั้งการเข้ามามีส่วนร่วม และการ ให้บริการ/ให้ความช่วยเหลือแก่เหยื่อ/ผู้เสียหาย และกระตุ้นและสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามาเกี่ยวข้อง ในการแสดงความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด และให้การช่วยเหลือสนับสนุนในการตอบสนอง ความต้องการของเหยื่อ/ผู้เสียหาย และผู้กระทำผิด การที่ให้ผู้ถูกระทำ ความรุนแรงในครอบครัว และผู้ที่พบเห็นหรือทราบ มีหน้าที่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงเป็นการให้เหยื่อและชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในการเยียวยาปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมากขึ้น

หากแต่ยังมีข้อสังเกตในบางประเด็นที่ว่า ขอบเขตในการใช้อำนาจดังกล่าวจะ กระทำแค่ไหน เพียงใด และมีกระบวนการคัดกรองและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ข่าวสาร อย่างไร มิเช่นนั้นอาจกลับกลายเป็นว่า เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในการดำเนินการตามกฎหมายนี้อาจเป็น ผู้ที่เดือดร้อนจากข้อมูล ข่าวสาร ที่ไม่เที่ยงตรง หรือไม่มีความถูกต้อง ทั้งที่เกิดจากความตั้งใจและ ไม่ตั้งใจของบุคคลภายนอก

พิจารณาหลักกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ดังต่อไปนี้

กระบวนการดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว ตามพระราชบัญญัติศาลครอบครัวของมลรัฐนิวยอร์ก หรือพระราชบัญญัติศาลครอบครัวมีสาระ สำคัญดังนี้⁷

⁵ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. (2552). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2552, จาก www.probation.go.th

⁶ มาตราลักษ์ณ์ ออรุ่งโรจน์. (2550). ผลสะท้อนกฎหมายใหม่ต่อความมั่นคงในสถาบันครอบครัว. หน้า 30.

⁷ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, อุทัยวรรณ แจ่มสุธี และ อำนาจ เนตยสุภา. เล่มเดิม. หน้า 147.

(1).....

(7) การร้องทุกข์ หรือฟ้องว่ามีการกระทำความผิดในครอบครัวอันเป็นที่ต่อศาลอาญาหรือศาลครอบครัว ถือเป็นความผิดทางอาญา

ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า แม้หลักในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ จะเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาตรวจสอบ แก้ไข เยียวยาผู้กระทำความผิดก็ตาม แต่การเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน บุคคลภายนอกนั้น จะต้องมีการควบคุมอย่างเป็นระบบ โดยอาจต้องกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ในเรื่องการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นผู้คอยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ เพื่อไม่ให้เกิดการหลอกลวงให้ร้ายของบุคคลที่มาแจ้ง อันจะทำให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลในครอบครัวและสังคมส่วนรวม หรืออาจกำหนดให้เป็นความผิดทางอาญา เช่นเดียวกับกฎหมายของสหรัฐอเมริกาก็ได้

4) จากมาตรา 6 ที่บัญญัติว่า “... เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้พบเห็นการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือได้รับแจ้งแล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ที่เกิดเหตุเพื่อสอบถามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานที่นั้นเกี่ยวกับการกระทำที่ได้รับแจ้ง รวมทั้งให้มีอำนาจจัดให้ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการรักษาจากแพทย์ และขอรับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่ผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวประสงค์จะดำเนินคดี ให้จัดให้ผู้นั้นร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ถ้าผู้นั้นไม่อยู่ในวิสัยหรือมีโอกาสที่จะร้องทุกข์ได้ด้วยตนเองให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ร้องทุกข์แทนได้ ...”

ผู้เขียนมีความเห็นว่า จากแนวความคิดในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัวนั้น มีการกำหนดในเรื่องการประสานงานแรกรับและดำเนินการเบื้องต้นโดยทีมงานสหวิชาชีพ ซึ่งเป็นกระบวนการแรกเริ่มตั้งแต่เกิดกรณีความรุนแรงในครอบครัวโดยผู้ถูกกระทำความรุนแรงแจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ จากนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจประสานงานส่งตัวผู้ถูกกระทำความรุนแรงพบทีมงานสหวิชาชีพซึ่งประกอบด้วย แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพนักงานคุมประพฤติ เพื่อประเมินข้อมูลเบื้องต้นของผู้ถูกกระทำความรุนแรง พร้อมทั้งสอบถามความประสงค์ และความสมัครใจใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว กรณีผู้ถูกกระทำความรุนแรงประสงค์และสมัครใจ ทีมงานสหวิชาชีพจะประสานงานส่งต่อเจ้าพนักงานคุมประพฤติต่อไป⁸ ซึ่งลักษณะของการกำหนดการแก้ไขปัญหาลักษณะองค์กรร่วมแบบสหวิชาชีพเช่นนี้ ได้นำมากำหนด

⁸ รณชัย คงสกนธ์. (2551). ความรุนแรงในครอบครัว. หน้า 188-189.

ไว้ในหลักของมาตรา 6 ตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ในเรื่องของการนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ในขั้นตอนดังกล่าวโดยถามถึงความสมัครใจนั้น ในพระราชบัญญัตินี้ไม่ได้มีการกำหนดไว้

ซึ่งในผลงานวิจัยในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ได้หาข้อสรุปไว้ว่า กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถนำไปใช้ได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมปกติ ดังนี้⁹

ผลการวิจัยเรื่องแนวทางการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในกระบวนการยุติธรรมอาญาไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ใช้ได้ ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมอาญา แม้ว่าศาลจะพิพากษาแล้ว แต่กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ก็สามารถนำไปใช้เยียวยาผู้เสียหายได้ กล่าวคือ

(1) ใช้ได้ในขั้นตอนการแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน เพราะเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการยุติธรรม ทำให้ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ โดยเฉพาะถ้าเป็นคดีเล็กน้อย และเพราะถือได้ว่าเรื่องต่างๆ ยังไม่ฟ้อง สามารถตกลงกันได้

(2) ใช้ได้ในขั้นตอนการฟ้องร้อง ในชั้นพนักงานอัยการ เพราะทำให้ทราบสิทธิและหน้าที่ และเพราะพนักงานอัยการมีบทบาทสำคัญก่อนส่งคดีต่อศาล ใช้ได้ในบางคดีที่เป็นเรื่องเล็กน้อย ใช้ได้ในบางความผิด เพราะสามารถตกลงกันได้ และนำมาปรึกษาหารือกันได้

(3) ใช้ได้ในระหว่างพิจารณาคดี เพราะทำให้ทราบสิทธิและหน้าที่ และเพราะศาลเป็นหน่วยงานที่ประชาชนให้ความเชื่อถือมาก ใช้ได้ในคดีที่ความผิดไม่ร้ายแรง ไม่กระทบต่อสังคมมาก

(4) ใช้ได้ในขั้นตอนหลังคำพิพากษา เพราะเพื่อเยียวยาและฟื้นฟู เพื่อกลับเข้าสู่สังคม เพราะชีวิตมนุษย์ยังต้องดำรงอยู่ต่อไป ใช้ได้ในคดีความผิดที่ไม่ร้ายแรง ไม่กระทบต่อสังคม

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าในช่วงของการรับแจ้งเหตุความรุนแรงและมีการประสานงานในลักษณะของสหวิชาชีพนี้ หากผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวประสงค์จะให้ใช้วิธียุติธรรมเชิงสมานฉันท์แทนการประสงค์จะดำเนินคดีต่อไปก็เป็นที่สิทธิที่ผู้เสียหายดังกล่าวสามารถทำได้เนื่องจาก

(1) คดีความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวนี้ ถือว่าเป็นความผิดต่อส่วนตัว ดังนั้นผู้ถูกกระทำความรุนแรงมีสิทธิที่จะร้องทุกข์หรือไม่ก็ได้

⁹ กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. (2552). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. สืบค้นเมื่อ

(2) กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์สามารถนำมาใช้ได้ในทุกชั้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ดังนั้นผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หากสมัครใจจะใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ย่อมสามารถทำได้

ผู้เขียน จึงเห็นว่า การที่กฎหมายในมาตรา 6 ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ กำหนดในเชิงบังคับที่จะให้มีการดำเนินการกระบวนการร้องทุกข์ต่อไป โดยการกำหนดว่า “... แต่ถ้าผู้นั้นไม่อยู่ในวิสัยหรือมีโอกาสที่จะร้องทุกข์ได้ด้วยตนเองให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ร้องทุกข์แทนได้ ...” นั้น เป็นการไม่สอดคล้องกับหลักในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่ต้องการให้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวออกจากกระบวนการกฎหมายอาญาตามปกติ การที่กฎหมายกำหนดในลักษณะนี้จึงเท่ากับเป็นการดึงให้การกระทำความรุนแรงในครอบครัวกลับเข้าไปสู่มาตรการทางอาญาที่เข้มงวดอีกครั้ง ประกอบกับมาตรา 4 ที่กำหนดให้ความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ไม่ลบล้างการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาและตามกฎหมายอื่น จึงเท่ากับเป็นการตอกย้ำให้เข้าไปสู่มาตรการทางอาญาปกติ อีก

ดังนั้น การกำหนดให้สามารถนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ได้ในขั้นตอนของการแจ้งเหตุและการประสานงานของสหวิชาชีพนั้น จึงมีความเหมาะสมเป็นอย่างมาก โดยเป็นการดึงปัญหาออกจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม ซึ่งในบางครั้งจะเห็นได้ว่า ตัวผู้ถูกกระทำความผิดเองก็ไม่อยากที่จะร้องทุกข์ให้เป็นคดีความเพราะอาจมีความอับอาย เป็นต้น และการดึงคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติ ก็เป็นการลดภาระให้แก่เจ้าหน้าที่ซึ่งปกติแล้วมักไม่ค่อยมีความรู้ ความเข้าใจ ความละเอียดอ่อนในเรื่องปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอย่างเพียงพอ ทำให้การแก้ปัญหาไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะมักมองว่าเป็นเรื่องในครอบครัว บุคคลภายนอกไม่ควรยุ่งเกี่ยว นอกจากนี้ยังทำให้คดีขึ้นสู่ศาลน้อยลงด้วย เป็นการลดปริมาณคดีในศาล

ผู้เขียนจึงเห็นว่า ในมาตรา 6 ของพระราชบัญญัตินี้ จึงควรกำหนดเพิ่มเติมให้ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว สามารถ เลือกที่จะใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้โดยสมัครใจ ซึ่งในเรื่องของรูปแบบกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์นั้น อาจตั้งหน่วยงานเฉพาะเข้ามารับไปดำเนินงาน โดยตรงก็ได้ ทำให้เป็นการลดคดีขึ้นสู่ศาล การดำเนินการในลักษณะดังกล่าวจะเป็นผลดีต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมของไทยเป็นอย่างมาก

5) ในมาตรา 8 ที่กำหนดว่า “เมื่อมีการร้องทุกข์ภายในอายุความตามมาตรา 7 แล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยเร็วและส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว สำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่ได้ตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว แต่หากมีเหตุจำเป็นทำให้ไม่อาจยื่นฟ้องได้ทันภายใน

ในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ขอฝึกซ้อมต่อศาลได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสามคราว โดยให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับ โดยอนุโลม”

ผู้เขียนมีความเห็นดังนี้ ในมาตรา 8 กำหนดให้นำวิธีพิจารณาคดีในศาลแขวงมาใช้โดยอนุโลม โดยต้องยื่นฟ้องผู้กระทำความรุนแรงภายใน 48 ชั่วโมง จึงเป็นการนำรูปแบบกระบวนการทางอาญามีสลักษณะเคร่งครัดเกินไปมาใช้แก้คดีความรุนแรงในครอบครัวอาจทำให้ครอบครัวแตกสลาย เพราะส่วนใหญ่คู่สมรสที่ถูกกระทำรุนแรงไม่ต้องการให้คู่ของตนต้องถูกดำเนินคดี หรือได้รับโทษ แต่ต้องการให้ยุติพฤติกรรมรุนแรงดังกล่าวเท่านั้น การบัญญัติในลักษณะนี้ จึงขัดต่อกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างชัดเจน

สำหรับในเรื่องการส่งสำนวนสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลนั้น พิจารณากฎหมายของประเทศฝรั่งเศสดังต่อไปนี้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศสมาตรา 40-1 บัญญัติให้อำนาจดุลพินิจกับพนักงานอัยการฝรั่งเศสในการสั่งคดีอาญาที่ปรากฏหลักฐานว่ามีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและปรากฏตัวผู้กระทำความผิดและไม่ปรากฏเหตุยกเว้นความผิดและเหตุยกเว้นโทษ โดยพนักงานอัยการสามารถที่จะสั่งให้ใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีได้ โดยมาตรการเกี่ยวกับการเบี่ยงเบนคดีในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวนั้นมีสองมาตรการ

- 1) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
- 2) คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวเพื่อประโยชน์กับผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว

จะเห็นได้ว่า พนักงานอัยการของประเทศฝรั่งเศสมีดุลพินิจที่จะสั่งให้ใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีได้ โดยไม่จำเป็นต้องสั่งฟ้องต่อศาลเหมือนของไทย ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การให้อำนาจพนักงานอัยการในการใช้มาตรการเบี่ยงเบนคดีได้เป็นการสอดคล้องกับหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ที่สามารถนำมาใช้ได้ในทุกขั้นตอนแม้คดีจะยังไม่เข้าสู่ศาลก็ตาม และการกำหนดให้อัยการสามารถใช้ดุลพินิจดังกล่าวในการไกล่เกลี่ยได้ ทำให้ปริมาณคดีที่จะเข้าสู่ศาลน้อยลง การที่กฎหมายไทยกำหนดให้พนักงานอัยการสั่งฟ้องคดีต่อศาลก่อนข้างจำกัดและเคร่งครัดเกินไป ไม่สอดคล้องกับหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

6) ในเรื่องของการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์ การถอนฟ้อง ตามมาตรา 12 วรรคสอง ที่กำหนดว่า “... ในกรณีที่มีการขอมความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องในความผิดตามมาตรา 4 ให้พนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี จัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการขอมความการถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องนั้น และกำหนดให้นำวิธีการตามวรรค

หนึ่งเป็นเงื่อนไขในการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงดังกล่าวโดยอนุโลม โดยอาจรับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายหรือบุคคลในครอบครัวประกอบด้วยก็ได้...”

ผู้เขียนมีความเห็นว่าการรับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายหรือบุคคลในครอบครัวประกอบด้วยนั้น การที่กฎหมายกำหนดเพียงสั้นๆ เช่นนี้ ทำให้ไม่สามารถมองภาพรวมได้ว่า จะรับฟังมากน้อยเพียงใด และใครเป็นผู้รวบรวมข้อมูล และนำมาสังเคราะห์ ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรนำหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ในเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ โดยการประชุมกลุ่มครอบครัวนี้ได้มีการนำมาใช้ในคดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เนื่องจาก การแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนนั้น ตัวเด็กและเยาวชน นั้นยังอ่อนด้อยในแง่ของวุฒิภาวะ การตัดสินใจ ความมั่นคงทางอารมณ์ การแก้ปัญหาดังกล่าว จึงจำเป็นต้องมีบุคคลใกล้ชิด บุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีวุฒิภาวะที่ดีเข้ามาแก้ปัญหาดังกล่าว จึงได้ริเริ่มจัดโครงการประชุมกลุ่มครอบครัวขึ้น โดยกำหนดให้มีบุคคลต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา ซึ่งผู้เขียนมองว่าเราสามารถนำรูปแบบของการประชุมกลุ่มครอบครัวมาปรับใช้กับกระบวนการ การขอความ การถอนคำร้องทุกข์ การถอนฟ้อง ตามมาตรา 12 วรรค 2 ข้างต้นได้ โดยมีรูปแบบ วิธีการ โดยสังเขป ดังต่อไปนี้

วิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวให้ดำเนินการ ดังนี้¹⁰

(1) ในการประชุมกลุ่มครอบครัวนั้นให้สถานพินิจ จัดให้มีการประชุมขึ้นในวัน เวลาและสถานที่ ซึ่งเห็นว่าสะดวกและเหมาะสม ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความสะดวกของผู้เข้าร่วมประชุมทุกฝ่าย

(2) ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

ก. เด็กหรือเยาวชน ครอบครัวของเด็กหรือเยาวชน ได้แก่ บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย ปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติใกล้ชิดซึ่งมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กหรือเยาวชนนั้น หากสถานพินิจส่งเด็กหรือเยาวชนไปอยู่ในความดูแลของหน่วยงานให้เชิญผู้แทนของหน่วยงานดังกล่าวเข้าร่วมประชุมด้วย

ข. คณะสหวิชาชีพ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานพินิจ พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน พนักงานคุมประพฤติ นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง และสมควรเข้าร่วมประชุมด้วย เช่น ครู อาจารย์ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ค. ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดของเด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองของผู้เสียหายกรณีผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์

¹⁰ นิติธร วงศ์ชื่น. (2552). กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว.

(3) ระหว่างประชุม ให้ดำเนินการโดยให้ทุกฝ่ายตกลงกันในเชิงสมานฉันท์

(4) ให้ที่ประชุมกำหนดแนวทางแก้ไข

(5) นอกจากมาตรการแก้ไข อาจกำหนดให้มีการติดตามความประพฤติโดยให้มาพบพนักงานคุมประพฤติเป็นครั้งคราว เพื่อติดตามผลการปฏิบัติตน

(6) จัดให้มีบันทึกข้อตกลง ให้ทุกฝ่ายลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานหากคดีนั้นมีผู้เสียหาย ก็ให้จัดทำบันทึกความยินยอมของผู้เสียหายไว้ด้วย

การประชุมกลุ่มครอบครัวยังมีข้อดีอีกหลายประการ คือ เป็นการหันเหคดี และลดปริมาณคดีในศาล ทำให้ทุกฝ่ายที่ได้รับผลกระทบได้กลับคืนสู่สถานะที่ดีดั้งเดิม สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกันเกิดการให้อภัย ผู้เสียหายได้รับการชดใช้ในรูปตัวเงิน ทำงานชดใช้ หรือทำงานบริการสังคม ลดบทบาทของรัฐที่แจ้งกระด้างโดยให้ชุมชน ครอบครัว และผู้เสียหาย เข้ามามีบทบาทมากขึ้น เสริมสร้างครอบครัวให้เข้มแข็ง ลดความรู้สึกโกรธแค้นแต่เป็นการแก้ไขอย่างแท้จริงให้ความสำคัญกับผู้เสียหายโดยให้มีส่วนเสนอความเห็นในการแก้ไขปัญหาโดยตรง

7) ในเรื่องของการให้อ่านใจ เจ้าพนักงาน อัยการ ศาล ในการมีบทบาทในเรื่องต่างๆ ตามพระราชบัญญัติ เช่น ในเรื่องของการไกล่เกลี่ย ยอมความ การทำบันทึกข้อตกลง เป็นต้น ผู้เขียนมองว่าในเรื่องเหล่านี้ เป็นเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ผู้ที่จะนำวิธีการนี้ไปใช้จะต้องมีความชำนาญ เชี่ยวชาญในเรื่องการสมานฉันท์พอควร การที่พระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ทั้ง พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และศาล เข้ามามีบทบาทสำคัญตามกระบวนการในพระราชบัญญัติดังกล่าว โดยขาดการคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ ในการปฏิบัติงานของบุคคลดังกล่าว จึงอาจทำให้เกิดข้อด้อยในกระบวนการขึ้นมาได้ ดังนั้น ผู้เขียน จึงเห็นว่า ควรกำหนดให้บุคคลเฉพาะด้าน เข้ามามีบทบาทความรุนแรงในครอบครัว อาทิเช่น ตั้งพนักงานอัยการและผู้พิพากษาซึ่งมีความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะในแผนกคดีนี้โดยตรง เป็นต้น

8) ควรลดปริมาณคดีที่ค้างในศาล โดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นตัวดึงหันเหให้คดีออกจากกระบวนการยุติธรรม และอาจมอบหมายให้หน่วยงานอื่น มารับช่วงต่อไป เช่น กรมคุมประพฤติ ซึ่งที่ผ่านมาจะพบว่า กรมคุมประพฤติดีมีบทบาทสำคัญในการริเริ่มใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เป็นอย่างมาก และประสบผลสำเร็จพอควร

9) ควรจัดสวัสดิการเข้ามาส่งเสริมกระบวนการตามพระราชบัญญัติให้มากขึ้น เช่น การจัดสวัสดิการบ้านพักสำหรับหญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น ซึ่งมาตรการเหล่านี้เป็นตัวเสริมให้มาตรการหลักมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

10) ควรมีการศึกษาถึงข้อมูลในเชิงคุณภาพ และปริมาณในเรื่องของกระบวนการ
ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นระยะ เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงมาตรการตามพระราชบัญญัติให้มี
ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากที่ได้ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัวเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ผู้เขียนมีข้อสรุปและข้อเสนอแนะดังนี้

5.1 สรุป

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างหนึ่งที่ทุกสังคมประสบอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การทำร้ายร่างกาย ถือเป็นความผิดอาญาและละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยถือเป็นการกระทำรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงในครอบครัวนั้นมีหลายรูปแบบ ตั้งแต่การกระทำที่ไม่ถึงกับเป็นความผิดอาญา เช่น การคุกคาม การรบกวน ส่วนการกระทำที่เป็นการทำร้ายร่างกายนั้น เช่น ตบ ตี ชก กระแทบ ซ้อม หรือการกระทำประการอื่นๆ แม้กระทั่งการไม่ให้สิ่งจำเป็นในการดำรงชีพถือว่าเป็นความรุนแรงในครอบครัวเช่นกัน

ปัญหาดังกล่าวเพิ่งได้รับความสนใจอย่างจริงจังเมื่อไม่นานมานี้สังคมได้ตระหนักว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลในครอบครัวและสังคม มาตรการในการคุ้มครองคู่สมรสจากความรุนแรงในครอบครัวในประเทศไทยนั้น สถานะทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในปัจจุบันไม่สามารถสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงที่เกิดในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร โดยที่ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนแตกต่างจากการทำร้ายระหว่างบุคคลทั่วไป การใช้มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันในการดำเนินคดีทางอาญาหรือทางแพ่งแก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวไม่อาจยับยั้งพฤติกรรมรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพกลับก่อให้เกิดปัญหาไม่พึงประสงค์ตามมา เช่น ครอบครัวแตกแยกไม่มีผู้หาเลี้ยง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 52

“เด็กและเยาวชน มีสิทธิในการอยู่รอดและได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญา ตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

เด็ก เยาวชน สตรี และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ให้ปราศจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม ทั้งมีสิทธิได้รับการบำบัดฟื้นฟูในกรณีที่มีเหตุดังกล่าว

การแทรกแซง และการจำกัดสิทธิของเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อสงวนและรักษาไว้ซึ่งสถานะของครอบครัวหรือประโยชน์สูงสุดของบุคคลนั้น...”

การที่รัฐธรรมนูญกำหนดหลักเกณฑ์ดังกล่าวขึ้นนี้เท่ากับเป็นการกำหนดให้รัฐต้องมีหน้าที่ ปกป้องคุ้มครองบุคคลในครอบครัวจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้นเมื่อรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศบัญญัติรับรองถึงสิทธิดังกล่าว รัฐจึงต้องบัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อปกป้องคุ้มครองบุคคลในครอบครัวจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

ซึ่งในปัจจุบันได้มีการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ขึ้น¹ โดยเจตนารมณ์ในการออกพระราชบัญญัตินี้ ก็เนื่องมาจากปัญหาการแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิดมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามาบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสมเนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา เพราะสามารถกำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิด มีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ ประกอบกับเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

เจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติดังกล่าวจึงสอดคล้องกับหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การนำไปใช้ในคดีความรุนแรงในครอบครัวนั้น หากพิจารณาปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในฐานะที่เป็นพฤติกรรมกระทำระหว่างกันของมนุษย์แทนที่การพิจารณาว่าเป็นพฤติกรรมกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายที่ยังมีข้อจำกัดในการกำหนด ขอบเขตและบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ การใช้ความรุนแรงระหว่างสามีภรรยา ย่อมแสดงให้เห็น

¹ รายละเอียดโปรดดูภาคผนวก.

เห็นถึงสภาพของการทำลายสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคลทั้งสองฝ่ายได้อย่างชัดเจน การมองความรุนแรงในครอบครัวในมิตินี้ จึงสอดคล้องโดยตรงกับแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่มองว่าการกระทำผิดเป็นการทำลายสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล และการอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นกับทั้งสองฝ่าย สามารถทำได้โดยใช้การสนทนาพูดคุยและทำข้อตกลงร่วมกัน เพื่อให้ความต้องการของผู้ที่ได้รับความเสียหายได้รับการตอบสนอง ผู้กระทำผิดได้แสดงความรับผิดชอบ (Accountability) และคู่กรณีมีความปรองดองกัน

ดังนั้น ผู้เขียนจึงทำการศึกษาเปรียบเทียบถึงความสอดคล้องระหว่างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์กับพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ว่ามีความสอดคล้องมากน้อย เพียงใด เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนใคร่ขอเสนอแนะแนวทางในเรื่องของการนำหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 ดังนี้

- 1) บัญญัติถึงนิยามของความรุนแรงในครอบครัวให้ชัดเจนว่า หมายถึงการทำอันตรายต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะใดบ้าง และให้บัญญัติว่า ไม่รวมถึงการทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่น
- 2) ตัดทอนบทบัญญัติในมาตรา 4 ในส่วนที่ว่า “... แต่ไม่ลบล้างความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น...” ออก เนื่องจากเป็นการขัดแย้งต่อหลักในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์อย่างชัดเจน เพราะเป็นการดึงเอามาตรการทางอาญาปกติเข้ามาอีก
- 3) กำหนดขอบเขตการตรวจสอบของชุมชน ว่าต้องมากน้อย แค่ไหน เพียงใด โดยจะต้องมีการควบคุมอย่างเป็นระบบ และควรกำหนดเจ้าหน้าที่เข้ามาในการตรวจสอบข้อมูลการรับแจ้งเหตุจากบุคคลภายนอก
- 4) กำหนดให้สามารถดำเนินกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการตามพระราชบัญญัติ เนื่องจากจะเป็นการดึงปัญหาออกจากระบบปกติและเข้าสู่รูปแบบของการการสมานฉันท์อย่างสมบูรณ์
- 5) ไม่ควรกำหนดให้นำมาตรการทางอาญาที่เคร่งครัดมาใช้ในพระราชบัญญัติ เช่น ในเรื่องของการนำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม ในมาตรา 8 เนื่องจากไม่สอดคล้องกับหลักกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ และเจตนารมณ์ตามพระราชบัญญัติ

6) นำหลักในเรื่องการประชุมกลุ่มครอบครัวมาใช้ โดยเฉพาะในกรณีความรุนแรงที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนทั้งที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิดและเป็นผู้เสียหาย

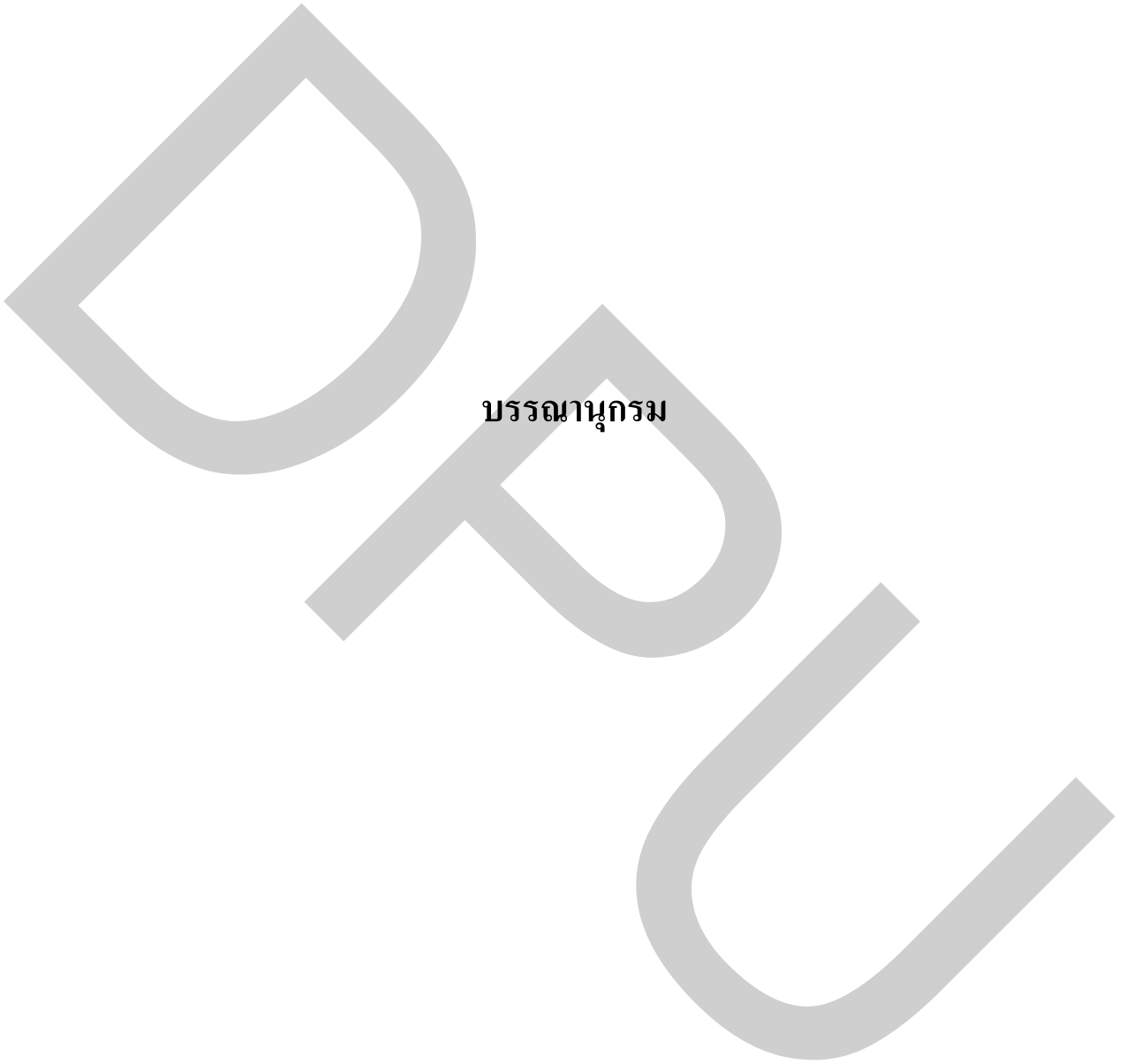
7) พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติจะได้มีประสิทธิภาพและมีข้อบกพร่องเกิดขึ้นน้อย

8) ส่งเสริมให้มีการใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อเป็นตัวดึงให้คดีออกจากกระบวนการยุติธรรมตามปกติ ลดปริมาณคดีที่ค้างค้างในศาล

9) จัดสวัสดิการให้กับผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวเพื่อเข้ามาส่งเสริมกระบวนการตามพระราชบัญญัติ ให้มากขึ้น เช่น การจัดสวัสดิการบ้านพักสำหรับผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น

10) ศึกษาถึงข้อมูลในเชิงคุณภาพ และปริมาณในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นระยะ เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงมาตรการตามพระราชบัญญัติให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

11) จัดหาหน่วยงานที่รองรับการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือจัดระบบการแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์แบบองค์รวมขึ้นในศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้คดีที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวทุกคดีได้รับการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับหลักในเรื่องกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

คณะกรรมการโครงการนำร่องพัฒนาระบบงานยุติธรรมชุมชน. (2550). **กระบวนการยุติธรรม
เชิงสมานฉันท์**. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
 รัชชัย คงสกันธ์ และ นฤมล โพธิ์แจ่ม. (2551). **ความรุนแรงในครอบครัว**. กรุงเทพฯ:
 สหประชาพานิชย์.

บทความ

จิตฤดี วีระเวสส์. (2550, กันยายน). “ความรุนแรงภายในครอบครัว.” วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์,
 1, 9. หน้า 87.

เอกสารอื่นๆ

ณัฐวสา ฉัตรไพฑูรย์. (2550). **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์จากทฤษฎีสู่ทางปฏิบัติใน
 นานาชาติ**. เอกสารจัดทำขึ้นเนื่องในวาระครบรอบ 300 ปีของคณะนิติศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเอดินบะระ.

มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์. (2550). **ผลสะท้อนกฎหมายใหม่ต่อความมั่นคงในสถาบันครอบครัว**.
 เอกสารสัมมนาทางวิชาการคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์. (2547, ตุลาคม). **ร่างพระราชบัญญัติการจัดความรุนแรงในครอบครัว
 พ.ศ. ศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมในการบังคับใช้กฎหมายในประเทศไทย
 เปรียบเทียบกฎหมายสหรัฐอเมริกา อังกฤษ คานาดา ออสเตรเลีย สิงคโปร์ และ
 มาเลเซีย (เอกสารเพื่อประกอบการพิจารณากฎหมายของสมาชิกรัฐสภา เล่มที่ 20).**
 สำนักวิจัยและพัฒนา สถาบันพระปกเกล้า.

มูลนิธิเพื่อนหญิง ศูนย์สหวิทยาการชุมชนศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2552). การนึ่ง
 เหยของสังคม = การเพิ่มความรุนแรงในครอบครัว. เอกสารประกอบการสัมมนา การนึ่งเหยของ
 สังคม=การเพิ่มความรุนแรงในครอบครัว.

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2552). ร่างรายงานฉบับสมบูรณ์
 เรื่องกระบวนการสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ในศาลยุติธรรม (เอกสาร
 ประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการระดับชาติ). สถาบันวิจัยและพัฒนาสังคม
 ร่วมกับสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อมรรัตน์ กิริยาผล. (2551). คำอธิบายในการบังคับใช้พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วย
 ความรุนแรงในครอบครัว (เอกสารอัดสำเนา). ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง.

อารีรัตน์ เลาหะพล. (2547). การแก้ไขปัญหาคความรุนแรงในครอบครัวกับกระบวนการยุติธรรม.
 สถาบันพระปกเกล้า รุ่นที่ 8.

วิทยานิพนธ์

สุวรรณ จารุทัศน์ย์. (2544). มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองและป้องกันหญิงที่ถูกสามี
 ทำร้าย: ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
 สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แสงระวี แผงสุภา. (2548). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองสวัสดิภาพคู่สมรสจากความ
 รุนแรงในครอบครัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์. กรุงเทพฯ:
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รายงานวิจัย

วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล อุทัยวรรณ แจ่มสุธีและอำนาจ เนตยสุภา. (2546). การประเมิน
 กระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว
 (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดพิมพ์อักษร.

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550.

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. (2552). ระเบียบการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. สืบค้นเมื่อ

10 พฤษภาคม 2552, จาก <http://www.probation.go.th>

กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. (2552). ระเบียบการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. สืบค้นเมื่อ

10 พฤษภาคม 2552, จาก <http://203.154.185.6/web/index.php?q=node/60>

กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. (2552). ระเบียบการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. สืบค้นเมื่อ

10 พฤษภาคม 2552, จาก <http://203.154.185.6/web/index.php?q=node/145>

กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. (2552). ระเบียบการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. สืบค้นเมื่อ

10 พฤษภาคม 2552, จาก <http://203.154.185.6/web/index.php?q=node/149>

กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. (2552). ระเบียบการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์. สืบค้นเมื่อ

10 พฤษภาคม 2552, จาก <http://203.154.185.6/web/index.php?q=node/150>

จุฬารัตน์ เอื้ออำนวย. (2552). ระเบียบการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2552, จาก

<http://www.panyathai.or.th/wiki/index.php/ระเบียบการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์>

การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัว

นิติธร วงศ์ยืน. (2552). ระเบียบการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว.

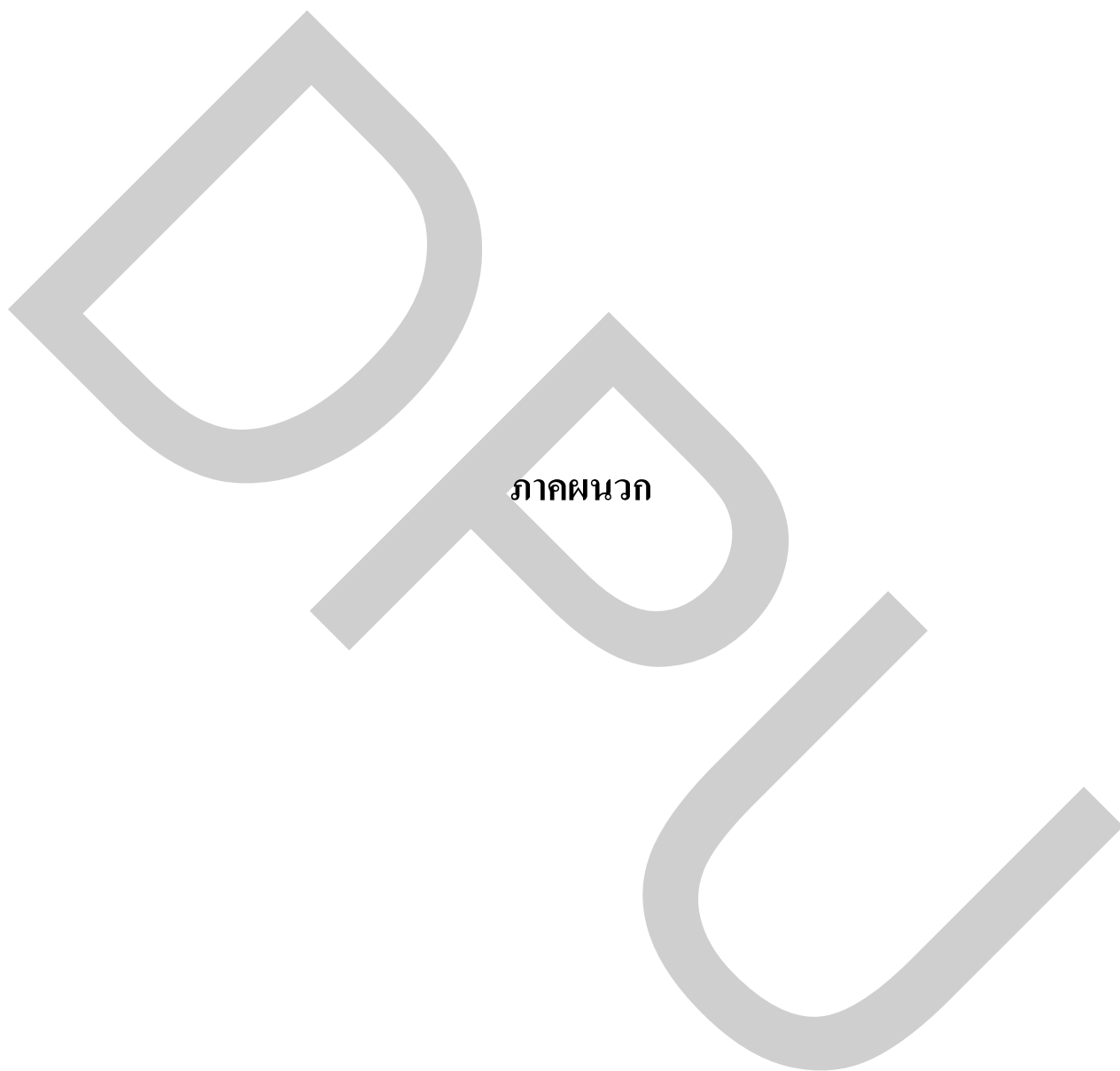
สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2552, จาก

[http://elib.coj.go.th/Article/data/Copy%20of%20RJ%20\(Nitithorn\).pdf](http://elib.coj.go.th/Article/data/Copy%20of%20RJ%20(Nitithorn).pdf)

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2552). ความรุนแรงในครอบครัว. สืบค้นเมื่อ

10 พฤษภาคม 2552, จาก <http://www.women-family.go.th/p/p2.html30/5/2549>

3:13:33

พระราชบัญญัติ

คุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

พ.ศ. ๒๕๕๐

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

เป็นปีที่ ๖๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า “พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐”

มาตรา ๒1[๑] พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัตินี้

“ความรุนแรงในครอบครัว” หมายความว่า การกระทำใดๆ โดยมุ่งประสงค์ให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพ หรือกระทำโดยเจตนาในลักษณะที่น่าจะก่อให้เกิดอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ หรือสุขภาพของบุคคลในครอบครัว หรือบังคับหรือใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรมให้บุคคลในครอบครัวต้องกระทำการ ไม่กระทำการ หรือยอมรับการกระทำอย่างหนึ่งอย่างใดโดยมิชอบแต่ไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาท

“บุคคลในครอบครัว” หมายความว่า คู่สมรส คู่สมรสเดิม ผู้ที่อยู่กินหรือเคยอยู่กินกันสามีภริยาโดยมิได้จดทะเบียนสมรส บุตร บุตรบุญธรรม สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งบุคคลใดๆ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

“ศาล” หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

^{1[๑]} ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๒๔/ตอนที่ ๔๑ ก/หน้า ๑//๔ สิงหาคม ๒๕๕๐

“เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์” หมายความว่า ค่าทดแทนความเสียหายเบื้องต้นสำหรับเงินหรือทรัพย์สินใดๆ ที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวสูญเสียไป โดยผลของการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว และให้หมายความรวมถึงรายได้ที่สูญเสียไป ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายในการหาที่อยู่ใหม่ และค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็น

“นักจิตวิทยา” หมายความว่า นักจิตวิทยาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“นักสังคมสงเคราะห์” หมายความว่า นักสังคมสงเคราะห์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“พนักงานเจ้าหน้าที่” หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้และให้หมายความรวมถึงพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

“พนักงานสอบสวน” หมายความว่า พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีให้เป็นพนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในท้องที่ใดไม่มีพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรี ให้พนักงานสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นพนักงานสอบสวนตามพระราชบัญญัตินี้

“รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๔ ผู้ใดกระทำการอันเป็นความรุนแรงในครอบครัว ผู้นั้นกระทำความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ให้ความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นความผิดอันยอมความได้ แต่ไม่ลบเลือนความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่น หากการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๕๕ ด้วย ให้ความผิดดังกล่าวเป็นความผิดอันยอมความได้

มาตรา ๕ ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ที่พบเห็นหรือทราบการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว มีหน้าที่แจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามวรรคหนึ่ง เมื่อได้กระทำโดยสุจริต ย่อมได้รับความคุ้มครองและไม่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง

มาตรา ๖ การแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๕ อาจกระทำโดยวาจา เป็นหนังสือทางโทรศัพท์ วิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือวิธีการอื่นใด

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้พบเห็นการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือได้รับแจ้งตามมาตรา ๕ แล้ว ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเข้าไปในเคหสถานหรือสถานที่ที่เกิดเหตุเพื่อ

สอบถามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว หรือบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานที่นั้น เกี่ยวกับการกระทำที่ได้รับแจ้ง รวมทั้งให้มีอำนาจจัดให้ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการรักษาจากแพทย์ และขอรับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ ในกรณีที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวประสงค์จะดำเนินคดี ให้จัดให้ผู้นั้นร้องทุกข์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ถ้าผู้นั้นไม่อยู่ในวิสัยหรือมีโอกาสร้องทุกข์ได้ด้วยตนเองให้พนักงานเจ้าหน้าที่เป็นผู้ร้องทุกข์แทนได้

หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการตามวรรคสอง ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา ๗ ถ้ามิได้มีการแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๕ หรือมิได้มีการร้องทุกข์ตามมาตรา ๖ ภายในสามเดือนนับแต่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในวิสัยและมีโอกาสที่จะแจ้งหรือร้องทุกข์ได้ ให้ถือว่าคดีเป็นอันขาดอายุความ แต่ไม่ตัดสิทธิผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว

มาตรา ๘ เมื่อมีการร้องทุกข์ภายในอายุความตามมาตรา ๗ แล้ว ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนโดยเร็วและส่งตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว จำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่ได้ตัวผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว แต่หากมีเหตุจำเป็นทำให้ไม่อาจยื่นฟ้องได้ทันภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้ขอคัดฟ้องต่อศาลได้คราวละไม่เกินหกวัน แต่ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสามคราวโดยให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่การกระทำความผิดตามมาตรา ๔ วรรคหนึ่ง เป็นความผิดธรรมดาเกี่ยวกับความผิดตามกฎหมายอื่น ให้ดำเนินคดีความผิดตามมาตรา ๔ วรรคหนึ่ง ต่อศาลรวมไปกับความผิดตามกฎหมายอื่นนั้น เว้นแต่ความผิดตามกฎหมายอื่นนั้นมีอัตราโทษสูงกว่าให้ดำเนินคดีต่อศาลที่มีอำนาจพิจารณาความผิดตามกฎหมายอื่นนั้น โดยให้นำบทบัญญัติทั้งหลายแห่งพระราชบัญญัตินี้ไปใช้บังคับโดยอนุโลม

ในการสอบปากคำผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พนักงานสอบสวนต้องจัดให้มีจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอร่วมอยู่ด้วยในขณะสอบปากคำเพื่อให้คำปรึกษา

ในกรณีจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งมีเหตุอันควรไม่อาจรอจิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลที่ผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวร้องขอ ให้พนักงานสอบสวนทำ

การสอบปากคำไปก่อนโดยไม่ต้องมีบุคคลดังกล่าวร่วมอยู่ด้วย แต่ต้องบันทึกเหตุที่ไม่อาจรบกวนบุคคลดังกล่าวไว้ในสำนวนการสอบสวน

หลักเกณฑ์และวิธีการดำเนินการของพนักงานสอบสวน ให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

มาตรา ๕ เมื่อมีการแจ้งตามมาตรา ๕ หรือมีการร้องทุกข์ตามมาตรา ๖ แล้ว ห้ามมิให้ผู้ใดลงพิมพ์โฆษณา หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชนด้วยวิธีใดๆ ซึ่งภาพ เรื่องราว หรือข้อมูลใดๆ อันน่าจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวหรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวในคดีตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้ใดฝ่าฝืนบทบัญญัติในวรรคหนึ่ง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๐ ในการดำเนินการตามมาตรา ๘ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งมีฐานะเทียบได้ไม่ต่ำกว่าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจชั้นผู้ใหญ่ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และได้รับมอบหมายจากรัฐมนตรีมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ให้แก่บุคคลผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเป็นการชั่วคราว ไม่ว่าจะมีการร้องขอจากบุคคลดังกล่าวหรือไม่ โดยให้มีอำนาจออกคำสั่งใดๆ ได้เท่าที่จำเป็นและสมควร ซึ่งรวมถึงการให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการรักษาพยาบาล การให้ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวงดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์เบื้องต้นตามสมควรแก่ฐานะ การออกคำสั่งห้ามผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้าไปในที่พำนักของครอบครัวหรือเข้าใกล้ตัวบุคคลใดในครอบครัว ตลอดจนการกำหนดวิธีการดูแลบุตร

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้เสนอมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ต่อศาลภายในสี่สิบแปดชั่วโมงนับแต่วันออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ หากศาลเห็นชอบกับคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ดังกล่าว ให้คำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์มีผลต่อไป

ในกรณีที่ศาลไม่เห็นชอบด้วยกับคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ทั้งหมดหรือแต่บางส่วน หรือมีข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไป ให้ศาลทำการไต่สวนและมีคำสั่งโดยพลัน หากข้อเท็จจริงหรือพฤติการณ์เพียงพอแก่การวินิจฉัยออกคำสั่ง ศาลอาจแก้ไขเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง หรือเพิกถอนคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์หรือออกคำสั่งใดๆ รวมทั้งกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมก็ได้

ผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลตามมาตรา ๙ สามารถยื่นอุทธรณ์คำสั่งเป็นหนังสือขอให้ศาลทบทวนคำสั่งได้ภายในสามสิบวันนับแต่ทราบคำสั่ง ให้คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเป็นที่สุด

ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินสามพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๑ ในระหว่างการสอบสวนหรือการพิจารณาคดี ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ตามมาตรา ๑๐ หรือออกคำสั่งใดๆ ได้ตามที่เห็นสมควร

ในกรณีที่เหตุการณ์หรือพฤติกรรมเกี่ยวกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว หรือผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป ศาลมีอำนาจแก้ไขเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง หรือเพิกถอนคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ หรือคำสั่งใดๆ รวมทั้งกำหนดเงื่อนไขเพิ่มเติมก็ได้

ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหกพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา ๑๒ ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่า ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวมีความผิดตามมาตรา ๔ ศาลมีอำนาจกำหนดให้ใช้วิธีการฟื้นฟู บำบัดรักษา คุ้มครองประพฤติกผู้กระทำความผิด ให้ผู้กระทำความผิดชดใช้เงินช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ ทำงานบริการสาธารณะ ละเว้นการกระทำอันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว หรือทำทัณฑ์บนไว้ ตามวิธีการและระยะเวลาที่ศาลกำหนดแทนการลงโทษผู้กระทำความผิดก็ได้

ในกรณีที่มีการขอความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องในความผิดตามมาตรา ๔ ให้พนักงานสอบสวนหรือศาล แล้วแต่กรณี จัดให้มีการทำบันทึกข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการขอความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องนั้น และกำหนดให้นำวิธีการตามวรรคหนึ่งเป็นเงื่อนไขในการปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงดังกล่าวโดยอนุโลม โดยอาจรับฟังความคิดเห็นของผู้เสียหายหรือบุคคลในครอบครัวประกอบด้วยก็ได้ หากได้ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงและเงื่อนไขดังกล่าวครบถ้วนแล้วจึงให้มีการขอความ การถอนคำร้องทุกข์ หรือการถอนฟ้องในความผิดตามมาตรา ๔ ได้ หากผู้ต้องหาหรือจำเลยฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนหรือศาลมีอำนาจยกคดีขึ้นดำเนินการต่อไป

หลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลางประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา หรือรัฐมนตรีประกาศกำหนด แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๓ ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จัดให้มีระบบงาน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานและการบังคับให้เป็นไปตามมาตรา ๑๐ มาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๒ โดยกำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๑๔ วิธีพิจารณา การยื่น และการรับฟังพยานหลักฐาน หากพระราชบัญญัตินี้มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้นำกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัวมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕ ไม่ว่าการพิจารณาคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจะได้ดำเนินไปแล้วเพียงใด ให้ศาลพยายามเปรียบเทียบให้คู่ความได้ยอมความกัน โดยมุ่งถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัวเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ให้คำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้ ประกอบด้วย

(๑) การคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกระทำความรุนแรงในครอบครัว

(๒) การสงวนและคุ้มครองสถานภาพของการสมรสในฐานะที่เป็นศูนย์รวมของชายและหญิงที่สมัครใจเข้ามาอยู่กินฉันสามีภริยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพของการสมรสได้ ก็ให้การหย่าเป็นไปด้วยความเป็นธรรมและเสียหายน้อยที่สุด โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพและอนาคตของบุตรเป็นสำคัญ

(๓) การคุ้มครองและช่วยเหลือครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่ครอบครัวนั้นต้องรับผิดชอบในการดูแลให้การศึกษาแก่สมาชิกที่เป็นผู้เยาว์

(๔) มาตรการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือสามีภริยาและบุคคลในครอบครัวให้ปรองดองกัน และปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร

มาตรา ๑๖ เพื่อประโยชน์ในการยอมความในคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาล แล้วแต่กรณี อาจตั้งผู้ประนีประนอมประกอบด้วยบุคคลหรือคณะบุคคลซึ่งเป็นบิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติของกลุ่มความหรือบุคคลที่พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือศาล เห็นสมควรเพื่อให้คำปรึกษา หรือช่วยเหลือในการไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกัน หรืออาจมอบหมายให้นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานสังคมสงเคราะห์ หรือบุคคลใดช่วยเหลือไกล่เกลี่ยให้คู่ความได้ยอมความกันก็ได้

เมื่อผู้ประนีประนอมหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายตามวรรคหนึ่งได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยตามคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้ว ให้รายงานผลการไกล่เกลี่ยต่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลแล้วแต่กรณีด้วย ในกรณีที่การไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จ บุคคลดังกล่าวจะจัดให้มีการทำสัญญายอมความขึ้นหรือจะขอให้เรียกคู่ความมาทำสัญญายอมความกันต่อหน้าพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือศาลก็ได้

เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลเห็นว่าสัญญายอมความไม่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายและความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ให้พนักงานเจ้าหน้าที่หรือศาลดำเนินการให้เป็นไปตามสัญญายอมความนั้น

มาตรา ๑๗ ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จัดทำรายงานประจำปีแสดงจำนวนคดีการกระทำความรุนแรงในครอบครัว จำนวนคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ และจำนวนการละเมิดคำสั่งกำหนดมาตรการหรือวิธีการเพื่อบรรเทาทุกข์ของพนักงานเจ้าหน้าที่และศาล และจำนวนการยอมความ และรายงานต่อคณะรัฐมนตรีและรัฐสภาเพื่อทราบปีละครั้ง

มาตรา ๑๘ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งพนักงานเจ้าหน้าที่กับออกกฎกระทรวงและระเบียบเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงและระเบียบนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พลเอก สุรยุทธ์ จุลานนท์

นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากปัญหาการแก้ไขการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีความละเอียดอ่อนซับซ้อนเกี่ยวพันกับบุคคลใกล้ชิด มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากการทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลโดยทั่วไป การใช้มาตรการทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญามุ่งบังคับกับการกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่เหมาะสม เนื่องจากกฎหมายอาญามีเจตนารมณ์ที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดมากกว่าที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดหรือปกป้องคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว ดังนั้น การมีกฎหมายคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว จึงมีความเหมาะสมกว่าการใช้กระบวนการทางอาญา เพราะสามารถกำหนดรูปแบบ วิธีการ และขั้นตอนที่มีลักษณะแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป โดยให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวและยับยั้งการกระทำผิดซ้ำ รวมทั้งสามารถรักษาความสัมพันธ์อันดีในครอบครัวไว้ได้ประกอบกับเด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-นามสกุล

อุมพันธ์ ตั้งจิวางกูร

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปีการศึกษา 2547

เนติบัณฑิตไทย สมัยที่ 59

